

זהר פרשת וישלח

פרשת וישלח יעקב

וישלח יעקב מלאכים וגו' (בראשית לב ג)
רבי יהודה פתח (תהלים צא יא) כי מלאכיו יצוה
לך לשמרך בכל דרכיך האי קרא אוקמוה
חברייא¹ דהא בשעתא דבר נש אתי לעלמא²
מיד אזדמן בהדיה יצר הרע³ דאיהו מקטרג ליה
לבר נש תדיר⁴ כמה דאת אמר (בראשית ד ז)
לפתח הטאת רוביץ⁵ מאי חטאת רוביץ דא יצר
הרע ודוד הכי נמי קרייה חטאת⁶ [דכתיב
(תהלים נא ו) וחטאתי נגדי תמיד] בגין דאיהו
עביד ליה לבר נש כל יומא למחטי קמי מריה
(דכתיב וחטאתי נגדי תמיד)

ויצר הרע דא לא אתעדי מבר נש מיומא
דאתיליד בר נש [לעלמין ויצר הטוב אתי לבר
נש ביומא] (עד) דאתי לאתדכאה ואימתי אתי
בר נש לאתדכאה⁷ כד איהו בר תליסר⁸ שנין

"וישלח יעקב מלאכים" וגו'. רבי יהודה
פתח, "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל
דרכיך". פסוק זה בארוהו החברים, שהרי
בשעה שאדם בא לעולם, מיד מזדמן עמו
יצר הרע שהוא מקטרג לאדם תמיד, כמו
שנאמר "לפתח חטאת רוביץ". מי זה
"חטאת רוביץ", זה יצר הרע. וכך גם דוד
קרא לו חטאת, "וחטאתי נגדי תמיד",
משום שהוא עושה כל יום לאדם לחטוא
לפני רבונו.

ויצר הרע הזה לא זז מאדם מיום שנולד
האדם לעולמים. ויצר הטוב בא לאדם
מיום שבא להטרה. ומתי בא אדם להטרה,
כשהוא בן שלש עשרה שנים, אז מזדווג

¹ אמר ג' דברים א' מיד אזדמן ב' ומקטרג ליה ג' תדיר וז"ש לפתח משמע מיד כשיצא ומדקאמר חטאת
הרי מקטרג ליה ומדקאמר רוביץ משמע תדיר לשון הווה. ז"ח (נ"א).

² כשנולד אדם אינם באים עמו נר"ן אלא בחי' נפש לבד, וזה אחר שנולד כי בהיותו במעי אימא אין לו
רק חיות א' מבחי' נפש שהוא מחיה אותו בהיותו תוך בטן אמו, וזאת נשאר ג"כ בקבר ונקרא הבל דגרמי,
וזה שאמרו רז"ל בונין לו נפש על קברו, שהיא זאת הבחי'. ואח"כ כשנולד אדם, באה לו נפש לבד. והנה
נודע כי כל בחי' נפש היא משם ב"ן, שהיא נפש דנוק', ולכן אמר בשעתא דבר נש אתא לעלמא, כד נק' בחי
נפש שאמרנו, שנקרא בר נש, הוא היותר עליון שמשם נמשכת הנפש והוא בחי' זכר, וז"ש "בר נש" ר"ל
הנפש שכחה מדכורא הנקרא אדם (זהר הרקיע). קודם חטא אדה"ר היו קודמים החסדים לירד בזעיר ואחר
כך הגבורות, אבל אחר חטאו ה"ס (איכה ב ג) השיב אחר ימינו, וקדמו הגבורות לחסדים, וזהו טעם קדימת
יצה"ר שהוא נמשך מן הגבורות ודבק בנפש וכו' ולכן "בשעתא דבר נש אתי לעלמא", שהוא יציאתו מבטן
אמו שאז גם כן יוצאת נפשו מיסוד רחל דעשיה, וכו' "מיד אזדמן וכו'", הוא מבחינת נוק' של נוגה שכנגד
בחינת נוק' הקדושה שממנה סוד הנפש (רמ"ז).

³ ר"ל תכיף כשהנפש מתחלת לירד, יורד עמה היצר הרע וזהו שאמר אזדמן, ר"ל שבא כנגדו ממש, ויורד
עמו ונקרא יצר הרע לזאת הבחי', כי הרע עצמו שהוא הקלי' הגדולה אינו יורד עמו אלא א' מצדו, וז"ס יצר
של אותו הרע העליון, זהו שיוורד עמו (זהר הרקיע).

⁴ ר"ל על בחי' היצר הרע לבוא שהוא מסיתו לאכול ולשתותו ולעשות דברים אחרים, ואפילו בדבר
המצוה אם היצר הזה אינו מסיתו לא יעשה אותה האדם, כמו הזווג ודברים אחרים כיוצא בו (זהר הרקיע).
הוא מפני שיש בו טוב ורע ובהכרח שיש קטרוג ביניהם, ומפני שזה הטוב והרע הוא מברור אותה הנפש
היוצאת לכן נקרא קטרוגם קטרוג לאדם עצמו (רמ"ז).

⁵ ר"ל לפתח הוא עער הראשון שממנו יצאה הנפש, כמ"ש זה השער לה', אצל אותו הפתח כנגדו רוביץ
אותו החטאת שהוא הנוק' של ס"ם רובצת תחתיו, כמ"ש רוביץ תחת משאו, וזה ענין יעקב אבינו ע"ה
שמצינו בהיותו בחו"ל לא היה לו כ"א בחי' נפש כמד"א ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה וגו'
שהוא בחי' רוח כמד"א ורוח אלהים. וז"ש "זה" לשון זה, ואלו היו מאלכי א"י, לכן קרא שם המקום ההוא
מחניים, כי כבר נשלמו בו בחי' נפש ורוח (זהר הרקיע).

⁶ דייק להוסיף ראייה להורות שמדרגת יצה"ר הוא דוקא מנוק' דקליפה ושעליו נאמר חטאת רוביץ.
ודקדק זה מדברי דוד שמדרגתו נפש דוד. ואמר וחטאתי נגדי תמיד שכן כתוב רוביץ שר"ל תמיד בהווה,
וכוונתו של דוד על נוק' דקליפה הנקראת חטאת, שאילו יכוין על חטאיו הי"ל לומר וחטאתי בלשון רבים
כמו שהתחיל כי פשעי אני אדע (רמ"ז).

⁷ שמות לח ע"א פו ע"ב קיג ע"א (ד"א).

⁸ מדרש תהלים ט' אות ה' ועי' פ' פקודי רסז ע"ב (לש"ו).

זהר פרשת וישלח

האדם בשניהם, אחד מימין ואחד משמאל. יצר טוב לימין, ויצר הרע לשמאל. ואלה הם שני מלאכים ממש ממונים, והם נמצאים תמיד עם האדם. בא בן אדם להטרה, אותו יצר הרע נכפה לפניו, ושולט הימין על השמאל. ושניהם מזדווגים לשמור את האדם בכל דרכיו שהוא עושה, זהו שכתוב "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך".

כדין אזורג בר נש בתרווייהו⁹ חד מימינא וחד משמאלא יצר טוב לימינא ויצר רע לשמאלא

<אלין אינון תרין מלאכין ממש ממנן¹⁰ ואינון משתכחין תדיר בהדיה דבר נש¹¹ אתי בר נש לאתדכאה¹² ההוא יצר הרע <אתכפיא> (אתרפיא) קמיה ושלטי מינא על שמאלא ותרווייהו מזדווגין לנטרא ליה לבר נש בכל ארחו¹³, דהוא עביד הה"ד¹⁴ (תהלים צא יא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך¹⁵

רבי אלעזר מוקים ליה להאי קרא ביעקב דקב"ה אומין בהדיה מלאכין משריין ממנן בגין דהא איהו אתי שלים בשבטין עלאין כלהו שלמין בדקא יאות כמה דאתמר (דכתיב) ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים (בראשית לב א) ואתמר והכא כיון דאשתזיב מניה דלבן והא אתפרש מניה כדין אזורגת עמיה שכינתא¹⁶ ואתו משריין קדישין לסחרא ליה¹⁷ וכדין

קסו/א

ויאמר יעקב¹⁸ כאשר ראם וגו' (בראשית לב ב) ומאינון מלאכין שדר ליה לעשו¹⁹ הה"ד (שם ג) וישלח יעקב מלאכים מלאכים ממש הוו ודאי

רבי אלעזר מבאר את הפסוק הזה ביעקב, שהקדוש ברוך הוא הזמין עמו מלאכים מחנות ממונים, משום שהרי הוא בא שלם בשבטים עליונים כולם שלמים כראוי, כמו שנאמר "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים", ונתבאר. וכאן, כיון שנצול מלבן, והרי נפרד ממנו, אז הזדווגה עמו שכינה, ובאו מחנות קדושים להקיף אותו, ואז

"ויאמר יעקב כאשר ראם וגו', ומאותם מלאכים שלח לעשו, זהו שכתוב "וישלח יעקב מלאכים", מלאכים ממש היו ודאי.

⁹ שאז מזדווגים רוח ונפש שה"ס חו"ג ולכן הם מתחלקים חד לימינא וחד לשמאלא, פי' חסדים לימין הלב שהוא הרוח וגבורות בחלל שמאל שהוא של דם, ומזה נמשך אופן עומדם יצר טוב לימינא וכו' (רמ"ז).

¹⁰ יצה"ט ויצה"ר שניהם הם מלאכים בחי' חו"ג של חלקי אותה הנפש, והם ממונים לשמירת האדם, ולכן אינון משתכחין תדיר וכו', מפני שהם מתהוים מן לבוש הנפש שהם מסוד חו"ג (רמ"ז).

¹¹ כאן משמע שהיצר הרע והיצר הטוב שומרים על האדם ומייעצים לו. ועי' במקום אחר, שם אמר שהיצ"ט הוא מלאך, והיצה"ר הוא שד (ע"ח שער נ פרק ג'). עי' מבו"ש (ש"ו ח"ב פ"ו): נפש צדיק פנימיות ישראל נותנים לה יצה"ט שהוא מלאך א' מפנימיות החיצוניות דקדושה ויצה"ר שהוא שד א' מפנימיות החיצוניות דקליפה. ולעם הארץ יצה"ט מלאך מחיצוניות דחיצוניות דקדושה ויצה"ר שד החיצוניות דקליפה.

¹² הגם שיצה"ר יש לו קדימת הזמן מכל מקום יצר הטוב יש לו קדימת המעלה להיותו מושפע מהחסדים, ולכן אתכפיא קמיה כדרך הגבורות הכפופות לחסדים, וכמד"א (ג טז) ואל אישך תשוקתך. "ושליט ימינא", כמש"ה (שם) והוא ימשול בך (רמ"ז).

¹³ פי' זווג כמשמעו דאתכליל מיא באשא ואשא במיא, וידוע שיש הוי"ה בחסד ואדנות בגבורות ומכח התכללותם זה בזה נמצא בשניהם שם הוי"ה אדנ"י, ולכן כל אחד ואחד נקרא מלאך"ך [גימ' הוי"ה ואדנ"י] ממש (רמ"ז).

¹⁴ קיו ע"ב (ד"א).

¹⁵ פי' בא לילך בדרך מצוה אז נכלל הרע לטוב, בא להטפל בדרך ארץ לבקש מזונו ולהזדווג וכיוצא, הטוב מסכים עם השני שהוא המעורר לדברים האלה והיינו (משלי ג ו) בכל דרכיך, ומלת יצוה מלשון צוות שר"ל חיבור, וכדאמרין העולם לא נברא אלא לצוות לזה (רמ"ז).

¹⁶ ר"ל כביכול דביקות לאפוקי בבית לבן היה אמירה בעלמא. א"מ (נ"א).

¹⁷ ובאו מחנות קדושים לסבב אותו (ד"א).

¹⁸ עתה שהשכיל יעקב הפרש מראה זה לשל הסולם שהיתה בחלום ובלילה וזו ביום ובהקיץ. וז"ש כאשר ראם, אז אמר מחנה אלקים זה, כלומר אין זה כפעם הראשונה שהיה כחלום יעוף ודרך עראי, כי זה מחנה ושריית השכינה בחניית קבע (רמ"ז).

זהר פרשת וישלח

<פתח> רבי יצחק <ו>אמר כתיב (תהלים לד ח) חונה מלאך יהו"ה סביב ליראיו ויחלצם²⁰ (ו)הא אוקמוה אבל באתר חד כתיב²¹ (שם צא יא) כי מלאכיו יצוה לך מלאכיו סניאין והכא חד דכתיב חונה מלאך יהו"ה סביב ליראיו ויחלצם אלא כי מלאכיו יצוה לך אלין שאר מלאכין²² מלאך יהו"ה סביב דא שכינתא כמה דאת אמר (שמות ג ב) וירא מלאך יהו"ה אליו בלבת אש מתוך הסנה ובגין כך חונה מלאך יהו"ה סביב ליראיו²³ לאקפא ליה בכל סטריין בגין לשזבא ליה²⁴ וכד שכינתא שריא בגויה דבר נש כמה משריין קדישין כלהו אזדמנו לתמן²⁵

תא חזי כד דוד מלכא אשתזיב מאכיש מלך גת כדן אמר האי בגין דשכינתא סחרא ליה ואשתזיב מנייהו מאכיש ומעמיה כל אינון דאתקיפו (נ"א דאקיפו) ביה מה כתיב (ש"א כא יד) ויתהולל בידם אמאי ויתהולל וישתגע מבעי ליה כמה דאת אמר (שם טז) כי הבאתם את זה להשתגע עלי אלא אהדר על ההוא מלה דאמר דוד בקדמיתא דכתיב (תהלים עג ג) כי קנאתי בהוללים וגו' א"ל קב"ה חייך עדיין אנת תצטריך להאי כיון דעאל לבי אכיש ואתקיפו ביה מה כתיב ויתהולל בידם באינון²⁶ הוללים דקני בקדמיתא וכדן אתיא שכינתא ושריא סחרניה דדוד ואי תימא שכינתא לא שריא אלא

פתח רבי יצחק ואמר, כתוב "חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם". הרי פרשוה. אבל במקום אחד כתוב "כי מלאכיו יצוה לך", "מלאכיו" רבים, וכאן אחד, שכתוב "חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם". אלא "כי מלאכיו יצוה לך", אלו שאר מלאכים, "מלאך ה' סביב", זו שכינה, כמו שנאמר "וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה". ולכן "חונה מלאך ה' סביב ליראיו", להקיפו בכל הצדדים כדי להציל אותו, וכשהשכינה שורה בתוך האדם, כמה מחנות קדושים כולם מזדמנים לשם.

בא וראה, כשדוד המלך ניצל מאכיש מלך גת, אז אמר את זה, משום שהשכינה הקיפה אותו וניצל מהם מאכיש ומעמו, כל אותם שהתקיפו (שהקיפו) אותו. מה כתוב, "ויתהולל בידם", למה "ויתהולל", היה צריך לכתוב וישתגע, כמו שנאמר "כי הבאתם את זה להשתגע עלי". אלא חזר על אותו דבר שאמר דוד בתחילה, שכתוב "כי קנאתי בהוללים" וגו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך עדיין אתה צריך את זה, כיון שנכנס לבית אכיש והחזיקו בו, מה כתוב, "ויתהולל בידם", באותם הוללים שקנא בהם בהתחלה. ואז באה שכינה ושרתה סביב דוד. ואם תאמר שהשכינה לא שורה כי אם בנחלתה, שהיא הארץ

¹⁹ דע כי שרש עשו הוא באצילות הטומאה, וזה האצילות הטומאה הוא אחורי קדש הקדשים [היינו היכל ק"ק דבריאה], ולכן בהתכלל אלו המלאכים דהיכל הרצון ושבועל שלו הוא יעקב בהיכל קדש הקדשים, שלח משלו וממלאכיו ממש (רמ"ז).

²⁰ נראה לי שתמצית כוונתו בחילוקו בין מלאך למלאך הוא לומר שיש מלאכים סתם ששרשם משם אלקים, כי סתם מלאך הוא מחיצוניות העולמות, אך מלאך ה' הוא בסוד השכינה, ומינה שהמלאכים ששלח יעקב הם מהנז"ל מחנה אלקים, ושצריכים להיות לפחות שנים כמ"ש כי מלאכיו יצוה לך, וזהו וישלח יעקב מלאכים (רמ"ז).

²¹ ירצה שרק במקום אחד כתוב בתורה שמלאכים רבים שומרים את האדם כי בכל מקום לא נזכר אלא מלאך אחד (שמות כג, כג) כי ילך מלאכי, (שם כג, כ) הנה אנכי שולח מלאך (רמ"ז).

²² לכן לא נזכרו כי אם דוקא במקום מיוחד שמדבר ביחוד עם סתם בני אדם, אבל בשאר במקומות אחרים שמדבר על כללות עם ישראל וגם בכאן דמיירי בפרטות צדיקים אמר מלאך ה' שהיא השכינה שהיא שלוחה להגין עליהם (רמ"ז)

²³ דייקא מלת חונה שמשמע בלי פחד מהאחרים, כי סתם שאר המלאכים לפעמים צריכים להבדל מן האדם, וכגון דארץ ישראל בלכתו לחוץ לארץ, אבל השכינה בכל משלה (רמ"ז).

²⁴ פי' החניה עצמה היא המצלת אותו מה שאין כן בשאר המלאכים, כי לפעמים צריכים הם להלחם עם איזה מלאך רע הרוצה להזיק את האדם (רמ"ז).

²⁵ נראה שזו מדרגה יתירה שכשזוכה להיות מדור ומשכן לשכינה אז כל מלאכי המרכבה מזדמנים שם (רמ"ז).

²⁶ כאינון (דפ"ו ומ"מ).

זהר פרשת וישלח

הקדושה, ודאי לא שורה בעבור (שיונקים) לינוק ממנה, אבל שורה כדי להגן. וכאן כשבא יעקב מבית לבן, כל המחנות הקדושים הקיפו אותו, ולא נשאר לבדו.

באתפנתיה דאיהי ארעא קדישא²⁷ ודאי לא שריא בגין (דינקין) [לינקא] מנה אבל לאנגא <שריא> (שאני) והכא כד אתא יעקב²⁸ מבי לבן כלהו משריין קדישין סחרן ליה ולא אשתאר בלחודוי²⁹

א"ר חזקיה אי הכי <נ"א דכלהו משריין קדישין אתו בהדיה ושכינתא בהדיה> אמאי כתיב (בראשית לב כד) ויותר יעקב לבדו [וגו]³⁰ אמר רבי יהודה בגין דאעיל גרמיה לסכנה והוה חמי לההיא סכנה בעיננו (ו) אינון אתפרשו מניה³¹ וכדין אמר (שם י) קטנתי מכל החסדים ומכל האמת³² אלין אינון משריין קדישין דאתפרשו מניה³³ רבי יצחק אמר³⁴ בגין לשבקא ליה עם ההוא ממנא דעשו דברשותא עלאה הוה אתי ואלין אזלי³⁵ למימר שירתא דמטא זמנייהו לשבחא ליה לקב"ה בההיא שעתא ולבתר אהדרו הה"ד קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך וגו'³⁶ ועתה הייתי לשני מחנות³⁷ (שם) מחנה שכינתא וכל ביתיה [נ"א <מחנה> חר הוה דכתיב (שם ב) מחנה אלהים

אמר רבי חזקיה, אם כך (ס"א שכל המחנות הקדושים באו יחד עמו והשכינה עמו), למה כתוב "ויותר יעקב לבדו" וגו'. אמר רבי יהודה, משום שהכניס עצמו לסכנה, והיה רואה אותה סכנה בעיניו, הם פרשו ממנו, ואז אמר "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת", אלו הם המחנות הקדושים שנפרדו ממנו. רבי יצחק אמר, כדי להשאירו עם אותו ממונה של עשו שהיה בא ברשות עליונה, ואלה הלכו לומר שירה, שהגיע זמנם לשבח את הקדוש ברוך הוא באותה שעה, ואחר כך חזרו. זהו שכתוב "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך וגו', ועתה הייתי לשני מחנות", מחנה שכינה, וכל ביתו. (ס"א מחנה אחד היה, שכתוב "מחנה אלהים זה") "לשני מחנות", שהיה שלם

²⁷ וארץ פלשתים אינה כעיקר ארץ ישראל ארץ ז' עממין ששם השכינה השורה הגם שארץ פלשתים אינה בחו"ל (מ"מ).

²⁸ פי' בכאן מדה המעולה היתה שהוא היה מרכבה לשכינה (רמ"ז).

²⁹ ירצה שבין בחוץ לארץ ובין בארץ ישראל תמיד היה כסא לשכינה (רמ"ז).

³⁰ שתי קושיות הקשה, אחת על אומרו ולא אשתאר בלחודוי, הרי ויותר יעקב לבדו. ומ"ש דמשריין סחרן ליה, הרי כתוב ויאבק איש עמו. ולכן הוסיף הא"י זל"ה בהגהותיו מלת וגו', דקאי אשאר (דקשה) [דקרא] דאיך הניחו לבוא ליה האבקה (רמ"ז).

³¹ כלומר שפרשו ממנו כל מלאכי האלהים שבאו לשמרו (דע"ה ח"ב קלו ע"ב).

³² מפרש רבי יהודה לפי האמור שאז פירשו ממנו ואז התחיל להתחנן קטנתי ונתמעטתי מכל החסדים, הם המשריין קדישין שהלכו ועזבוהו (רמ"ז). ולפי זה פי' זה אמרו יעקב אחר שיותר יעקב לבדו, ואין מוקדם ומאוחר בתורה (מ"מ).

³³ הם מלאכי המרכבה. ולפי זה יובן ועתה הייתי, ולא אמר אני, מפני שהלכו להם השני מחנות הם של החסדים והאמת (רמ"ז).

³⁴ כוונתו לקיים סברתו במה שאמר ולא אשתאר בלחודוי, ולכן לא ניחא ליה מ"ש רבי יהודה שקודם לכן הניחוהו אלא שבגזרת ה' היה הדבר להראות כחו למלאכו של עשו ושהוא היה שלם כמו שיבוא (רמ"ז). בא לתרץ דסוף סוף למה הלכו להם ישארו שם ויניחוהו שינצח המלאך, לכן אמר שהוכרחו לעלות לומר שירה, אבל אחר כך חזרו וראוהו מתאבק עם המלאך (רמ"ז).

³⁵ כלומר שהודה לה' על חסדיו שעשה עמו לשלוח לו מלאכי מרכבתו הרמוזים בחסדים ואמת כאמור, שהם י"ב כמנין ז"ה. ועוד הוסיף ושבח על שכבר זכה להיות לו שבטי י"ה המכוונים כנגד הדגלים העליונים, כי יודע היה שילד לו בנימין (רמ"ז).

³⁷ מחנה שכינה ושל ביתיה, פי' מביא ראייה מפסוק קטונתי וכו' שהלכו מלאכי השרת מאצלו ולבסוף חזרו לכך תחלה כשהלכו אמר קטונתי, וכשחזרו אמר ועתה הייתי לב' מחנות מחנה שכינה ושל ביתיה (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

מכל הצדדים משני חלקים, לבן ואדום.

זה] לשני מחנות דהוה שלים מכל סטריין³⁸ מתריין
חולקין חוור וסומק

רבי אלעזר אמר הא אתמר ההוא ליליא
שולטנותא דסטרא דעשו הוה בההיא שעתא
דהא כתיב (שם א יד) יהי מארת חסר ובגין כך
ויותר יעקב לבדו דאשתאר [יעקב דאיהו
שמשא] בלחודוי דאתכסיא סיהרא מן שמשא
ואף על גב דנטירו <נ"א ועב"ד נטירו³⁹> דקב"ה
לא אתעדי מניה מכל וכל ועל דא לא יכול לו
דכתיב (בראשית לב כה)⁴⁰ וירא כי לא יכול לו
אסתכל לימינא וחמא לאברהם אסתכל
לשמאלא וחמא ליצחק אסתכל בנופא וחמא
דאתכליל מסטרא דא ואתכליל מסטרא דא
כדין (שם) ויגע בכף ירכו בחד עמודא דסמך
לנופא דאיהו לבר מן נופא ובגין כך (תהלים לד
ח) חונה מלאך יהו"ה סביב ליראיו ויחלצם אקיף
ליה בכל סטרוי בגין לשזבא ליה וכד שרא
שכינתא בגויה <נ"א לגביה> כמה חילין ומשריין
אתו בהדיה ומאינון מלאכין שדר לגביה דעשו

וישלח יעקב מלאכים (בראשית לב ג) אמר
רבי אבא וכי אמאי אתער איהו לגביה דעשו
וטב הוה ליה לאשתוקי מניה אלא אמר יעקב
ידענא דעשו חייש ליה ליקרא דאבא ולעלם לא
ארגיז קמיה והא ידענא הואיל ואבא קיים לא
מסתפינא מניה אבל השתא דאבא קאים
<בעינא ל>אתפייס עמיה מיד וישלח יעקב
מלאכים לפניו וישלח יעקב מלאכים רבי שמעון
פתח ואמר (משלי יב ט) טוב נקלה ועבד לו
ממתכבד וחסר לחם האי קרא על יצר

קסו/ב

הרע אתמר בגין דאיהו מקטרגא תדיר לגבי
בני נשא ויצר הרע איהו ארים לביה ורעותיה
דבר נש בגאותא ואזיל אבתריה מסלסל שעריה
וברישיה עד דאיהו אתגאי עליה ומשיך ליה
לגיהנם אבל טוב נקלה ההוא דלא אזיל אבתריה
דיצר הרע ולא אתגאי כלל ומאיך רוחיה ולביה
ורעותיה לגבי קב"ה וכדין ההוא יצר הרע

רבי אלעזר אמר, הרי נתבאר, אותו
לילה שלטון של צד של עשו היה באותה
שעה, שהרי כתוב "יהי מארת" חסר, ולכן
"ויותר יעקב לבדו", שנשאר יעקב, שהוא
שמש לבדו, שהתכסתה הלבנה מן השמש.
ואף על גב ששמירת (ועם כל זה השמירה
של) הקדוש ברוך הוא לא זזה ממנו מכל
וכל, ועל זה לא יכול לו, שכתוב "וירא כי
לא יכל לו". הסתכל ימינה וראה את
אברהם, הסתכל שמאלה וראה את יצחק,
הסתכל בגוף וראה שנכלל מצד זה ונכלל
מצד זה, ואז "ויגע בכף ירכו", בעמוד אחד
הסמוך לגוף, שהוא מחוץ לגוף. ולכן "חונה
מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם", הקיפו בכל
צדדיו כדי להצילו. וכששרתה שכינה בתוכו
(ס"א אליו), כמה חיילות ומחנות באו עמה,
ומאותם מלאכים שלח לעשו.

"וישלח יעקב מלאכים". אמר רבי אבא,
וכי מה הוא התעורר אל עשו, וטוב היה לו
לשתוק ממנו. אלא אמר יעקב, יודע אני
שעשו חושש לכבוד אבא, ולעולם לא
הרגיז אותו, והריני יודע, שהואיל ואבא
קיים, איני פוחד ממנו. אבל עכשיו שאבא
קיים, אני רוצה להתפייס עמו. מיד,
"וישלח יעקב מלאכים לפניו". "וישלח
יעקב מלאכים", רבי שמעון פתח ואמר,
"טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם".
פסוק זה נאמר על יצר

הרע, משום שהוא תמיד מקטרג לבני
אדם, ויצר הרע מרים לבו ורצונו של
האדם בגאווה, והולך אחריו, מסלסל בשערו
ובראשו, עד שמתגאה עליו ומושך אותו
לגיהנם. אבל "טוב נקלה", אותו שלא הולך
אחר יצר הרע, ולא מתגאה כלל, ומנמך
רוחו ולבו ורצונו אל הקדוש ברוך הוא. ואז
אותו יצר הרע מתהפך לו לעבד, שלא יכול

³⁸ בסוד החסדים והגבורות שהם ו"ק לכל אחד ו' חסדים ו' גבורות, וז"ש שלים מכל סטריין, שהם הו"ק
כנודע שהם כל סטריין ודאי, והיה שלם בהם מתריין חולקין חוור וסומק, היינו חו"ג (רמ"ז).

³⁹ כן עיקר הגרסא @ (מ"מ).

⁴⁰ לעיל כא ע"ב ופרדס בשער ירך יעקב (ד"א).

זהר פרשת וישלח

מתהפך לעבד לו דלא יכיל לשלטאה עלוי וההוא בר נש שליט עלוי כמה דאת אמר (בראשית ד ז) ואתה תמשל בו ממתכבד כמה דאמרן דאיהו אוקיר גרמיה מסלסל בשעריה אתגאי ברוחיה ואיהו חסר לחם חסר מהימנותא כמה דאת אמר (ויקרא כא כב) לחם אלהיו וגו' (שם ו) לחם אלהיהם הם מקריבים וגו'

דבר אחר טוב נקלה [נ"א ועבד לו] דא יעקב דמאיך רוחיה לגביה דעשו בגין דלבתר ליהוי עבד לו וישלוט עלוי ויתקיים ביה (בראשית כז כט) יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים וגו'⁴¹ ועדיין לא הוה זמניה כלל אלא בגין דסליק ליה יעקב לבתר יומיא ועל דא הוה מיד נקלה ולבתר ההוא דאיהו מתכבד יהא עבד לו⁴² ההוא דאיהו חסר לחם יהא עבדא לההוא דיהבו ליה רוב דגן ותירוש תא חזי על דא בגין דידע יעקב דאצטריך ליה השתא אתהפך ליה נקלה ויותר חכמה ועקימו עבד בדא מכל מה דעבד לגביה דעשו דאילו הוה ידע עשו חכמה דא יקטיל ליה לגרמיה ולא ייתי לדא⁴³ אבל כלא עבד בחכמתא ועליה אמרה חנה (ש"א ב י) יהוה יחתו מריביו וגו' ויתן עז למלכו וגו'

ויצו אותם לאמר כה תאמרן לאדני לעשו⁴⁴ כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (בראשית לב ד) מיד פתח יעקב לאתהפכא ליה לעבדא בגין דלא יסתכל עשו

לשלוט עליו, ואותו איש שולט עליו, כמו שנאמר "ואתה תמשל בו". "ממתכבד" כמו שאמרנו, שהוא מכבד עצמו, מסלסל בשערו, מתגאה ברוחו. והוא "חסר לחם", חסר אמונה, כמו שנאמר "לחם אלהיו" וגו', "לחם אלהיהם הם מקריבים" וגו'.

דבר אחר, "טוב נקלה" (ועבד לו), זה יעקב שהנמיק רוחו לעשו כדי שאחר כך יהיה לו עבד וישלוט עליו ויתקיים בו "יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים" וגו', ועדיין לא היה זמנו כלל, אלא משום שהעבירו יעקב לסוף הימים, ועל זה היה מיד נקלה, ואחר כך אותו שמתכבד יהיה עבד לו, אותו שהוא חסר לחם יהיה עבד לאותו שנתנו לו רוב דגן ותירוש. בא וראה, על זה, משום שידע יעקב שהצטרך לו, עכשיו התהפך לו לנקלה, ויותר חכמה ועקמומיות עשה בזה מכל מה שעשה לעשו, שאילו היה יודע עשו חכמה זו, היה הורג את עצמו ולא יבא לידי זה, אבל הכל עשה בחכמה, ועליו אמרה חנה "ה' יחתו מריביו וגו' ויתן עז למלכו" וגו'.

"ויצו אותם לאמר כה תאמרן לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה". מיד פתח יעקב להתהפך לו לעבד כדי שלא יסתכל עשו באותן ברכות שברכו אביו, שהרי יעקב העביר

⁴¹ תימה דהא כתיב ולא יהיה שריד לבית עשו. ואפשר לומר שאחר שיתקיים בו יעבדוך עמים אח"כ יתקיים ולא יהיה שריד לבית עשו וצ"ע. ז"ח. ואפשר דה"פ וישליט עלוי דעשו להאבידו ויתקיים ביעקב יעבדוך עמים על שאר האומות דישתארונו בעלמא שוב ראיתי שכ"כ הרב א"מ אף שיש איזה הרגש בדבריו. מא"ן (נ"א).

⁴² פי' עשו שהוא מתכבד וחסר לחם יהא עבד ליעקב שעשה עצמו נקלה (מ"מ).

⁴³ בחטא אדה"ר נפלו הנשמות בקלי' ולפעמים נשמת ישראל נפלה בקלי' של גוי אחד, ולקחה נשמת הישראל קצת רע מהגוי, והגוי ג"כ לקח קצת טוב מנשמת ישראל. ובשעה שאותו הגוי מכה לישראל, לוקח הישראל קצת הטוב שבאותו הגוי, והגוי לוקח קצת הרע שלקחה נשמת ישראל, נמצא שחזר ישראל כולו טוב והגוי כולו רע, וז"ס (תהלים ז י) יגמר נא רע רשעים ותכונן צדיק, ע"כ לשון הרב. וזמ"ש הזהר דאלו הוה ידע עשו חכמה דא יקטין ליה לגרמיה, שהכוונה כשהשפיל יעקב עמו לפני עשו בכח אות ההכנעה בירר יעקב הטוב שבעשו ולקחו לעצמו וקצת רע שהיה ביעקב לקחו עשו לעצמו, וזוהי החכמה שעשה היעקב לעשו בזה ואלו ידע עשו זה המעשה שנעשה לו יקטיל ליה לגמריה וכו' (מ"מ).

⁴⁴ למה אמר יעקב לאדני, בשלמא כה אמר עבדך ניחא שהוא מה שצום לומר לעשו, אבל למלאכים שהיו אוהביו ונאמניו למה לו לקרוא את עשו אדוניו שלא בפניו, וכו' יעקב לא רצה להשתמש באותן הברכות עד לעתיד לבוא, וממילא שיהיה עשו בגדולתו, ולכן אמר למלאכים כה תאמרן לאדוני, כי בכל לבו לא רצה להיות גביר אז שזה היה לרעה לעשו, כי אילו היה רוצה להשתמש בגבירותו היה צריך שעשו יקיים מה שאמר אביו ואת אחיך תעבוד, והיה עבד מלך מלך, והשפע שיושפע עליו יהיה מתמצית קדושה ממש, אבל עכשיו שפטר מהשתעבד לו נפרד מן הקדש והלך לדרכו שעירה. ועל זה אמר לעיל דאילו הוה ידע עשו חכמה דא וכו', והענין כי בזה אבד שרשו מן הקדושה שהיה בצד יעקב (רמ"ז).

זהר פרשת וישלח

באינון ברכאן דברכיה אבוי דהא יעקב סליק לון <לבתר כדקא אמרן> (כדקא אמרן לבתר) אמר רבי יהודה מאי חמא יעקב⁴⁵ דשדר ליה לעשו ואמר עם לבן גרתי וכי מה עביד בשליחותיה דעשו (דאמר) מלה דא אלא לבן הארמי קליה אזיל בעלמא דלא הוה בר נש דישתזיב מניה דהוא הוה חרש בחרשין⁴⁶ ורב בקוסמין ואבוי דבעור הוה ובעור אבוי דבלעם דכתיב (יהושע יג כב) בלעם בן בעור הקוסם ולבן חכם⁴⁷ בחרשין וקוסמין יתיר מכלהו⁴⁸ ועם כל דא לא יכיל ביעקב⁴⁹ ובעא לאובדא ליעקב⁵⁰ בכמה זיינין הה"ד (דברים כו ה) ארמי אובד אבי⁵¹

אמר רבי אבא כולי עלמא הוו ידעי דלבן הוה רב חכימין וחרשין וקוסמין ומאן דבעי לאובדא בחרשוי לא אשתזיב מניה וכל מה דידע בלעם מניה הוה וכתוב ביה בבלעם (במדבר כו ו) כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר וכולי עלמא הוו מסתפי מלבן ומחרשוי ומלה קדמא דשדר יעקב לעשו אמר עם לבן גרתי ואי תימא דועיר הוה ירח או שתא לאו הכי אלא ואחר עד עתה עשרין שנין אתאחרית עמיה ואי תימא דלא סליק בידי כלום (בראשית לב ה) ויהי לי שור וחמור אינון תרי גזרי דינין דכד מתחברן תרווייהו כחדא לא מתחברן אלא לאבאשא עלמא ובגין כך כתיב (דברים כב ו) לא תחרוש בשור ובחמור יחדו⁵²

אותן לסוף, כפי שאמרנו. אמר רבי יהודה, מה ראה יעקב ששלח לעשו ואמר "עם לבן גרתי", וכי מה עשה בשליחותו של עשו (שאמר) דבר זה. אלא לבן הארמי, קולו הלך בעולם, שלא היה אדם שינצל ממנו, והוא היה מכשף בכשפים וגדול בקוסמים, והיה אביו של בעור, ובעור אביו של בלעם, שכתוב "בלעם בן בעור הקוסם", ולבן חכם במכשפים ובקוסמים יותר מכולם, ועם כל זה לא יכל ליעקב, ורצה לאבד את יעקב בכמה כלי זיין. זהו שכתוב "ארמי אובד אבי".

אמר רבי אבא, כל העולם היו יודעים שלבן היה גדול החכמים והמכשפים והקוסמים, ומי שרצה לאבד אותו בכשפיו, לא נצל ממנו, וכל מה שידע בלעם, היה ממנו, וכתוב בבלעם "כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר", וכל העולם היו פוחדים מלבן ומכשפיו. ודבר ראשון ששלח יעקב לעשו, אמר "עם לבן גרתי". ואם תאמר שמעט היה, חודש או שנה, לא כך, אלא "ואחר עד עתה", עשרים שנה התאחרתי עמו. ואם תאמר שלא עלה בידי כלום, "ויהי לי שור וחמור", אותם שני גזרי דין, שכששניהם מתחברים יחד, לא מתחברים אלא להרע לעולם, ולכן כתוב "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו".

⁴⁵ עשו מתאוה להאחז בטומאה, ולזה נתחכם יעקב לשלוח לו שאעפ"י שיעלה על לבו להתקומם נגדו בכח הס"מ שמכחישין פמליא של מעלה, לא יצליח נגדו שהרי לבן קליה אזיל בעלמא, פי' שהיה אחוז באחורי הדעת (רמ"ז).

⁴⁶ חרש בחרשין דהיינו בדיבור, ורב בקוסמין, במעשה (רמ"ז).

⁴⁷ חכם דייקא, כי עיקרו מן המובחר של אחורי הדעת מבחינת הימין, ולכן היו בתוכו שתי פרידות הקדושות לאה ורחל וכו' ולפי זה היה ממש נגדי אל יעקב, שידוע שעיקרו הוא מאבא, ולכן היו שייכות אליו שתי בנותיו (רמ"ז).

⁴⁸ יותר מבעור ובלעם (רמ"ז).

⁴⁹ כי יעקב נתאמץ בקדושתו ותורתו הנגדיית ממש נגד לבן, ולכן אמר עם לבן גרתי (רמ"ז). ר' יהודה לא הזכיר רק שאע"פ שלבן חכם גדול בקוסמים לא יכל ביעקב ולא אמר שיעקב למד הכשפים של לבן, ור' אבא הוסיף על דבריו שלמד יעקב המכשפות כמ"ש לקמן (מ"מ).

⁵⁰ בגודל ניחושו שהיה עצום מאד בהם, וראיה גדולה שהשי"ת בא והזהירו בחלום (לא כד) פן תדבר עם יעקב וגו' (רמ"ז).

⁵¹ דקשה איך קראו אובד אבי אם לא נעשה רצונו, וי"ל שלכן לא אמר אבד אלא אובד שהוא תואר, שנקרא בו כל מי שיש כח ויכולת בידו לעשות אותו הדבר, כגון רופא יקרא הבקי בחכמת הרפואה אעפ"י שלא הוציאו לפועל, וגם כאן נקרא אובד שר"ל שהיה בו כח לאבדו לולי ה' שהיה בעזרו (רמ"ז).

⁵² חשך ג' קלי' שור חמור כלב, ומהן באה שכח"ה בבא כ' באמצע וכו' ושור וחמור הן ב' מדות הכוללות הכל תאוני וכעסני, שהן עשו וישמעאל וכו' וכלב בו שניהם כח הכעסני ברוח שבא מהגאווה רוח גבוה

זהר פרשת וישלח

צאן ועבד ושפחה (בראשית לב ה) אלץ אינון
כתרי תתאי דקטל קב"ה במצרים בכור בהמה
(שמות יב כט) בכור השבי (שם יא ה) בכור
השפחה הה"ד צאן ועבד ושפחה מיד מסתפי
>הוה עשו< ונפק לקדמותיה ודחילו הוה ליה
מיעקב כמה דהוה ליה ליעקב מעשו לבר נש
דהוה אזיל בארחא עד דהוה אזיל שמע על חד
לסטים דהוה כמן בארחא פגע ביה בר נש
אחרא א"ל ממאן את א"ל מפלוני לגיון אנא⁵³
א"ל סמי לך מגבאי דכל מאן דקריב בהדאי חד
חויא אנא מייתי וקטיל ליה אזל ההוא בר נש
להווא לגיון א"ל חד בר נש אתי וכל מאן די
קריב בהדיה נשכיה חד חויא דהוא מייתי

קסז/א

ומיית שמע ההוא לגיון⁵⁴ ודחיל אמר יאות
דאזיל לקבליה ואתפייס בהדיה⁵⁵
עד דחמא ליה ההוא בר נש אמר ווי דהשתא
יקטלינייה ההוא לגיון שארי סגיד וכרע לקבליה
אמר (ליה) ההוא לגיון אלמלא הוה ליה בידיה
חויא לקטלא לא סגיד כולי האי לקבלי שארי
לגיונאה לאתנאה אמר הואיל וכל כך כרע
לקבלי לא אקטלינייה
כך אמר יעקב (בראשית לב ד) עם לבן גרתי
ואחר עד עתה עשרין שנין אתאחרית עמיה
ואנא מייתי חויא לקטלא בני נשא שמע עשו
אמר ווי מאן יקום קמיה דהשתא יקטלינייה יעקב
בפומיה שארי נפיק לקדמותיה לאתפייסא עמיה
כיון דחמא ליה מה כתיב (שם ה) ויירא יעקב
מאד ויצר לו כיון דקריב בהדיה שארי כרע
וסגיד לקבליה הדא הוא דכתיב (שם לג ג)
וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו
אמר עשו אלמלא כל כך הוה עמיה לא סגיד
לקבלי שארי לאתנאה

תא חזי מה כתיב בבלעם (במדבר כב כ)

"צאן ועבד ושפחה", אלו הם כתרים
תחתונים שהרג הקדוש ברוך הוא במצרים,
"בכור בהמה", "בכור השבי", "בכור
השפחה", זהו שכתוב "צאן ועבד ושפחה",
מיד היה עשו פוחד ויצא כנגדו. ופחד היה
לו מיעקב כמו שהיה ליעקב מעשו. [משל]
לאיש שהיה הולך בדרך, עד שהיה הולך
שמע על לסטים אחד שהיה אורב בדרך.
פגש אותו איש אחר, אמר לו, ממי אתה.
אמר לו, אני מלגיון פלוני. אמר לו, סטה לך
מלפני, שכל מי שקרב אלי, אני מביא נחש
אחד שהורג אותו. הלך אותו האיש לאותו
הלגיון, אמר לו, איש אחד בא, וכל מי
שקרב אליו נושך אותו נחש אחד שהוא
מביא,

ומת. שמע אותו לגיון ופחד. אמר, יפה
שאלך אצלו ואתפייס עמו.
עד שראה אותו האיש, אמר, אוי
שעכשיו יהרג אותי, אותו הלגיון. התחיל
להשתחוות ולכרוע כנגדו. אמר אותו לגיון,
אלמלא היה לו בידו נחש להרוג, לא היה
משתחוה כל זה כנגדי. התחיל הלגיון
להתגאות, אמר, הואיל וכל כך כרע לנגדי,
לא אהרוג אותי.

כך אמר יעקב, "עם לבן גרתי ואחר עד
עתה", עשרים שנה התאחרתי עמו, ואני
מביא נחש להרוג בני אדם. שמע עשו,
אמר, אוי מי יקום לפניו, שעכשיו יהרוג
אותו יעקב בפיו. התחיל לצאת כנגדו
להתפייס עמו. כיון שראה אותו מה כתוב,
"ויירא יעקב מאד ויצר לו". כיון שקרב
אליו, התחיל לכרוע ולסגוד לפניו, זהו
שכתוב "וישתחו ארצה שבע פעמים עד
גשתו עד אחיו". אמר עשו, אלמלא כל כך
היה עמו, לא השתחוה כנגדי. התחיל
להתגאות.

בא וראה מה כתוב בבלעם, "ויבא

ותאוה בנפש נפש רחבה כי תאוה נפשך (יהל אור ח"ג ח ע"ג). עי' בהגר"א בספד"צ לב ע"א. פרשת בשלח
סד ע"ב סה ע"א ופרשת תשא קצא ע"א קצב ע"ב (לש"ו בספד"צ שם).

⁵³ היינו ליסטים דקאמר (אור יקר).

⁵⁴ שר הצבא (ד"א).

⁵⁵ המשל שכאן המלאכים הגידו לעשו והם קדושים היו, ולא מחלק עשו, אם לא שנאמר שהמלאכים
נתלבשו בלבוש נכרי לבא אל עשו, והשתא ניחא שהיו מחברת הלסטים הלגיון, השתא קשה לפי זה למה
אמר יעקב ויהי לי כיון שהיה כורע וכו', ואפשר שהיה כוונתו שלא יבא, וכיון שראה שבא חשב שבא
להלחם, והוא לא בא אלא להתפייס כדפי' במשל (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

ויבא אלהים אל בלעם לילה בלבן כתיב (בראשית לא כד) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב⁵⁶ פן תדבר פן תעשה ליעקב רעה מבעי ליה אלא לבן לא רדף אבתריה דיעקב בחילא דגוברין לאגחא ביה קרבא דהא חילא דיעקב ובנוי רב מניה אלא למקטליה בפומיא ולשיצאה כלא הדא הוא דכתיב (דברים כו ה) ארמי אובד אבי ובגין כך פן תדבר ולא כתיב פן תעשה וכתיב (בראשית לא כט) יש לאל ידי לעשות מנין הוה ידע דיכלתא הוה בידיה אלא כמה דאתמר אלהי אביכם אמר אלי וגו' ודא הוא סהדותא דפקיד קודשא בריך הוא לאסהדא דכתיב (דברים כו ה) וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך ארמי אובד אבי וגו' וענית כמה דאת אמר (שמות כ יג) לא תענה ברעך (דברים יט יח) ענה באחיו

כתיב ביה בבלעם (במדבר כד א) ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים דהכי הוא ארחיה דאיהו הוה מנחש בלבן כתיב (בראשית ל כו) נחשתי דאשגח בחרשוי ובקסמוי בעסקא דיעקב וכד בעא לאובדא ליעקב בנחשא ובחרשא דיליה בעא לאובדיה ולא שבקיה קודשא בריך הוא והיינו דאמר בלעם בר בריה (במדבר כג כג) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל מאן יכיל להון דהא סבאי בעא לאובדא לאבוהון בנחשים ובקסמים דיליה ולא סליקו בידוי דלא שבקיה ללטיא הה"ד כי לא נחש ביעקב⁵⁷ ולא קסם בישראל ובכלהו עשרה זיני חרשין וקוסמין⁵⁸ דקוטפין⁶⁰⁵⁹ דכתרין תתאיין⁶¹ עבד לבן לקבליה דיעקב ולא יכיל הה"ד (בראשית לא מא) ותחלף את משכרתי עשרת מונים דכלהו

אלהים אל בלעם לילה, בלבן כתוב "ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב" וגו'. "פן תדבר", היה צריך לכתוב פן תעשה ליעקב רעה. אלא לבן לא רדף אחרי יעקב בכח גבורים ללחום בו קרב, שהרי חיל יעקב ובנוי גדול ממנו, אלא להרגו בפיו ולהשמידו את הכל. זהו שכתוב "ארמי אבד אבי". ולכן כתוב "פן תדבר", ולא פן תעשה. וכתוב "יש לאל ידי לעשות", מנין היה יודע שיכולת היתה בידו. אלא כמו שנאמר "אלהי אביכם אמר אלי" וכו'. וזוהי העדות שצוה הקדוש ברוך הוא להעיד, שכתוב "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אובד אבי" וגו'. "וענית", כמו שנאמר "לא תענה ברעך", "ענה באחיו".

כתוב בבלעם "ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים", שכך הוא דרכו, שהוא היה מנחש. בלבן כתוב "נחשתי", שהשגיח בכשפיו ובקסמיו בעסק של יעקב, וכשרצה להאביד את יעקב, בנחשים ובכשופים שלו רצה לאבדו, ולא עזבו הקדוש ברוך הוא. והיינו שאמר בלעם בן בנו, "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל". מי יכול להם, שהרי סבי רצה לאבד את אביהם בנחשים ובקסמים שלו ולא עלה בידו, שלא השאירו לקלל. זהו שכתוב "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל". ובכל עשרת מיני כשפים וקסמים מזהרי הכתרים התחתונים עשה לבן כנגד יעקב, ולא יכול. זהו שכתוב "ותחלף את משכרתי עשרת מונים", שכולם עשה לבן כנגדו ולא עלה בידו להרע לו, שכתוב "והחליף את משכרתי עשרת מונים ולא נתנו אלהים

⁵⁶ וגו' – נוסף דלפ"ו.

⁵⁷ פי' ר' אבא ס"ל שהפסוק כולו מפורש על יעקב אבינו שנקרא יעקב וישראל, ור' יוסי פליג עליה וס"ל כי לא נחש ביעקב היינו יעקב אע"ה ולא קסם בישראל היינו קסמים שעשה בלעם ישראל (מ"מ).

⁵⁸ יש נחש וקסם והם ז"נ וכו' בענין שיש ס"מ וכחותיו לילית והיכליה וכו' ועכ"ז הכחות הזכרים הם עשרת מונים ועם היות שבכללם קסמים אין חשש וטובא גווני קסם נינהו מהם מכלל דכורא ומהם מכלל נוק' (אור יקר).

⁵⁹ לקסטופי (אור יקר).

⁶⁰ לשון קומץ וקיבוץ בקמיצא אחת והקמיצה נקראת קסטופא במקום אחר (אור יקר).

⁶¹ זהירות המדריגות תחתונות שיש בקליפות חיצונות והוא מלשון קסטיפא דשמשא שפי' זיהרת ניצוץ השמש (ד"א). עי' תיקו"ז כז ע"א.

זהר פרשת וישלח

עבד לבן לקבליה ולא סליקו בידוי לאבאשא ליה דכתיב (שם ז) והחליף את משכרתי עשרת מונים ולא נתנו אלהים להרע עמדי מאי מונים כתרנום זינין⁶² וכתיב (ויקרא יז ז) לשעירים אשר הם זונים אחריהם מונים מונים כמשמעו ועשרה זינין אינון דחרשין וקוסמין בכתיבן תתאין וכלהו עבד לקבליה

עשרה זינין אינון דכתיב (דברים יח י יא) קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים הא עשרה אינון אמר רבי יוסי נחש וקסם תרי זיני אינון⁶³ ובדרגא חד סלקין וכד אתא בלעם בקסם עבד לקבליהון דישאל והיינו דכתיב (במדבר כב ז) וקסמים בידם ולקבליה דיעקב אתא לבן בנחש האי והאי לא סליקו בידיהו הדא הוא דכתיב (שם כג כג) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישאל כי לא נחש ביעקב בקדמיתא ביומוי דלבן⁶⁴ ולא קסם בישאל לבתר ביומוי דבלעם אמר בלעם לבלק תא חזי מאן יכיל להון דכל קסמין וחרשין דבכתיבן דילן מקיזפא דמלכותא דלעילא⁶⁵ (ותתא מתעטרין דהא) [מתעטרין והוא] אתקשר בהו⁶⁶ דכתיב (שם כג כא) יהוה אלהיו עמו⁶⁷ ותרועת מלך בו

א"ר יהודה ה"ו דהוה ידע בלעם בקדושה דלעילא

קס/זב

כלל דהא קב"ה לא אתרעי בעם ולישן אחרא דישתמש ביקריה אלא בנוי קדישין ואמר (ויקרא יא מד) והתקדשתם והייתם קדושים מאן דאינון קדישין ישתמשון⁶⁸ בקדושה ישראל אינון קדישין דכתיב (דברים יד ב) כי עם קדוש אתה

להרע עמדי". מה זה "מונים", כתרנום מונים. וכתוב "לשעירים אשר הם זונים אחריהם". "מונים", מונים כמשמעו, ועשרה מונים הם של כשפים וקסמים בכתיבם התחתונים, וכולם עשה כנגדו.

עשרה מונים הם, שכתוב "קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים", הרי הם עשרה. אמר רבי יוסי, נחש וקסם הם שני מונים, ובדרגה אחת עולים, וכשבא בלעם, בקסם עשה כנגד ישראל, והיינו שכתוב "וקסמים בידם". וכנגד יעקב בא לבן בנחש, זה וזה לא עלה בידם. זהו שכתוב "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישאל". "כי לא נחש ביעקב", בתחילה בימי לבן, "ולא קסם בישאל", אחר כך בימי בלעם. אמר בלעם לבלק, בא וראה מי יכול להם, שכל הקסמים והכשפים שבכתרים שלנו מזהרי המלכות שלמעלה (ומטה) מתעטרין, (שהרי) והוא התקשר בהם, שכתוב "ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו".

אמר רבי יהודה, חס וחלילה שהיה יודע בלעם בקדושה שלמעלה

כלל, שהרי הקדוש ברוך הוא לא רצה בעם ולשון אחר שישתמש בכבודו אלא בניו הקדושים, ואמר "והתקדשתם והייתם קדושים", מי שהם קדושים ישתמשו בקדושה. ישראל הם קדושים, שכתוב "כי עם קדוש אתה", אתה קדוש ולא עם אחר.

⁶² הם לשון מונים ולשון זנות, חסר ו' מנים והיינו זינין, ומלא מונים לשון זונים, אשר הם זונים אחריהם. ואתיא כתרתי פירושי, קוסם קסמים ב', מעונן ג', מנחש ד', מכשף ה', חובר ו', אוב ז', ידעוני ח', מתים ב', הם עשרה וכו' (אור יקר).

⁶³ ולא היינו מנחש משום דהכא מני ברישא קוסם ואלו התם נחש קדמא דכורא (אור יקר).

⁶⁴ אפשר לרמוז ר"ת לא נחש ביעקב לבן. מא"ן (נ"א).

⁶⁵ מזהירות ניצוץ מלכות של מעלה מתעטרין ישראל ולכך אין שום כישוף ודבר חיצוני יכול לשלוט בהם (ד"א). משמע שהשיג דרך השתלשלותם מהמלכות הקדו' ולהכי פליג ר' יהודה (אור יקר).

⁶⁶ דכתיב רגליה יורדות מות שמתמשת בהם לצורך קיום הדינים למטה והם רצועה להלקות (אור יקר). כל הקלי' יניקתם וחיותם היא מהמלכות והמלכות מתקשרת בתוך ישראל, ומביא ראייה מהפסוק ה' אלקיו עמו שהוא ז"א ותרועת מלך בו היא המלכות (מ"מ).

⁶⁷ מורה שידע השורש העליון ור' יהודה פליג דלא ידע אלא קאמר סתם שאמונתם עוזרתם (אור יקר).

⁶⁸ להשיג בהם ולהשיג הם בו ולתקוע אמונתם באמת והאלהות המושג להם (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

אתה קדוש ולא עם אחרא מאן דאינון מסאבין מסאבו אזדמן לון⁶⁹ לאסתאבא עליה כתיב (ויקרא יג מו) טמא הוא בדד ישב מחוץ למחנה מושבו ומסאבא למסאבא קרי דכתיב (שם מה) וטמא טמא יקרא מאן דאיהו טמא לטמא יקרא כללא אזיל בתר זיניה אמר רבי יצחק יאות הוא ליעקב⁷⁰ דהוה קדישא לומר דאסתאב בלבן ובחרשו או שבתא הוא דיליה אמר ליה רבי יוסי אף על גב דקאמר רבי יהודה⁷¹ אנא מסייע לך דהא כתיב (בראשית כז יט) אנכי עשו בכורך⁷² וכי יאות הוא לצדיקא כיעקב למחלף שמייה בשמא דמסאבא אלא אנכי פסקא טעמא ואמר אנכי מאן דאנא אבל עשו בכורך והא אוקמוה

אוף הכא ויהי לי שור וחמור (שם לב ה) לומר לא תשוי לבך ורעותך לההיא ברכתא דברוך לי אבא דאתקיים בי הוא בריך לי (שם כז כט) הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך בנין כך עבדך יעקב לאדני לעשו הוא בריך לי ברוב דגן ותירוש הא לא אתקיים בי דלא אוצרנא לון אלא ויהי לי שור וחמור צאן ועבד רעי ענא בחקלא הוא בריך לי מטל השמים ומשמני הארץ (שם כז כח) הא לא אתקיים בי בנין דהא (שם לב ד) עם לבן גרתי כגיורא דלא הוה ליה ביתא חדא כל שכן משמני הארץ וכל דא בנין דלא יסתכל ביה ביעקב על אינון ברכאן ויקטרג עמיה

רבי אבא אמר⁷³ כתיב ביה ביעקב (שם כה כז) איש תם יושב אהלים גבר שלים בנין דאיהו

מי שהם טמאים, טומאה מזדמנת להם להטמא, עליו כתוב "טמא הוא בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", וטמא קורא לטמא, שכתוב "וטמא טמא יקרא". מי שהוא טמא יקרא לטמא, הכל הולך אחר מינו. אמר רבי יצחק, נאה הוא ליעקב, שהיה קדוש, לומר שנטמא בלבן ובכשפיו, או שבח הוא שלו. אמר לו רבי יוסי, אף על גב שאמר רבי יהודה, אני מסייע לך, שהרי כתוב "אנכי עשו בכורך", וכי יפה הוא לצדיק כיעקב להחליף שמו בשם טומאה, אלא אנכי פוסק טעם, ואומר אנכי מי שאני, אבל עשו, בכורך, והרי פרשוה.

אף כאן, "ויהי לי שור וחמור", לומר, אל תשים לבך ורצונך לאותה ברכה שברכני אבא שהתקיימה בי, הוא בריך אותי "הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך", לכן "עבדך יעקב" "לאדני לעשו". הוא בריך אותי ב"רוב דגן ותירוש", הרי לא התקיים בי, שלא אצרתי אותם, אלא "ויהי לי שור וחמור צאן ועבד", רועה צאן בשדה. הוא בריך אותי "מטל השמים ומשמני הארץ", הרי לא התקיים בי, משום שהרי "עם לבן גרתי" כגר שלא היה לי בית אחד, כל שכן משמני הארץ. וכל זה כדי שלא יסתכל ביעקב על אותן ברכות ויקטרג עמו.

רבי אבא אמר, כתוב ביעקב "איש תם יושב אהלים", גבר שלם, משום שהוא

⁶⁹ ושם תוקעים אמונתם ואינם משיגים כלל למעלה (אור יקר).

⁷⁰ מקשה על מ"ש לעיל שיעקב משתבח ואומר לעשו, ויהי לי שור וחמור, דהיינו שלמד הכשפים, ואין זה יאות לצדיק (מ"מ). פירוש בתמיה, וכי שפיר היה לו לומר כן שנטמא בו או שבח הוא ליעקב לומר כן בתמיה (נ"א).

⁷¹ ירצה שדרש הכתובים לדרך ההוא, אנא מסייע לך, שאין ראוי לדרוש כדדרש ר' יהודה, דהא באנכי עשו שהוא גנאי, ולא כ"כ, מנעו מיעקב כאומר' אנכי מאן דאנא, כ"ש שנדרוש בגוף החצונים ממש, אלא אין ראיה מן הכתובים לאותה דרשה, ואתו קראי כפשטן כדדריש ואזיל, וכבר תקנו לעיל הענין לר' יהודה (אור יקר). אע"ג דקאמר ר' יהודה שלמד יעקב הכשפים וקאי בשיטת ר' אבא, ולעיל אר"ש כל מילוי דר' יהודה שפיר, שכל דבריו אמתיים. והנה ר"ש מסכים עליהם, עכ"ז אנא מסייע לך לר' יצחק, דלא יאות לצדיק לומר דאסתאב בחרשין דלבן (מ"מ).

⁷² פי' מביא ראיה מדפסקא טעמא באנכי, ש"מ שאין מכנין על הצדיק שום דבר של טומאה ח"ו (מ"מ).

⁷³ כסיוע לר' יהודה (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

יתיב בתרין משכנין עלאיין⁷⁴ ואשלים להאי גיסא ולהאי גיסא⁷⁵ ואיהו לא אמר דאסתאב בחרשוי⁷⁶ אבל על מה דקאמר רבי יהודה⁷⁷ בגין דלבו שלים על טיבו וקשוט דעביד ליה קב"ה דכל עלמא ידעי עובדוי דלבן מאן אינון ומאן יכיל לאשתזבא >נ"א מניה כל עשרין שנין דהויתי עמיה < מקטרוגא דיליה > דבעי > (ובעי) לאובדא ליה⁷⁸ >נ"א ואנא יתיבנא⁷⁹ ועבדנא עמיה עשרין שנין < וקב"ה שזבני מניה וכלא הוה⁸⁰ בגין דלא יסתכל ביה עשו⁸¹ דאתקיימו ביה אינון ברכאן ולא ינטר ליה⁸² דבכו ועל דא כתיב (הושע יד י) כי ישרים דרכי יהו"ה וגו' וכתוב

(דברים יח יג) תמים תהיה עם יהו"ה אלהיך וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו (בראשית לב ו) כיון דאמר באנו אל אחיך לא ידענא דאיהו עשו וכי אחין אחרנין הוו (ליה) ליעקב אלא באנו אל אחיך ואי תימא דהדר בתשובה ואזיל בארע מתקנא לאו הכי אלא עשו הרשע כדמעיקרא וגם הולך לקראתך ואי תימא דאיהו בלחרדוי אזיל לאו אלא ארבע מאות איש עמו וכל כך למה (נ"א) אלא אינון אמרו ליה בגין דקב"ה אתרעי תדיר בצלותהון

ישוב בשני משכנים עליונים, והשלים לצד זה ולצד זה, והוא לא אמר שנטמא בכשפיו. אבל על מה שאמר רבי יהודה, משום שלבו שלם על טוב ואמת שעשה לו הקדוש ברוך הוא, שכל העולם יודעים מעשי לבן מה הם ומי יכול להינצל (ס"א ממנו, כל עשרים השנים שהייתי עמו) מקטרוגו, ורצה לאבד אותי (ס"א ואני ישבתי ועשיתי עמו עשרים שנה), והקדוש ברוך הוא הצילני ממנו, והכל היה כדי שלא יסתכל בו עשו שהתקיימו בו אותן ברכות, ולא ישמר לו טינה. ועל זה כתוב "כי ישרים דרכי ה'" וגו', וכתוב "תמים תהיה עם ה' אלהיך".

"וישובו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו". כיון שאמר "באנו אל אחיך", לא ידענו שהוא עשו, וכי אחים אחרים היו ליעקב. אלא "באנו אל אחיך", ואם תאמר שחזר בתשובה והולך בדרך תקינה, לא כך, אלא עשו הרשע כמו מעיקרו. "וגם הולך לקראתך", ואם תאמר שהוא הולך לבדו, לא, אלא ארבע מאות איש עמו. וכל כך למה, (אלא הם) אמרו לו, משום שהקדוש ברוך הוא תמיד מרוצה בתפלות הצדיקים ומתעטר בתפלותיהם,

⁷⁴ והיינו יושב אהלים לתרין משכנין, לאה אהל עילאה ורחל אהל תתאה. והא' ימינית על חסד, והב' שמאלית עם גבורה. והוא משלים תם לתרין סטרין, ימין ושמאל, דהיינו תרין משכנין. ולכך מעולם לא עלה על דעת שום אדם שישבח יעקב בטומאה, אמנם כוונת ר' יהודה להודיע יעקב חסדיו של הקב"ה, אמר עם לבן גרתי (אור יקר). ז"א שהוא יעקב, הוא בין ב' ההי"ן, מקבל מן ה' ראשונה ונותן לה' אחרונה (מ"מ). היינו בינה ומ' (נ"א). עי' זהר ח"ב קעה ע"ב: דתנינן מאי איש תם כתרגומו שלים שלים מכלא שלים לתרין סטרין לעתיקא קדישא ולזעיר אנפין שלים לחסד עלאה ולגבורה עלאה ואשלים להאי ולהאי.

⁷⁵ בין חסד וגבורה (מ"מ). היינו לחסד ולגבורה. א"מ (נ"א).

⁷⁶ פי' שאין כוונת יעקב שנטמא ח"ו באותם הכשפים, אלא למד אותם כדי להכניע זדים, כמו שמצוה על הסנהדרין ללמוד הכשפים להבין ולהורות ולהכניע זדים (מ"מ).

⁷⁷ פי' ר' אבא קאמר לר' יצחק ולר' יוסי הקושיא שהקשיתים יאות הוא ליעקב וכו' כבר הוא מתורצת דאיהו לא אמר דאסתאב בחרשוי, אבל תימה עליכם למה הזכרתם ר' יהודה בקושיתכם, שר' יהודה לא הזכיר לימוד הכשפים כלל, רק שהצילו הקב"ה מלבן המפורסם ברעות, ולא שייכא קושיתכם כי אם עלי, שאמרתי שיעקב למד כשפים (מ"מ).

⁷⁸ היינו "ויהי לי", צערני בשור וחמור צאן ועבד ושפחה, כתות חרשיו. והצילני הקב"ה מהכל, ולא היה אומר הוא דרך שבח אלא דרך צער (אור יקר).

⁷⁹ היינו "ואחר עד אתה" (אור יקר).

⁸⁰ פי' אלו ואלו דברי אמת, בין מה שפירשתי אני בפ' ויהי לי שור וחמור, בין מ"ש ר' יוסי דה"ק, א"ל לא תשוי לבך לההיא ברכתא דאבא וכו', שלא נתקיים בי רוב דגן ותירוש, אלא שור וחמור רעי עאנא (מ"מ).

⁸¹ ועשו ידמה שהיה אומר לשבח עצמו, והיינו כי ישרים דרכי ה' וכו' ופושעים יכשלו במ, וכן עשו פושע יכשל בדעתו באותו הענין שפי' ר' יהודה בעובדי דלגיון במשל ההוא כדפי' שם (אור יקר).

⁸² ולא יהיה לו נוטר שנהא מחמת הבכורה והברכה (ד"א).

זהר פרשת וישלח

דצדיקיא ומתעטר בצלותהון כדאמרינן דההוא מלאכא דממנא על צלותהון דישראל (ד"א) סנד"לפון שמייה) נטיל כל אינון צלותין ועביד מנייהו⁸³ עטרה לחי העולמים וואוקמוה וכל שכן צלותהון דצדיקיא דקב"ה אתרעי בהו ואתעבדן עטרה לאתעטרא באינון צלותין לקב"ה ואי תימא משריין קדישין הוו אתיין עמיה אמאי [הוה] דחיל אלא צדיקיא לא סמכין על [דא] <זכותייהו> אלא [בצלותיהון] <על צלותהון> ובעותהון לגבי מאריהון]

ותא חזי דאמר רבי שמעון צלותא דסגיאין סליק קמי קב"ה ומתעטר בההוא צלותא בגין דסלקא בגוונין סגיאין ואתכלילת מכמה סטריין ובגין דאתכלילת מכמה גוונין אתעבידת עטרה ומנחא על רישא דצדיק חי העולמים וצלותא דיחיד לאו איהי כלילא ולא איהי אלא בגוון חד ועל דא צלותא דיחיד לאו איהו מתקנא לאתקבלא (אלא בצלותא) [כ⁸⁴ צלותא] דסגיאין ותא חזי יעקב⁸⁵ כליל הוה ועל דא צלותיה תאיב לה קב"ה מה כתיב (בראשית לב ח) ויירא יעקב מאד ויצר לו

רבי יהודה פתח ואמר (משלי כח יד) אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה

קסח/א

זכאין אינון ישראל דקב"ה אתרעי בהו ויהב לון אורייתא דקשוט בגין למזכי בה לחיי [עלמא דכל] (עלמין וכל) מאן דאשתדל באורייתא קב"ה משיך עליה חייין עלאין ואעיל ליה לחיי עלמא דאתי דכתיב (דברים ל כ) כי היא חייך ואורך ימך⁸⁶ וכתיב (שם לב מז) ובדבר הזה תאריכו ימים חייך בהאי עלמא וחייך בעלמא דאתי

רבי אלעזר אמר כל מאן דאשתדל באורייתא לשמה לאו מיתתיה על ידי דיצר הרע [בגין]

כמו שאמרנו שאותו המלאך הממונה על תפלות ישראל סנדלפו"ן שמו, נוטל כל אותן תפילות ועושה מהם עטרה לחי העולמים, ובארוה. וכל שכן תפלות הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהן, ונעשות עטרה להתעטר באותן תפלות לקדוש ברוך הוא. ואם תאמר, מחנות קדושים היו באים עמו, אז למה פחד. אלא צדיקים לא סומכים על זכותיהם, אלא על תפלותיהם ובקשותיהם לרבונם.

ובא וראה שאמר רבי שמעון, תפלת רבים עולה לפני הקדוש ברוך הוא ומתעטר באותה תפלה, משום שעולה בצבעים רבים ונכללת מכמה צדדים. ומשום שנכללת מכמה צבעים, נעשית עטרה, ומונחת על ראש צדיק חי העולמים. ותפלת היחיד אינה כלולה ואינה אלא בצבע אחד, ועל כן תפלת יחיד אינה מתוקנת להתקבל (אלא בתפלה) כתפלת רבים. ובא וראה, יעקב היה כלול, ועל כך הקב"ה השתוקק לתפלתו, מה כתוב, "ויירא יעקב מאד ויצר לו".

רבי יהודה פתח ואמר, "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה",

אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם, ונתן להם תורת אמת כדי לזכות בה לחיי עולם. שכל מי שעוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חיים עליונים ומכניסו לחיי העולם הבא, שכתוב "כי היא חייך ואורך ימך", וכתוב "ובדבר הזה תאריכו ימים", חיים בעולם הזה וחיים בעולם הבא.

רבי אלעזר אמר, כל מי שעוסק בתורה לשמה, אין מיתתו על ידי יצר הרע, משום

⁸³ פי' שהתפילה עולה בסוד מ"ן למלכות, ואז מזדווגים ז"ן ומושכים המוחין מאו"א, ונמשכת הטיפה עד יסוד דז"א, וז"ש עטרה לחי העולמים, שהוא היסוד. וז"ש לקמן אתעבידת עטרה מוחא על רישא דצדיק חי העולמים, שהטיפה של המוחין היא בעטרת יסוד דז"א, בסוד ברכות לראש צדיק כמ"ש בזהר ויצא (מ"מ).

⁸⁴ אולי ב*##

⁸⁵ פירוש שגם הוא התפלל עם בניו וגם כללה בשבחות רבות. א"מ (נ"א).

⁸⁶ נ"ל דמיתתי הני קראי דהם כפולים חייך ואורך ימך וכן כי הוא חייכם וגו' תאריכו ימים דחד מרמז על חיי העוה"ז וחד על חיי עוה"ב. א"מ (נ"א).

זהר פרשת וישלח

(נ"א) [ד] הוא נחש והוא מלאכא דמותא אלא מיתתהון בנשיקה דכתיב (שיר א ב) ישקני מנשיקות פיהו כלומר על פי יהו"ה והיא הנשיקה דהיא דביקותא דנפשא בעקרא והיא דאשתדל באורייתא [ד]אתתקיף באילנא דחיי ולא [ארפי] [אכפי] מניה ובגין כך צדיקיא דמשתדלי באורייתא לא מסתאבי גופא דלהון [נ"א] אלא הוא דכי כגון אליהו בבי קברי דאשכחוהו רבנן ושאלו ליה ולאזו כהן הוא מר אמר לון צדיקיא לא מסאבי במיתתהון כמה דתנינן⁸⁷ ביום שמת רבי בטלה כהונה כלומר דאתעסקו ביה) דלא שרא <עלייהו> (עליה) רוח מסאבא יעקב אילנא דחיי הוה אמאי דחיל דהא לא יכול לשלמאה עלוי ועוד דהא כתיב (בראשית כח טו) והנה אנכי עמך וגו' אמאי הוה דחיל ותו דהא כתיב (שם לב ב) ויפגעו בו מלאכי אלהים אי משריין קדישין הוה עמיה אמאי הוה דחיל אלא כלא <יאות הוה> (באות הוה) ויעקב לא הוה בעי למסמך על ניסא דקב"ה בגין דחשיב דלאזו איהו כדא⁸⁸ דקב"ה יעביד ליה ניסא מאי טעמא בגין דלא פלח לאבוי ולאמיה כדקא יאות ולא אשתדל באורייתא ונטל תרי אחיות⁸⁹ ואף על גב דכלא אתמר ועם כל דא בעי ליה לבר נש למדחל תדיר ולצלאה קמי קב"ה בצלותא דכתיב (משלי כח יד) אשרי אדם מפחד תמיד (ולמדחל תדיר קמי קב"ה) והא אוקמוה

תא הוי צלותא דאבהן⁹⁰ קיימו (ד)עלמא וכל בני עלמא עלייהו קיימי וסמכין לעלם ולעלמי עלמין⁹¹ לא אתנשי זכותא דאבהן⁹² בגין דזכותא

(שהוא נחש, והוא מלאך המות, אלא מיתתם בנשיקה, שכתוב "ישקני מנשיקות פיהו", כלומר על פי ה', והיא הנשיקה שהיא דבקות של הנפש בעיקר, ואותו שעוסק בתורה) שהתחזק בעץ החיים ולא הרפה ממנו, ולכן צדיקים שעוסקים בתורה לא נטמא גופם, (אלא הוא טהור, כמו אליהו בבית הקברות שמצאו אותו רבנן ושאלו אותו, וכי מר איננו כהן. אמר להם, צדיקים לא טמאים במיתתם, כמו ששנינו, ביום שמת רבי בטלה כהונה, כלומר שהתעסקו בו), שלא שרתה עליהם רוח טומאה. יעקב היה עץ החיים, למה פחד, שהרי לא יכול לשלוט עליו. ועוד שהרי כתוב "והנה אנכי עמך" וגו', למה היה פוחד. ועוד, שהרי כתוב "ויפגעו בו מלאכי אלהים", אם מחנות קדושים היו עמו, למה היה פוחד. אלא הכל היה נאה, ויעקב לא היה רוצה לסמוך על נס של הקדוש ברוך הוא, משום שחשב שאינו כדאי שהקדוש ברוך הוא יעשה לו נס, למה, משום שלא שימש את אביו ואמו כראוי, ולא עסק בתורה, ונשא שתי אחיות, ואף על גב שהכל נתבאר, ועם כל זה צריך לאדם לפחד תמיד ולהתפלל לפני הקדוש ברוך הוא בתפלה, שכתוב "אשרי אדם מפחד תמיד", (ולפחד תמיד מלפני הקדוש ברוך הוא), והרי פרשוה.

בא וראה, תפלת האבות העמידו את העולם, וכל בני העולם עומדים וסמוכים עליהם, ולעולם ולעולמי עולמים לא

⁸⁷ אע"ג דר' אלעזר נפטר קודם רבי אלה הם דברי המחבר הספר שחברו כל המימרות יחד שכתב ר' אבא שהיה סופר של רשב"י והם חלקום לפרשיות כל פסוק ופסוק בפרשה שלו והם אמרו מדעתם כמה דתנינן וכו' וכיוצא בזה יש רבים בזהר וכלהו מתרצי בהכי. ז"ח. וכן בירר הר"מ חגיז בספר משנת חכמים עש"ב. מאי"ן (נ"א).

⁸⁸ מחשבה זו איננה חשובה מעלה אצל צדיקים, שכן הוא סותר את מידת הבטחון (דע"ה ח"ב קלו ע"ג).
⁸⁹ ר"ל שתירצו דז"ל כל ג' עונות כנגד התורה היה עוסק בגידול בנים. וכנגד כבוד אר"א היה עוסק בשל אחרים לקיים מאמרם וכנגד ב' אחיות גיורות היו. ז"ח עש"ב (נ"א).

⁹⁰ ה' ברא העולם כדי שהצדיקים יקיימוהו בצדקתם, וידוע שהעולם נברא בשלש מדות שהאבות מושפעים בהם, וכמש"ה (תהלים נ, א) אל אלהים ה' דבר וגו', וה"ס חג"ת שבדעת והיינו דבר, ולכן גם קיום העולם הוא ע"י הייחודים והזווגים שעשו האבות בתפילותם, ומפני זה נקראו אבות העולם, כי גם המקיים נקרא אב (רמ"ז).

⁹¹ שכן אמר לו ה' (יב, ג) ונברכו בך כל משפחות האדמה, ומצינו שהאבות היו מתפללים בפרהסיא, וכמו שתרגם אונקלוס על (יב, ח) ויקרא בשם ה', וצלי בשמא דה', ותפילתם היתה על כל כוללות העולם דהיינו על קיום החיצוניות, אבל זכות תורתם וצדקתם שהוא בסוד הפנימיות זה היה לישראל. ולשתי בחינות אלו כיון במתק לשונו, שהרי ידוע מה שאנו מכוונים בעניית קדיש לעלם ולעלמי עלמא, שלש

זהר פרשת וישלח

דאבהן איהו קיומא דעילא ותתא וקיומא דיעקב⁹³ איהו קיומא שלים יתיר מכלהו ובגין כך בשעתא דעאקו לבגוי דיעקב קב"ה אחמי קמיה⁹⁴ דיוקנא דיעקב וחיים על עלמא כמה דאת אמר (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקב יעקב יעקב"ב בוא"ו אמאי בוא"ו בגין דאיהו דיוקנא דיעקב ממש⁹⁵

תא חזי כל מאן דחמי ליה ליעקב כמאן דאסתכל באספקלריאה דנהרא⁹⁶ והא אתמר דשופריה דיעקב כשופריה דאדם קדמאה אמר רבי ייסא אנא שמענא דכל מאן דאסתכל בחלמיה וחמא ליה ליעקב מקסטר בקוספוי⁹⁷ חיינ אתוספן ליה

רבי שמעון אמר הא אתמר דדוד⁹⁸ מלכא⁹⁹ עד לא הוה לא הוה לא הוה ליה חיים כלל בר דאדם קדמאה יהב ליה שבעין שנין מדיליה וכך הוה קיומיה דדוד מלכא שבעין שנין הוה וקיומא דאדם קדמאה אלף שנין חסר שבעין אשתכחו בהני אלף שנין קדמאי אדם הראשון ודוד מלכא פתח ואמר (תהלים כא ד) חיים שאל ממך נתת לו אורך ימים עולם ועד חיים שאל ממך דא דוד מלכא דהא כד ברא קב"ה גנתא דעדן אמיל ביה נשמתא דדוד מלכא ואסתכל ביה וחמי דלית

נשכחת זכות האבות, משום שזכות האבות היא קיום של מעלה ומטה, וקיום של יעקב הוא קיום שלם יותר מכולם, ולכן בשעה שצרה לבני יעקב, הקדוש ברוך הוא רואה את דמות יעקב לפניו וחס על העולם, כמו שנאמר "וזכרתי את בריתי יעקב". "יעקב"ב" בוא"ו, למה בוא"ו. משום שהוא דמות של יעקב ממש.

בא וראה, כל מי שרואה את יעקב, כמי שמסתכל באספקלריה המאירה. והרי נאמר שיופיו של יעקב כיופיו של אדם הראשון. אמר רבי ייסא, אני שמעתי, שכל מי שמסתכל בחלמו ורואה את יעקב מקושט במלבושיו, מתווספים לו חיים.

רבי שמעון אמר, הרי נאמר שדוד המלך עד שלא היה לא היו לו חיים כלל, פרט לזה שאדם הראשון נתן לו שבעים שנה משלו, וכך היה קיומו של דוד המלך שבעים שנה היו, וקיום של אדם הראשון אלף שנה חסר שבעים. נמצאו באלה אלף שנים ראשונות אדם הראשון ודוד המלך. פתח ואמר, "חיים שאל ממך נתתה לו אורך ימים עולם ועד". "חיים שאל ממך", זה דוד המלך, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא גן עדן, הטיל בו נשמת דוד המלך,

בחינות עיבור יניקה וגדלות, דהיינו פנימי אמצעי וחיצון, ולכן אמר שכל בני העולם קיימים על תפילתם לעולם, ולפי שבחינה זו היא דנה"י כנודע אצלנו, לזה אמר וסמכין לעלם, אבל ולעלמי עלמין, שהם שניים של הפנימיות שהם הנשארים בז"א אחר הנסירה, אלו לא נשתכחו לעולם כי השכחה היא מהאחוריים. דעילא ותתא, שני הזווגים דנשיקין ודגופא שהוא ממש חב"ד וחג"ת (רמ"ז).

⁹² היינו דלא כתלמודא דילן דאמרינן תמה זכות אבות שבת דף נה. ועיין פרשה עקב ותמצא נחת. א"מ (נ"א). עי' שם בתוס' ולר"י נראה (לש"ו).

⁹³ שאין בו ימין ושמאל שיש משם קצת הארה לישמעאל ועשו, אבל יעקב מטתו שלימה (רמ"ז).

⁹⁴ הוא סוד הזכירה שהיא מצד הפנים (רמ"ז).

⁹⁵ ירצה שצורתו הוא קו ישר שרומז לקו האמצעי (רמ"ז).

⁹⁶ הוא אור הפנים המאירים מפנימיות הדעת (רמ"ז).

⁹⁷ מקושט במלבושיו וקוספא הוא מלבוש (ד"א).

⁹⁸ נראה שענין זה סמוך למ"ש דשופריה דיעקב כשופריה דאדם קדמאה שנתן לדוד שבעים שנה שה"ס ז' קצוות שיעקב כוללם (רמ"ז).

⁹⁹ א"ק הוא סוד החכמה שני' ה' בחכמה יסד ארץ ואדם נתן לו ע' שנין כי הנוק' אין לה אלא מז"ס מחסד דז"א ולמטה שהוא סוד הה"ח. ולהיות שאדה"ר נתקלקל בע"ז וג"ע וש"ד, לכן לא נתן לדוד ע' שנים שהיו מלאים גבורות ודינים, ע"י חטא אדה"ר, עד שנתקן חטא ע"ז ע"י אברהם באור כשדים, וש"ד ע"י יצחק בעקידה וג"ע ע"י יעקב. ופי' כי אדה"ר בחטא השליך ב' טפות בחוה ראשונה וב' טפות אלו באו בגלגול לאה ורחל, וכדי לתקנם עבד בנשיו כ"ח שנים, לכן אחר התיקון נתן לדוד ה' שנים ע"י אברהם, כי יצחק חי ק"פ שנים ק' וכו', מאחר שאדה"ר נתן לדוד ע' שנה והאבות נתנו לו ג"כ ע', א"כ היה ראוי לו שיחיה ב' פעמים ע' שהם ק"מ וכו' כי השנים שנתן אדם לדוד לא הועילו לו מפני חטא אדה"ר (זהר הרקיע).

זהר פרשת וישלח

ליה חיים מדיליה כלום¹⁰⁰ וקיימא קמיה כל יומא
כיון דברא אדם הראשון אמר הא ודאי קיומיה
ומאדם קדמאה הוא¹⁰¹ שבעין שנין דאתקיים
דוד מלכא בעלמא

תו אבהן שבקו ליה מחייהון כל חד וחד
אברהם שבק ליה וכן יעקב ויוסף יצחק לא שבק
ליה כלום בנין דדוד מלכא מסטריה¹⁰² קא אתא
ודאי אברהם שבק ליה חמש שנין דהוה ליה
לאתקיימא מאה ותמנין שנין ואתקיים מאה
ושבעין וחמש שנין חסרין חמש¹⁰³ יעקב הוה ליה
לאתקיימא בעלמא כיומי דאברהם ולא אתקיים

קסח/ב

אלא מאה וארבעין ושבע שנין חסרים תמניא
ועשרין¹⁰⁴ אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו ליה
מחייהון תלתין ותלת שנין יוסף דאתקיים מאה
ועשר שנין הוה ליה לאתקיימא מאה וארבעין
ושבע שנין כיומי דיעקב וחסר מנהון תלתין
ושבע שנין הא שבעין שנין דשבקו ליה לדוד
מלכא לאתקיימא בהון ובהו אתקיים דוד בכל
אינון שנין דשבקו ליה אבהן

ואי תימא יצחק אמאי לא שבק ליה כלום
כהני בנין דאיהו חשך ודוד מסטרא דחשך קא
אתא ומאן דאיהו בחשך לית ליה נהורא כלל
ולית ליה חיים¹⁰⁵ ובגין כך לא הוה לדוד חיים
כלל אבל אלין דהוה להון נהורא נהירו ליה לדוד

והסתכל בו וראה שאין לו חיים משלו
כלום, ועומד לפניו כל היום. כיון שנברא
אדם הראשון, אמר, הרי ודאי קיומו.
ומאדם הראשון הוא, שבעים שנים
שהתקיים דוד המלך בעולם.

עוד, האבות השאירו לו מחייהם כל
אחד ואחד. אברהם השאיר לו, וכך יעקב
ויוסף. יצחק לא השאיר לו כלום, משום
שדוד המלך בא מצדו. ודאי אברהם השאיר
לו חמש שנים, שהיה לו להתקיים מאה
ושמונים שנים, והתקיים מאה ושבעין
וחמש שנים, חסרים חמש. יעקב היה לו
להתקיים בעולם כימי אברהם, ולא
התקיים

אלא מאה וארבעים ושבע שנים, חסרים
עשרים ושמונה. נמצא שאברהם ויעקב
השאירו לו מחייהם שלשים ושלש שנים.
יוסף שחי מאה ועשר שנים, היה לו
להתקיים מאה וארבעים ושבע שנים כימי
יעקב, וחסר מהם שלשים ושבע שנים, הרי
שבעים שנים שהשאירו לדוד המלך
להתקיים בהם, ובהם התקיים דוד בכל
אותם השנים שהשאירו לו האבות.

ואם תאמר, למה יצחק לא השאיר לו
כלום כמו אלה. משום שהוא חושך, ודוד
בא מצד החושך, ומי שהוא בחושך, אין לו
אור כלל ואין לו חיים, ולכן לא היו לדוד
חיים כלל. אבל אלה שהיה להם אור,
האירו לדוד המלך, ומהם הצטרך להאיר

¹⁰⁰ כל החיים הם מבחינת החסדים שהמיתה היא מן הגבורות, ודוד היה מן המלכות שנקראת נפש, והיא אספקלריא דלא נהרא ולית לה מגרמה כלום, דהיינו אין לה אור שה"ס החסד ולכן היא נקראת עניה חסרת השפע וה"ס העושר (רמ"ז).

¹⁰¹ הוה (לפ"ו).

¹⁰² הגבורות הם דינין ואין בהם חיים כלל (שער מאמרי רשב"י), ובמה ימתקו (זהר הרקיע). פי' דוד למה אין לו חיים, לפי שהוא מחושך, וא"כ יצחק שהוא חושך אין לו מה ליתן (מ"מ).

¹⁰³ הנה אברהם היה לו לחיות מאה ושמונים שנה, מאה בסוד כתר כללות כל האצילות. ושמונים בסוד שמנה ספירות עד יסוד, כי שם סיומא דדכורא, כל אחת כלולה מעשר, הרי שמונים. והניח לדוד חמשה שנים בסוד ה' חסדים הבאים אליה על ידי יסוד בנקודת ציון שבה (שער מאמרי רשב"י).

¹⁰⁴ ויעקב חיה קמ"ז שנים, ק' בסוד כתר, ומ' בסוד ד' מוחי, ד' רהטי דמוחא, ד' בתי דתפילי ברישא דז"א, וז' בסוד ז' ספירות הבנין שלו. וחסרו משל אברהם כ"ח, כי החמשה חסדים גם כן יעקב הוא נותן לה, ועל ידו באים בסוד היסוד שבת"ת, ונוסף עוד שמנה ועשרים בסוד תרי מוחי דילה, שהם עשרים ושמונה בסוד שמנה ספירות הנשארות לה, שנמשכו לה מיעקב בסוד נוקבא דז"א, דנפקא מתדבקא מאחורוי. ונמצא שנעשו לה על ידי יעקב תרין מוחין, שהם עשרים, ושאר שמנה ספירות הרי הם כ"ח משלו, חוץ מן ה' חסדים שגם הוא נותן לה, כנז' הם ל"ג שנים פחותין מן ק"פ שנים, כנגד חיי יצחק, שכן היו ראויים לחיות כולם (שער מאמרי רשב"י).

¹⁰⁵ אין להקשות, דא"כ גם יצחק שהוא חושך, מהיכן היו לו חיים. די"ל שאני המלכות דלית לה מגרמה כלום אלא מה שיהבו לה מלעילא, ולכך כיון שהיא חושך, לית לה חיים אלא מה שיהבו לה. אבל יצחק כלול בחסד, שכן חסד כלול בגבורה וגבורה כלולה בחסד, ומצד כללות החסד שיש בו יש לו חיים (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

מלכא ומנייהו אצטריך לאנהרא ולמהוי ליה חיים דהא מסטרא דחשך לית ליה חיים כלל ועל דא לא אתא יצחק בחושבנא ואי תימא יוסף אמאי >יתיר מכלהו<¹⁰⁶ אלא ודאי יוסף בלהודוי ככלהו בגין דאקרי צדיק ודא הוא דאנהיר לסיהרא יתיר מכלהו ובגין כך האי שבק ליה לדוד מלכא יתיר מכלהו חיינ דכתיב (בראשית א יז) ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ

תא חזי יעקב צלותיה אגין ליה מעשו בגין דבעא לסלקא זכותיה לבנוי אבתריה ולא לאפקא ליה השתא לנביה דעשו ועל דא צלי צלותיה לקב"ה ולא אסתמיך על זכותיה לשיזבא ליה בניניה ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (שם לב ה)

תא חזי מה כתיב (שם ז) ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות אמאי לשני מחנות בגין דאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה¹⁰⁷ תא חזי שכינתא לא עדאת מאהל לאה ומאהל רחל¹⁰⁸ אמר יעקב ידענא דהא נטירו לון לאלין מן קב"ה מה עבד (שם לג ב) וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה אמר אם יקטיל עשו לאלין יקטיל אבל אלין לא מסתפינא מנייהו בגין דשכינתא עמהון¹⁰⁹ ועל דא והיה המחנה הנשאר לפליטה כיון דעביד האי¹¹⁰ אתקין צלותיה עלייהו¹¹¹ מה כתיב (שם

ולהיות לו חיים, שהרי מצד החושך אין לו חיים כלל, ועל זה לא בא יצחק בחשבון. ואם תאמר, למה יוסף יותר מכולם. אלא ודאי יוסף לבד כמו כולם, משום שנקרא צדיק, וזהו שמאיר ללבנה יותר מכולם, ולכן השאיר לדוד המלך חיים יותר מכולם, שכתוב >ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ<.

בא וראה, תפלתו של יעקב הגינה עליו מעשו, משום שרצה להעביר זכותו לבנוי אחריו ולא להוציא אותה עכשיו אצל עשו, ועל זה התפלל תפלתו לקדוש ברוך הוא ולא סמך על זכותו להצילו בגללה. >ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה<.

בא וראה מה כתוב, >ויחץ את העם אשר איתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות<. למה >לשני מחנות<, משום שאמר >אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה<. בא וראה, שכינה לא זזה מאהל לאה ומאהל רחל. אמר יעקב, ידעתי שהרי שמירה לאלה מהקדוש ברוך הוא, מה עשה, >וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה<. אמר, אם יהרוג עשו, יהרוג את אלה, אבל אלה איני פוחד מהם, משום ששכינה עמהם. ועל זה, >והיה המחנה הנשאר לפליטה<, כיון שעשה את זה, תיקן תפילתו עליהם, מה כתוב, >ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם

¹⁰⁶ פירוש אמאי נתן לו ככלהו א"נ בשלמא אברהם ויעקב ניחא שאדה"ר נתגלגל בהם לקיים מתנתו ויצחק לא נתן שבא מסטרא דחשך אבל יוסף מי הכניסו. א"נ הוקשה לו מה שייכות יש ליוסף להשלים מקומו של יצחק. ותירץ בגין דאקרי צדיק כי יסוד נקרא ק"ץ חי אותיות יצחק אך יצחק בבחינה עליונה סטרא דחשך כו' נתן לו יצחק בעצמו בבחינתו למטה שהוא יסוד קץ חי וז"ש בגין דאקרי צדיק כי צדיק עם האותיות בגימט' יצחק. ואחי נר"ו תירץ לפי שמשח בן דוד יחיה את משיח בן יוסף לכך יוסף נתן לדוד כ"ב שנים. ז"ח. ויתקרב לזה מ"ש גורי האר"י זצ"ל שיצחק נתעבר ביסף ולכן יוסף נתן במקום יצחק וזהו העיבור להיותו צדיק כמ"ש מז"ה ודו"ק כי קצרת. מא"ן (נ"א).

¹⁰⁷ שנראה שהיה ודאי אצלו שהמחנה השני ימלט (רמ"ז).

¹⁰⁸ ולכן היה בטוח בנשאר, והטעם כי זלפה ובלהה הן מאחורי גבירתן, ועל כן נתיירא שמא נתנו לו רשות לשלוט בהן ואפילו בבניהם, וז"ש המחנה האחת מצד הנקבות והכהו מצד הזכרים, ולכך נאמר את השפחות ואת ילדיהן לא מעורבים יחד הבנים עם אמותם, כי הם היו יותר חשובים מפני שהיה בהם כח הזכרות של אביהם (רמ"ז).

¹⁰⁹ ולא אמר עליהן אלא עמהון, ור"ל מתווכת*## בתוכן ובתוך פנימיותן (רמ"ז).

¹¹⁰ על השמירה הקבועה עמהם (אור יקר). שקיבל עליו גזרת שמים, אם נגזרה הגזרה, >אתקין צלותיה עלייהו<, פי' על השפחות ועל הילדים (רמ"ז).

¹¹¹ להוסיף שמירה לאלו ולאלו (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

ט) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואטיבה עמך¹¹²

רבי יוסי פתח ואמר (תהלים קב א) תפלה לעני כי יעטוף ולפני יהוה ישפוך שיחו האי קרא אוקמוה בכמה אתר אלא דוד מלכא אמר דא כד אסתכל וחמא במלי דמסכנא¹¹³ ואסתכל ביה¹¹⁴ כי¹¹⁵ הוה אזיל וערק מקמי חמוי אמר דא תפלה לעני דא היא צלותא <דבעי> (דעני) מסכנא קמי קב"ה¹¹⁶ ודא צלותא דאקדימת לכל צלותהון דעלמא¹¹⁷ כתיב הכא תפלה לעני¹¹⁸ וכתיב התם (שם צ א) תפלה למשה איש האלהים מה בין האי להאי אלא דא תפלה של יד ודא תפלה של ראש¹¹⁹ ולית לאפרשא בין האי תפלה לעני ובין תפלה למשה איש האלהים ותרווייהו שקילין כחד ועל דא צלותא דעני <אקדימת> (אקדימו) קמי קב"ה מכל צלותין דעלמא בגין (כך) <ד>כתיב (שם כב כה) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני וגו' (ו)תא חזי תפלה לעני דא תפלה של יד דעני אתדבק במסכנותיה כמאן דלית ליה מגרמיה כלום

דבר אחר תפלה דא משה לעני דא דוד כי יעטוף כד אתכסיא סיהרא ואתכסי שמשא מינה ולפני יהוה ישפוך שיחו בגין לאתחברא בהדי שמשא תא חזי צלותא דכל בני נשא [צלותא] וצלותא דמסכנא איהי צלותא דקיימא קמיה דקב"ה ותבר תרעין ופתחין ועאלת לאתקבלא קמיה הה"ד (שמות כב כו) והיה כי יצעק אלי

ואלהי אבי יצחק ה' האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואטיבה עמך".

רבי יוסי פתח ואמר, "תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו". פסוק זה בארוהו בכמה מקומות, אלא דוד המלך אמר את זה כשהסתכל וראה בדברי העני, והסתכל בו כשהיה הולך ובורח מלפני חמיו אמר זה תפלה לעני, זוהי תפלה שמבקש העני לפני הקדוש ברוך הוא, וזו התפלה שמקדימה את כל תפלות העולם. כתוב כאן "תפלה לעני", וכתוב שם "תפלה למשה איש האלהים", מה בין זה לזה. אלא זו תפלה של יד, וזו תפלה של ראש, ואין להפריד בין התפלה לעני הזו ובין תפלה למשה איש האלהים, ושתייהן שקולות כאחת. ועל זה תפלת העני מקדימה לפני הקדוש ברוך הוא מכל תפלות העולם, משום שכתוב "כי לא בזה ולא שקץ ענות עני" וגו'. בא וראה, תפלה לעני זו תפלה של יד, שהעני דבוק בעניו כמי שאין לו מעצמו כלום.

דבר אחר, "תפלה" זה משה. "לעני" זה דוד. "כי יעטוף" כשמתכסה הלבנה ומתכסה השמש ממנה. "ולפני ה' ישפוך שיחו", כדי להתחבר עם השמש. בא וראה, התפלה של כל בני אדם תפלה, ותפלת העני היא תפלה שעומדת לפני הקדוש ברוך הוא ושוברת שערים ופתחים ונכנסת להתקבל לפניו. זהו שכתוב "והיה כי יצעק

¹¹² כיון בתפילתו לחב"ד, וזה להמשיך כח הגדלות על חג"ת נה"י, וז"ש אלקי אבי אברהם וגו', כיון על דרך מה שאמרו רז"ל על (ישעיה נט כב) לא ימוש מפיק, התורה חוזרת על אכסניא שלה, כי כבר נשתרש בשלשה הקוים ימין ושמאל ואמצעי שהם שלשה דורות אברהם יצחק ויעקב. אבל עוד בעומק הסוד שיש לזעיר מאר"א שני מוחין ושני עטרין. והנה שני המוחין נקראים אבות דאינון אחסנתא מנהון ואין בא לזעיר אלא ההארה שלהם אבל שורש האור נשאר בהם. וכנגדם אמר שני פעמים אבי, אך לנגד שני עטרין אמר אברהם ויצחק שהם חר"ג (רמ"ז).

¹¹³ חסרון כל (אור יקר).

¹¹⁴ צער גופו ושברו (אור יקר).

¹¹⁵ כד (דפ"ו).

¹¹⁶ דהיינו ולפני ה' ישפוך שיחו, ולא שהוא עני ממש, אלא ספר לנו כמה שפלות העני וצערו ואמר אספר לכם תפילה לעני מה מהותה (אור יקר). הוא עני צנוע שרק ה' יודע בעניו (רמ"ז). פירוש שדוד שהיה בכ"כ עוני תקנו כדי שהעני יתפלל בו להקב"ה ע"ד וידר יעקב נדר לאמר לדורות. ז"ח (נ"א).

¹¹⁷ מפני שהוא מושרש בעצם המלכות דלית לה מגרמה כלום, ולכן לו נזקקין החסדים תחילה (רמ"ז).

¹¹⁸ פי' כמו דבר אחר על דרך הסוד, שפי' תפלה לעני תפילה נדבקות עם העני לפי שאין לו כלום, וז"ש לקמן ות"ח תפילה לעני דא תפילה של יד דעני אתדבק במסכנותיה (מ"מ).

¹¹⁹ ופי' תפילה למשה תפילה שהוא ז"א דבוק עם משה (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

ושמעתי כי חנון אני וכתוב (שם כב) שמוע
אשמע צעקתו. "ולפני ה' ישפוך שיחו",
דמתרעם על דינוי דקב"ה

אמר רבי אלעזר צלותהון דצדיקייא הוותא
לכנסת ישראל

קס"א

לאתעטרא קמיה קב"ה¹²⁰ בגין כך חביבא
(יתיר קמי) >היא יתיר קמיה< קב"ה ובגין כך
קב"ה תאיב לצלותהון דצדיקייא¹²¹ בשעתא
דאצטריך לון¹²² בגין דידיעי לרצויי למריהון¹²³
מה כתיב ביה ביעקב אלה"י אבי אברהם
ואלה"י אבי יצחק יהו"ה האומר אלי שוב >וגו'<
אעטר ואקשר¹²⁴ קשורא בקשירו¹²⁵ חד כדקא
הזי¹²⁶ אלה"י אבי אברהם לימינא ואלה"י אבי
יצחק לשמאלא האומר אלי¹²⁷ הכא תלי מלה
לאתעטרא לאתריה בינייהו שוב לארצך
ולמולדתך ואיטיבה עמך

קטנתי מכל החסדים (בראשית לב י) אמאי
הוה אצטריך האי עם האי¹²⁸ אלא אמר יעקב את
אבטחת לי לאוטבא עמי ואנא ידענא דכל
עובדך כלהו על תנאי הא אנא לית בי זכותא
דהא קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר
עשית את עבדך וכל מה דעבדת לי עד יומא לאו

אלי ושמעתי כי חנון אני, וכתוב "שמוע
אשמע צעקתו". "ולפני ה' ישפוך שיחו",
כמי שמתרעם על דין הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי אלעזר, תפלות הצדיקים
שמחה לכנסת ישראל

להתעטר לפני הקדוש ברוך הוא, לכן
היא יותר חביבה לפני הקדוש ברוך הוא,
ולכן הקדוש ברוך הוא תאב לתפלות
הצדיקים בשעה שצריך להם, משום
שיודעים לרצות את רבונם. מה כתוב
ביעקב, "אלהי אבי אברהם ואלהי אבי
יצחק ה' האומר אלי שוב" וגו'. התעטר
ונקשר קשר בקשר אחד כראוי. "אלהי אבי
אברהם" לימין, "ואלהי אבי יצחק" לשמאל,
"האומר אלי" כאן תלה הדבר להתעטר
למקומו ביניהם, "שוב לארצך ולמולדתך
ואיטיבה עמך".

"קטנתי מכל החסדים". למה היה צריך
זה עם זה, אלא, אמר יעקב, אתה הבטחת
לי להיטיב עמי, ואני ידעתי שכל מעשיך
כולם הם על תנאי, הרי אני אין בי זכות,
שהרי "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת
אשר עשית את עבדך", וכל מה שעשית לי
עד היום, לא בשביל זכותי היה, אלא

¹²⁰ בצלותהון דצדיקייא חוותא – תקונים נשפעים ונמשכין מן הבינה להכלל תכשיטין להתעטר
ביופיה אל הת"ת להתייחד עמה (אור יקר).

¹²¹ וז"ס שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים שהם סוד מ"נ העולים מתתא לעילא בסוד אור חוזר
(ליקוטי תורה תהלים).

¹²² שהיא מרוחקת או שאין לה זיווג כלל, מיד היא מושכת צרה אל הצדיקים מפני שהם יודעים
לקשטרה ולקשרה למעלה (אור יקר). הוקשה לו דאם חביב עליו תפלת הצדיקים א"כ ח"ו שולח להם
לעולם פחד ויסורין כדי שיתפללו. לז"א דבשעה שצריכים לתפלה לעתים רחוקות אז הקב"ה חביב תפלתם
אצלו ומ"ש שנעקרו האמהות כדי שיתפללו י"ל כי לקרב תועלתם ולהוסיף על שכרם מעקרון שיתפללו אבל
להטיל עליהם פחד כדי שיתפללו לא (נ"א).

¹²³ להתרצות מן הרצון העליון רחמים פשוטים למתק הדינים בסוד הזיווג (אור יקר).

¹²⁴ הענין שאין מידי כראוי אלא יעקב, ולזה אמר כדקא חזי ליה, והיה היחוד הזה בכמה עניינים.
ראשונה, אמר אלהי אברהם ואלהי יצחק להעטיר האבות במדתם, וז"ש "אעטר", ועוד הוסיף אבי אבי
לקשרם עמו בקו האמצעי, ועוד הוסיף ו', ואלהי אבי יצחק, להורות על קו האמצעי הקושר שתי הקצוות
יחד, ועוד אמר ה' האומר אלי וכו', דהיינו להוסיף עוד יחוד על יחוד (אור יקר).

¹²⁵ בקשורא (דפ"ו)

¹²⁶ והוסיף על קשירו חד דהיינו אבי אבי (אור יקר).

¹²⁷ הכא תלי מלה לאתעטרה באתריה, הוא במדתו, בת"ת בינייהו יעקב מרכבה בת"ת, בין אברהם
ויצחק. ועם היות שקשר המדות לא קשר עצמו ולא נתעטר במדתו אלא בזה (אור יקר).

¹²⁸ ירצה לגבי אומרה "ואתה אמרת" שמורה ששואל על מה שהבטיחו, לא היה ראוי שיאמר קטנתי,
שהוא בהפך, שאין זכות לקבל ההבטחה. ותירץ, שהוא ממש טעם לקבל חסד הקב"ה באומרה בענין
ההבטחה, אני מפחד דכל עובדך כולהו תנאי וכו' קטנתי הא אנא לית בי זכותא, ועכ"ז עשה עמי, וכל מה
דעבדת וכו', בגינך הוה ולא בגיני, מפני כי במקלי עברתי, והטוב הזה הגדול אינו אלא בחסד (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

בגללך הוא שעשית לי. ואותו טוב ואמת בגללך היו, שהרי כשעברתי בתחלה, שהייתי הולך מלפני עשו, יחידי עברתי את אותו נהר, ואתה עשית עמי טוב ואמת, והרי אני עכשיו עובר אותו בשני מחנות, הם שני המחנות שחלק.

בגללך הוא שעשית לי. ואותו טוב ואמת בגללך היו, שהרי כשעברתי בתחלה, שהייתי הולך מלפני עשו, יחידי עברתי את אותו נהר, ואתה עשית עמי טוב ואמת, והרי אני עכשיו עובר אותו בשני מחנות, הם שני המחנות שחלק.

עד כאן סדור השבח של רבונו. מכאן ולהבא בקש מה שצריך לו, להראות לכל בני העולם שצריך לו לאדם לסדר שבח של אדונו בתחלה, ואחר כך יבקש בקשותיו, שכך עשה יעקב, בתחלה סדר שבחיו של אדונו, ואחר שסדר השבח, אמר בקשתו שהצטרך לה. זהו שכתוב "הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנוכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים". מכאן, מי שמתפלל תפלתו שצריך לפרש דבריו כראוי. "הצילני נא". ואם תאמר שהרי הצלתני מלבן, "מיד אחי". ואם תאמר קרובים אחרים סתם נקראים אחים, "מיד עשו". למה, כדי לפרש הדבר כראוי. ואם תאמר, אני למה אצטרך, "כי ירא אנוכי אותו פן יבוא והכני", כדי להודיע דבר למעלה ולפרשו כראוי, ולא יסתם הדבר.

עד כאן סדור השבח של רבונו. מכאן ולהבא בקש מה שצריך לו, להראות לכל בני העולם שצריך לו לאדם לסדר שבח של אדונו בתחלה, ואחר כך יבקש בקשותיו, שכך עשה יעקב, בתחלה סדר שבחיו של אדונו, ואחר שסדר השבח, אמר בקשתו שהצטרך לה. זהו שכתוב "הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנוכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים". מכאן, מי שמתפלל תפלתו שצריך לפרש דבריו כראוי. "הצילני נא". ואם תאמר שהרי הצלתני מלבן, "מיד אחי". ואם תאמר קרובים אחרים סתם נקראים אחים, "מיד עשו". למה, כדי לפרש הדבר כראוי. ואם תאמר, אני למה אצטרך, "כי ירא אנוכי אותו פן יבוא והכני", כדי להודיע דבר למעלה ולפרשו כראוי, ולא יסתם הדבר.

ואתה אמרת, "ואתה אמרת היטב איטיב עמך" וגו'. "ואתה אמרת היטב איטיב", מה זה "ואתה", כמו שנאמר "ואתה מחיה את כולם", אף כאן "ואתה אמרת". בא וראה, דוד המלך אמר, "יהיו לרצון אמרי פי", אלו דברים שהתפרשו. "והגיון לבי", אלו דברים

ואתה אמרת, "ואתה אמרת היטב איטיב עמך" וגו'. "ואתה אמרת היטב איטיב", מה זה "ואתה", כמו שנאמר "ואתה מחיה את כולם", אף כאן "ואתה אמרת". בא וראה, דוד המלך אמר, "יהיו לרצון אמרי פי", אלו דברים שהתפרשו. "והגיון לבי", אלו דברים

¹²⁹ היינו נגד ג'ר, שכל השבח תלוי בהם. ואחר שהם נפתחות בשבח ישראל. שאלותיו שהם במלכות עם ו"ק. והנה התפלה היא אל מדת המלכות, שהיא תפלה, שצריכה לעלות ולרדת ולהפתח אל השאלה למעלה, ואל השואל למטה. לכך צריך שתהיה השאלה פתוחה ומפורשת, לא שיש למעלה קוצר הבנה, אלא שכל מדה ומדה יש לה סגולתא, וסגולת המלכות בדברים הנגלים ופתוחים, ולכן כנגדה צריך לפרט הדברים, שהיא פרט הנמצאות ומרכבתה בפרטות הדברים. ולזה אמר בגין לאשתמודעא מלה לעילא וכו'. והנה באומר הצילני נא מיד אחי, היה ענין תפלתו במדת המלכות, שבה היא ההצלה, שהיא שמירתן של ישראל ודאי, ומכאן ואילך פתח בתפלה נגד הת"ת (אור יקר).

¹³⁰ דהיינו הת"ת, ואתה מחיה, ועם היות שמלה זאת היא תופסת מן החכמה כאומר אתה אבינו, והיינו ואתה מחיה כאומר והחכמה תחיה בעליה, היינו מצד תחלת שם הוי"ה מן החכמה, והוא בת"ת. ולענין ב' מדרגות אלו בתפלה כדפי', פי מלכות, לבי ת"ת. כאומ' מלבא לפומא לא גלי. והיינו שהמלכות ענייניה בגלוי, כפה שהיא פתח לכל סתרי הלב. ולב ת"ת סתום ונעלם, ודבריו במחשבה נעלמים. ולכן צריך לתקן התפלה כענין המדרגות ממש, דבר נגלה ומפורש נגד המדה הנגלת ומפורשת, ודבר נעלם ונסתר נגד המדה הנעלמת. ולזה אלו הנגלים אמר פרטים, ואלו הנעלמים הגיון סתום מחשבוני. ועוד יש יחס אחר, שהנגלה ענין תלוי בנגלה, כעין ההצלה בשכינה כדפי', וענין זרע ישראל תלויים בששים רבוא בחינות שבת"ת, והיינו ושמתי את זרעך כחול הים, וחול הים ענין נסתר (אור יקר).

¹³¹ לעיל דף טו פירש שהמ' שהיא ה' כשהיא כוללת מאל"ף ועד תי"ו אקרי אתה וז"ש כאן ואתה אמרת היטב איטיב לרמוז אל המדה הזאת כשכוללת כל האותיות מציאות התו' הוא הת"ת והינו ע"י יחוד הת"ת והמ' וא"ת שהוא ת"ת והה"א היא המ' ובזכות שמיחדה זוכה לכל מיני הטובות. ז"ח (נ"א).

זהר פרשת וישלח

דאתפרשן והגיון לבי אלין מלין דסתימן דלא יכיל בר נש לפרשא לון בפומיה דא הוא הגיון דאיהו בלבא דלא יכיל לאתפרשא ועל דא אצטריך מלה לאתפרשא בפומא ומלה דתליא בלבא¹³² וכלא רוא איהו חד לקבל דרגא תתאה וחד לקבל דרגא עלאה מלה דאתפרשא לקבל דרגא <תתאה> דאצטריך לאתפרשא ההוא דתליא בלבא איהו לקבל דרגא פנימאה יתיר וכלא כחדא איהו ועל דא אמר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך וגו'

כנוונא דא אמר יעקב בקדמיתא פריש מלה כדקא יאות ולבתר סתים מלה דאיהי תליא בהגיונא דלבא דלא אצטריך לפרשא דכתיב (בראשית לב יז) ושמתי את זרעך כחול הים¹³³ אשר לא יספר מרוב הכא איהו מלה דתליא בלבא דלא אצטריך לפרשא וכן אצטריך כדקאמרן בגין ליחדא יחודא שלים כדקא יאות זכאין אינון צדיקיא דידיעי לסדרא שבחא דמאריהון כדקא יאות ולמבעי בעותהון ובגין כך כתיב (ישעיה מט ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר <נ"א כתיב (בראשית לב יט) גם את השני גם את השלישי וגו' שלש פעמים גם¹³⁴ רמו לשלש גאולות על ידי שלשה צדיקים משה מרדכי משיח שעתיד לגאלנו בקרוב>

ויותר יעקב לבדו וגו' (בראשית לב כד) רבי חייא פתח ואמר (תהלים צא ז) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך

תא הזי כד ברא קב"ה עלמא¹³⁵ עבד בכל יומא ויומא

קס"ב

עבידתיה דאתחזי ליה¹³⁶ והא אוקמוה ואתמר (ואי תימא) ביומא רביעאה עבד נהורין וכדין אתברי סיהרא חסר¹³⁷ נהורא דאזעירת גרמה

סתומים שלא יכול בן אדם לפרשם בפיו, זהו הגיון שהוא בלב, שלא יכול להתפרש. ועל זה צריך הדבר להתפרש בפה, ודבר שתלוי בלב, והכל סוד הוא, אחד כנגד דרגה תחתונה, ואחד כנגד דרגה עליונה. דבר שהתפרש, כנגד דרגה תחתונה שהצטרך להתפרש. אותו שתלוי בלב הוא כנגד דרגה פנימית יותר, והכל הוא כאחד. ועל זה אמר "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך" וגו'.

כדוגמא זו אמר יעקב, בתחלה פרש הדבר כראוי, ואחר כך הסתיר הדבר שתלוי בהגיון הלב שלא צריך לפרש, שכתוב "ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב". כאן הוא דבר התלוי בלב שלא צריך לפרש, וכן צריך כמו שאמרנו, כדי ליחד יחוד שלם כראוי. אשרי אותם צדיקים שיודעים לסדר שבח רבונם כראוי ולבקש בקשתם, ולכן כתוב "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר". (ס"א כתוב "גם את השני גם את השלישי" וגו', שלש פעמים גם, רמז לשלש גאולות על ידי שלשה צדיקים, משה מרדכי משיח, שעתיד לגאלנו בקרוב).

"ויותר יעקב לבדו" וגו'. רבי חייא פתח ואמר, "לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך".

בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה בכל יום ויום

מעשהו הראוי לו, והרי פרשוה, ונתבאר, (ואם תאמר) ביום הרביעי עשה מאורות, ואז נבראה הלבנה חסרה אור, שהקטינה

¹³² פי' מדקאמר אשר לא יספר מרוב ש"מ שאין לו מספר בפה אלא בלב ורומז לז"א (מ"מ).
¹³³ ונודע כי חול הים היא המלכות, ש"מ שז"א אומר, ושמתי את זרעך, והיינו מלה דתליא בלבא, א"נ דייק ושמתי את זרעך, והזרע הוא ביסוד, שמע מינה שהוא בדרגא פנימאה (מ"מ).
¹³⁴ ג"ם ר"ת גואל משה גואל מרדכי גואל משיח (הערת הזוהר).
¹³⁵ עולם הגשמי (אור יקר).
¹³⁶ כפי שליטת הספירות העליונות, והרמז הנמצאות התחתונות, ביומא רביעאה, שהרמז בו למלכות, עבד נהורין, שהת"ת והמלכות יחד (אור יקר).
¹³⁷ דהיינו המלכות בחסרונה ומעוטה (אור יקר). ועפ"ז מובנים דברי חז"ל (זהר ח"ג עט ע"ב ודף רמח ע"ב) "אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה" (דע"ה ח"ב קנז ע"ב).

זהר פרשת וישלח

ובנין דאיהי מארת חסר וא"ו¹³⁸ אתיהיב דוכתא לשלטאה כל רוחין ושדין ועלעולין¹³⁹ ומזיקין וכל רוחי מסאבי כלהו סלקין ושאטין בעלמא לאספאה ואתמנון בדוכתי דאתהריבו¹⁴⁰ ובחקלין תקיפין¹⁴¹ ובמדברין חריבין¹⁴² וכלהו מספרי רוח מסאבא והא אתמר דהא רוח מסאבא דאתיא מנחש עקימאה¹⁴⁴ איהו רוח מסאבא ממש ואיהו אתמנא בעלמא לאספאה בר נש לגביה ועל דא יצר הרע שליט בעלמא

ואיהו אתמני לגביהו דבני נשא ואשתתח עמהון ובעקימו¹⁴⁵ ובתסקופין אתי לגביהו לאספאה לון מארהוי דקב"ה כמה דאספי לאדם קדמאה¹⁴⁶ וגרים מותא לכל עלמא הכי נמי אספי להו לבני נשא וגרים לון לאסתאבא ומאן דאתי לאסתאבא איהו משיך עליה ההוא רוח מסאבא ואתרביק בהדיה וכמה אינון דימינין לסאבא ליה ומסאבין ליה ואיהו מסאב וסאבין ליה בהאי עלמא ובההוא עלמא והא אתמר ובשעתא דאתי בר נש לאתדכאה ההוא רוח מסאבא אתכפייא קמיה ולא יכיל לשלטאה עלוי וכדין כתיב (תהלים צא י) לא תאנה אליך רעה ונגע¹⁴⁷ לא יקרב באהלך אמר¹⁴⁸ רבי יוסי לא

עצמה, ומשום שהיא מארת חסר וא"ו, נתן מקום לשלוט כל הרוחות והשדים ורוחות סערה ומזיקים וכל רוחות הטומאה. כולם עולים ומשוטטים בעולם להסטות, ונתמנון במקומות חרבים ובשדות חזקים ובמדברות חרבים, וכולם מצד רוח הטומאה. והרי נתבאר שהרי רוח הטומאה שבאה מנחש העקלתון, הוא רוח טומאה ממש, והוא התמנה בעולם להסטות בן אדם אליו, ועל זה יצר הרע שולט בעולם.

והוא התמנה אצל בני אדם ונמצא עמם, ובעקמומיות ובעלילות בא אליהם להסטותם מדרכי הקדוש ברוך הוא, כמו שהסטה את אדם הראשון וגרם מות לכל העולם, כך גם מסטה בני אדם וגורם להם להטמא. ומי שבא להטמא, מושך עליו אותו רוח טומאה ונדבק עמו. וכמה הם שמזומנים לטמא אותו, ומטמא אותו והוא טמא, ומטמאים אותו בעולם הזה ובאותו עולם, והרי נתבאר. ובשעה שבא בן אדם להטהר, אותו רוח טומאה נכפה לפניו ולא יכול לשלוט עליו, ואז כתוב "לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך". אמר (כשאמר) רבי יוסי, "לא תאנה אליך רעה", זו לילית. "ונגע לא יקרב באהלך", אלו

¹³⁸ דהיינו המאור הנקבה, חסרת ו' דהיינו הזכר, וכל מקום שיש חסרון ודין, החצונים גובר, ששם יניקתו לפעול, והוא הדין לכל החסרים, והם ה' משפחות: רוחין, שדין, עלעולין, והם מלשון סופה וסערה, ומזיקין, רוחי מסאבי, ולא ידעתי פרטן (אור יקר).

¹³⁹ רוח סערה (ד"א). כלולים בזה כל קלקולי בני אדם (דע"ה ח"ב קנז ע"ד).

¹⁴⁰ בחורבות (אור יקר).

¹⁴¹ מקום סלעים שאינו ראוי לזריעה (אור יקר).

¹⁴² חרובין (אור יקר).

¹⁴³ המדבר החרב שאין בו ישוב, מפני שהחצוני מחייב השממה והחרבן, ושולט בכל מקום שהוא, וכל הבאים מצדו מוצאים שם נחת רוח (אור יקר).

¹⁴⁴ היינו נקבת סמאל, דהיינו לילית, היא הנחש. הלכך סמאל רוכב על נחש, והם ז' היכלות טמאים אשר לתמורות. ומאלו היכלות מתפשט יצר הרע ערל טמא לבני אדם. ולזה אמר רוח מסאבא דאתי מנחש וכו' (אור יקר).

¹⁴⁵ עוקם להם הדרך לבא הענין לרצונו (אור יקר). ובעלילות רבות (ד"א).

¹⁴⁶ אדם הראשון היה רוחני, ויצר הרע נראה לו ממש, ודבר עמו, והטעהו בדבור וחלק שפתיו, ושלט בו. אמנם האדם גשמי, ויש לו מבא*## בטבעו ומחשבותיו הגשמיות ושולט ברוחניות בו (אור יקר).

¹⁴⁷ תרי פגעי בישי זכר ונקבה אליך רעה נקבה, לך זכור, ונגע זכר, אהלך נקבה. ור' יוסי מחמת החלופ הזה דחיקא ליה ומפרש אהלך המשכן לאדם. ונגע הם כמו נגעי בני אדם, שהם שאר מזיקים. ור' אלעזר פליג דקרא דלא תאונה, לאו בענין יצר הרע קא עסיק, אלא בשמירה. והענין, שהם ג' מדרגות: הא', רוח רעה, והוא המתפשט למטה אל התחתונים מלילית הרעה. ורעה עצמה היא לילית נקבה והיא הב'. הג', הוא נגע, דהיינו הזכר הרוכב על הנקבה (אור יקר).

¹⁴⁸ (ס"א כלאמר) – לפ"ו.

זהר פרשת וישלח

שאר מזיקים, והרי פרשוה ונתבאר.

תאנה אליך רעה דא לילית¹⁴⁹ ונגע לא יקרב

באהלך אלין שאר מזיקין והא אוקמוה ואתמר

רבי אלעזר אמר הא אמרין דלא יפוק בר נש

יחידאה בליליא וכל שכן בזמנא דסיהרא

אתבריאת והוה חסרה ואוקמוה דהא כדין רוחא

מסאבא שלטא ודא הוא רוח רעה מאן רעה דא

הויא בישא¹⁵⁰ ונגע דא¹⁵¹ הוא מאן דרכיב על

הויא רעה¹⁵² ונגע כחדא אינון¹⁵³ ואף על גב

דתנינן דנגע¹⁵⁴ אלין נגעי בני אדם דנפקו מאדם

דהא כל אינון שנין דלא קריב אדם עם אתתיה

רוחי מסאבי¹⁵⁵ הוו קא אתיין ומתחממן מניה

ואולידן מניה¹⁵⁶ והני אקרון נגעי בני אדם

והא אתמר דכד בר נש בחלמיה¹⁵⁷ ולא

שליט בנופיה וגופא אשתכך רוח מסאבא

אתיין ושריין עליה ואית זמנין דרוחי נוקבין

מסאבין אתיין וקרבן בהדיה ומשכין ליה

בהדיהו ומתחממן מניה ואולידו לבתר רוחין

ומזיקין נגעי בני אדם [נ"א כגוונא בני נשא]

ולזמנין אתחויין¹⁵⁸ כחיו בני נשא בר דלית לון

שערי ברישא¹⁵⁹ ובכלא אית ליה לבר נש

לאסתמרא¹⁶⁰ מקמייהו בנין דיהך בארחי

דאורייתא ולא יסתאב בהדיהו דהא לית לך

רבי אלעזר אמר, הרי אמרנו שלא יצא

אדם יחידי בלילה, וכל שכן כשהלבנה

נבראה והיתה חסרה, ובארוה שהרי אז

רוח טומאה שולטת, וזוהי רוח רעה. מי

רעה, זה נחש הרע, ונגע זהו מי שרוכב על

הנחש, רעה ונגע הם כאחד. ואף על גב

ששינונו שנגע אלו נגעי בני אדם שיצאו

מאדם, שהרי כל אותן שנים שלא קרב

אדם לאשתו, רוחות טמאות היו באות

ומתחממות ממנו ומולידות ממנו, ואלה

נקראים נגעי בני אדם.

והרי נאמר, שכאשר אדם בחלומו ולא

שולט בגופו והגוף שוכך, רוח טומאה באה

ושורה עליו, ולפעמים רוחות נקבות

טמאות באות וקרבות אליו ומושכות אותו

אליהן ומתחממות ממנו, ומולידות אחר כך

רוחות ומזיקים, (נגעי בני אדם, כדוגמת

בני אדם), ולפעמים נראים כמראה בני

אדם, פרט לזה שאין להם שערות בראש.

ובכולם אדם צריך להשמר מלפניהם כדי

שילך בדרכי התורה ולא יטמא עמם. שהרי

אין לך מי שישן בלילה במטתו ולא טועם

¹⁴⁹ שהכל פירוש אחד ומביא ראיה מר' יוסי (מ"מ).

¹⁵⁰ פי' לילית נוק' דסט"א, ור"ל לא תאונה אליך, אתה שהוא זכר, רעה שהיא נוק' דסט"א, כדי להתעבר ממך ע"י קרי (מ"מ).

¹⁵¹ פי' הוא ס"מ, לא יקרב באהלך, שהיא אשתך לטמא אותה ח"ו, כמ"ש אריז"ל (פע"ח ק"ש על המטה ה) על הפסוק הזה (מ"מ).

¹⁵² הוא סמא"ל לעיל לה ע"ב (ד"א).

¹⁵³ לד ע"ב ונד ע"ב (ד"א).

¹⁵⁴ והיינו סייעתא דר' יוסי דפריש הכי (אור יקר).

¹⁵⁵ אשר ברא אלהים לעשות בערב שבת בין השמשות (אור יקר).

¹⁵⁶ משפחה שנית מורכבת מכח אדם גשמי, והם אלו נקראים נגעי בני אדם (אור יקר).

¹⁵⁷ שהרהר ביום, והנשמה נמשכת ביום אחר הטומאה, כמו שנמשכה אחר מחשבה. בגוף אותו הכח החצוני מכיר, ובעת שאין אדם שליט בעצמו להשמר מהם ד"גופא אשתכך", ויש לו מבא*## ע"י רוח הטומאה השורה על האדם, ולכך "אית זמנא דחמי" וכו', שם נקבות טמאות שלוחות מהחצוני, הרואה אותו הרהור בנשמה ופוגמה בהתחמם הגוף, ואינם נהנים מהטפה הגשמית, שהרי נשאר שם, אלא הם נהנים מחמום העבירה ופתיחת המקור לבטלה, ומולידים רוח חצוני טמא, והם רוחין ומזיקין שהם להוכיח האדם ולהכותו בנגעם, כדכ' והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם, וכדומה לי שמתעכלים ומתבטלין ביסורים (אור יקר).

¹⁵⁸ שהם מתגלמין, השדים ממש כגוף גשמי, מצד חלק גשם אשר להם מהאדם, והיינו משפחה שלישית שהם מהשנית, ובני אדם כדפי' (אור יקר).

¹⁵⁹ להראות שאין להם שרשים עליונים, ומה גם ששער הראש מורה על נזר אלהים בהתקדשו (אור יקר), עי' לעיל נד ע"ב.

¹⁶⁰ בין מהרהור שלא יחטא, בין מחטא מאי זה שיהיה, בין ממקרה רע, שלא יבא במקום סכנת מזיקין שלא יהיה נזוק, או ידבקו אליו ויחטיאוהו אח"כ (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

מאן דנאים בליליא בערסיה¹⁶¹ דלא טעים טעמא דמותא ונפקת נשמתיה מניה וכיון דאשתאר גופא בלא נשמתא קדישא רוח מסאבא זמין ושריא עליה ואסתאב והא אוקימנא מלה דלית ליה לבר נש לאעברא ידוי על עיניו בצפרא¹⁶² בנין דהא רוחא מסאבא שריא עלייהו וכו' והא אתמר

תא חזי דהא יעקב אף על גב דאתרחים קמי קב"ה בנין דאשתאר בלחודי רוחא אחרא הוה זמין לאודווגא בהדיה רבי שמעון אמר תא חזי מה כתיב ביה בההוא רשע דבלעם וילך שפי מהו שפי יחידאי כמה דאת אמר (בראשית מט יז) שפיפון עלי ארח כהאי חויא דאזיל יחידאי¹⁶³ וכמין עלי ארחין ושבילין הכי נמי בלעם הוה אזיל יחידאי מאי טעמא בנין לאמשכא עליה רוחא מסאבא דכל מאן דאזיל יחידאי בזמנין ידיען¹⁶⁴ אפילו במתא באתרין ידיען¹⁶⁵ משיך עליה רוחא מסאבא בנין כך בכל זמנא לא יהך בר נש יחידאי בארחה במתא אלא באתר דבני נשא אזלין ותבין ומשתכחין תמן ועל דא לא יהך בר נש יחידאי בליליא הואיל ובני נשא לא משתכחי והיינו טעמא (דברים כא כג) דלא תלין נבלתו

קע/א

דלא לקיימא גופא מיתא בלא רוחא על ארעא בליליא¹⁶⁶ בנין כך ההוא רשע דבלעם הוה אזיל יחידאי כהאי נחש כמה דאוקמוה ויאבק איש עמו (בראשית לב כד) מאי ויאבק >דאמר¹⁶⁷ רבי יהושע בן לוי מלמד דסליקו אבק

טעם מות ויוצאת נשמתו ממנו, וכיון שנשאר הגוף בלי נשמה קדושה, רוח טומאה זמינה ושורה עליו ונטמא. והרי בארנו דבר, שאין לאדם להעביר ידיו על עיניו בבוקר, משום שהרי רוח טומאה שורה עליהם וכו', והרי נתבאר.

בא וראה, שהרי יעקב אף על גב שאהוב לפני הקדוש ברוך הוא, משום שנשאר לבדו, רוח אחרת נועדה להזדווג עמו. רבי שמעון אמר, בא וראה מה כתוב בו בבלעם הרשע, "וילך שפי". מהו "שפי", יחידאי, כמו שנאמר "שפיפון עלי ארח", כנחש הזה שהולך יחידאי ואורב על דרכים ושבילים, כך גם בלעם היה הולך יחידאי. למה, כדי להמשיך עליו רוח טומאה, שכל מי שהולך יחידאי בזמנים ידועים, אפילו בעיר במקומות ידועים, מושך עליו רוח טומאה. לכן, בכל זמן, לא ילך אדם יחידאי בדרך ובעיר, אלא במקום שבני אדם הולכים ושבים ונמצאים שם. ועל כן לא ילך אדם יחידאי בלילה, הואיל ובני אדם לא נמצאים, והיינו הטעם שלא תלין נבלתו,

שלא להשהות גוף מת בלי רוח על הארץ בלילה. לכן אותו בלעם הרשע היה הולך יחידאי כנחש הזה, כמו שבארוהו.

"ויאבק איש עמו". מה זה "ויאבק". (שאמר רבי יהושע בן לוי, מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד כסא הכבוד. כתוב כאן

¹⁶¹ מלשון זה מדוקדק שאין רוח הטומאה שורה על האדם עד שתהיה שינה ולילה, כמ"ש בליליא בערסיה, ולפי זה אם היה ניעור בלילה או ישן ביום, אין צריך נטילה היפך הש"ע שכתב דבעי נטילה בלא ברכה מספק (מ"מ).

¹⁶² שלא יתדבק אותו רוח הטומאה בראות עיניו, ויהיה כח רע בעינו ויזיק בני אדם בעין הרע החצוני השולט בו והוא נעשה כלי אליו (אור יקר).

¹⁶³ והוא אורב על דרכים ונתיבות לנשך בעקבי סוס (ד"א).

¹⁶⁴ היינו בלילה שאין יוצא ואין בא אפילו בשווקים וברחובות (מ"מ).

¹⁶⁵ היינו אפילו ילך ביום במדברות וחרבות שממה משיך עליה רוח מסאבא בכל זמנא אפילו ביום. א"נ לגבי משיך עליה רוח מסאבא, הוא דווקא בזמנין ידיען ובאתרין ידיען, בלילה ובמקום שהם. אבל באחד מהם, הגם שיש לו היזק, עכ"ז לא משיך רוח מסאבא, וכדי שלא יוזק ישמר מחורבה אפילו ביום ומרחוב העיר בלילה יחידאי (מ"מ).

¹⁶⁶ שימשך רוח הטומאה וישלוט בו (אור יקר).

¹⁶⁷ (בס"א אינו עד רש"א מן אבק וכ"נ כי ריב"ל לית שייכות לתלמידי רשב"י. א"מ). ולפי מ"ש בז"ח לעיל דף קסח ע"א אין צריך למוחקו. מא"ן (נ"א).

זהר פרשת וישלח

ברגליהון עד כורסי יקרא כתיב הכא (שם כה) בהאבכו עמו וכתיב (נחום א ג) אבך רגליו וההוא מלאך שרו של עשו היה ואיהו סמאל בגין כך דינו הוא שיעלה אבך רגליו עד כסא הכבוד שהוא מקום המשפט רבי שמעון אמר מן¹⁶⁸ אבך¹⁶⁹ אבך תפל¹⁷⁰ לעפר¹⁷¹ מה בין עפר לאבך¹⁷² דא אבך דאשתאר מן נורא ולא עבד איבין (בעלמא) [בעלמין] <לעלמין> עפר דכל איבין¹⁷³ נפקי מניה ואיהו כללא בעילא¹⁷⁴ ותתא¹⁷⁵ אמר רבי יהודה אי הכי מאי מקים מעפר דל¹⁷⁶ (ש"א ב ח) א"ל כמשמעו אבל בהאי גוונא מקים מעפר דל בגין דלית ליה מגרמיה כלום¹⁷⁷ ומההוא עפרא נפק דל¹⁷⁸ דלית ליה כלום ומההוא עפר¹⁷⁹ כל איבין וכל טיבו דעלמא נפקי מניה¹⁸⁰ וביה אתעבידו כל עובדין דעלמא כמה דכתיב (קהלת ג כ) הכל היה מן העפר¹⁸¹ והכל שב אל העפר ותנינן הכל היה מן העפר ואפילו גלגל חמה אבל אבך לא עביד פירין

"בהאבכו עמו", וכתוב "אבך רגליו". ואותו מלאך שרו של עשו היה, והוא סמאל, לכן דינו הוא שיעלה אבך רגליו עד כסא הכבוד, שהוא מקום המשפט). רבי שמעון אמר, מיהו אבך, אבך טפל לעפר. מה בין עפר לאבך, זה אבך שנשאר מהאש ולא עושה פירות (בעולם) לעולמים, עפר שכל הפרות יוצאים ממנו, והוא כלל שלמעלה ומטה. אמר רבי יהודה, אם כך, מה זה "מקום מעפר דל". אמר לו, כמשמעו, אבל בגוון זה מקים מעפר דל משום שאין לו מעצמו כלום, ומאותו עפר יצא דל שאין בו כלום, ומאותו עפר כל הפירות וכל טוב העולם יוצאים ממנו ובו נעשים כל מעשי העולם, כמו שכתוב "הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר". ושנינו "הכל היה מן העפר", אפילו גלגל חמה, אבל אבך לא עושה פירות (לעולם) לעולמים, ולכן "ויאבך איש", שבא באותו אבך ורכב עליו כדי לקטרג ליעקב.

¹⁶⁸ מאן (אור יקר).

¹⁶⁹ מלשון אבך (מ"מ).

¹⁷⁰ טפל (לפ"ו ומ"מ*##).

¹⁷¹ פי' אבך היא נוק' דס"מ, עפר מלכות דאצילות (מ"מ). נ"ל דר"ל לילית נקראת אבך טפל לאפר שס"מ נקרא אפר ושניהם קיטמא דלא עבדו פירי כדמסיק והשכינה נק' עפר (נ"א).

¹⁷² הוא החצוני מותר האש הדין הקשה, והוא מסורס שאינו עושה פירות (אור יקר). עי' לעיל דף פ ע"א בס"ת ובח"ב רסו ע"ב (לש"ו). "אבך" הוא הסט"א, ושורשה הוא תוקף הדין, ולכן מתפרדים ומתפזרים ואין דבר טוב יוצא מהם. אמנם "עפר" הוא כינוי למלכות אשר כל אורות דאצילות מתייחדים בה והיא כוללת את כולם, ולכן יוצא ממנה כל טוב עולם (ביאורים ח"א סד ע"א). כלומר ש"אפר" הוא פסולת של יסוד ה"עפר" (דע"ה ח"ב פט ע"א).

¹⁷³ והוא הקדושה שבה הויית כל ההויית. ולכאורה נראה שהוא סוד עץ פרי עושה פרי למינו, דהיינו דעביד איבין. ואין מכאן ראייה אם כוונתו על יסוד או על מלכות או על ת"ת או על בינה, אמנם על מלכות אינה, שהרי הקשה ר' יהודה, אי הכי שעפר הוא למעלה באצילות מאי מקימי מעפר. אמנם אם העפר למעלה מאי מקימי מעפר, ותירץ כמשמעו עפר השפלות ואל קשה מידי. ולהאי גוונא בסוד המדות יתיישב מקים מעפר, אותה ספירה נקראת עפר נותנת קימה לדל שהוא המלכות, ולפי זה אין המלכות העפר. אמנם היסוד ג"כ אינו, שהרי הוא אומר אח"כ ומההוא עפר וכו' (אור יקר).

¹⁷⁴ דלעילא (מ"מ).

¹⁷⁵ המלכות מקבלת שפע מז"א ומשפעת אותו לתחתונים (מ"מ).

¹⁷⁶ פי' כיון שעפר היא מלכות, מאי מקים מעפר דל, הלא כל הנבראים היא מהמלכות (מ"מ).

¹⁷⁷ פירוש סט"א שהיא עפר אחר לא עפר הקדוש. א"ם (נ"א).

¹⁷⁸ אם כן אין המלכות יוצא מהסוד וגם הת"ת אינו מן הטעם הזה, אמנם הוא הבינה שממנה מוצא המלכות, וגם היא יוצאת מן החכמה, אמנם בעת היותה יוצאת מן החכמה אינה דלה, אמנם בעת יוצאה מהבינה מכח דיניה יוצאת דלה ועניה (אור יקר).

¹⁷⁹ כלומר מעפר שתחת כסא הכבוד (דע"ה ח"ב פט ע"ב).

¹⁸⁰ היינו שהבינה נותנת כח אל היסוד להוליד, וכל הספירות נובעות כח שפעם ממה שמקבלת ממנה, ובה אתעבידו כל עבידן, דהיינו ל"ב אלהים דעובדא דבראשית (אור יקר).

¹⁸¹ פר' צו לד ע"ב פר' חוקת קפא ע"א (לש"ו).

זהר פרשת וישלח

ואיבין (לעלמא) [לעלמין] ובגין כך ויאבק <איש>
דאטיא בההוא אבק ורכיב עליה בגין לקטרגא
ליה ליעקב

עד עלות השחר (בראישת לב כד) דאתעבר
שולטנותיה <ואתחלף> (ואתחלש) וכך הוא
לזמנא דאתי בגין דגלותא השתא כליליא
<דמיא> ואיהו ליליא ושלטא ההוא אבק על
ישראל ואינון שכיבי לעפרא (אוחרא) עד
דיסתלק נהורא ויתנהר יממא וכדין ישלטון
ישראל ולהון יתיהיב מלכותא דאינון קדישי
עליונין כמה דאת אמר (דניאל ז כו) ומלכותא
ושלטנא ורבנותא די מלכות תחות כל שמיא
יהיבת לעם קדישי עליונין מלכותיה מלכות עלם
וכל שלטנא ליה יפלחון וישתמעון

ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא
אשלחך כי אם ברכתני (בראשית לב כז) רבי
יהודה פתח ואמר (שה"ש ו י) מי זאת הנשקפה
כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה איומה
כנדגלות האי קרא אוקמוה ואתמר אבל מי זאת
הנשקפה אלין אינון ישראל בזמנא דקב"ה יוקים
לון ויפיק לון מן גלותא כדין יפתח לון פתחא¹⁸²
דנהורא (דהיא) דקיק זעיר ולבתר פתחא
אחרינא דאיהי רב מניה עד דקב"ה יפתח לון
תרעין עלאין פתיחן לארבע רוחי עלמא וכן כל
מה דעביד קב"ה לישראל ולצדיקיא די בהו הכי
כלהו ולאז בזמנא חדא לבר נש דאתיהיב
בחשוכא ודיווריה הוה בחשוכא תדיר כד יבעון
לאנהרא ליה בעיין לאפתחא ליה נהורא זעירתא
כעינא דמחטא ולבתר רב מניה וכדין בכל זמנא
עד דינהרון ליה כל נהורא כדקא יאות כך אינון
ישראל כמה דאת אמר (שמות כג ל) מעט מעט
אגרשנו מפניך עד אשר תפרה וגו' וכן למאן
דאתי אסוותא לאו איהו בשעתא חדא אלא זעיר
זעיר עד דיתתקף אבל לעשו לאו הכי אלא
בזמנא חדא נהיר ליה ואתאביד מניה זעיר זעיר
(ולזמנא דאתי לאומות עעכו"ם) (ישעיה מב יג)

"עד עלות השחר", שעבר שלטונו
והתחלף. וכך הוא לעתיד לבא, משום
שהגלות עכשיו דומה ללילה, והיא לילה,
ושולט אותו אבק על ישראל, והם שוכבים
לעפר (אחר) עד שיעלה האור ויאיר היום,
ואז ישלטו ישראל, ולהם תנתן המלכות,
שהם קדושי עליונים, כמו שנאמר
"ומלכותא ושלטנא ורבנותא די מלכות
תחות כל שמיא יהיבת לעם קדישי עליונין
מלכותיה מלכות עלם וכל שלטנא ליה
יפלחון וישתמעון". [ומלכות ושלטון
וגדולה של מלכות תחת כל השמים תנתן
לעם קדושים עליונים. מלכותו מלכות
עולם, וכל השליטים לו יעבדו וישמעו].

"ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר
לא אשלחך כי אם ברכתני". רבי יהודה
פתח ואמר, "מי זאת הנשקפה כמו שחר
יפה כלבנה ברה כחמה איומה כנדגלות".
פסוק זה פרשוהו ונתבאר, אבל "מי זאת
הנשקפה", אלו הם ישראל, בזמן שהקדוש
ברוך הוא יקים אותם ויוציאם מן הגלות,
אז יפתח להם פתח של אור (שהוא) דקיק
קטן, ואחר כך פתח אחר שהוא גדול ממנו,
עד שהקדוש ברוך הוא יפתח להם שערים
עליונים פתוחים לארבע רוחות העולם. וכן
כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל
ולצדיקים שבהם, כך כולם ולא בזמן אחד.
[משל] לאדם שנתון בחושך ודיוורו היה
תמיד בחושך, כשירצו להאיר לו, צריכים
לפתוח לו אור קטן כעין המחט, ואחר כך
גדול ממנו, וכך בכל פעם עד שיאירו לו כל
האור כראוי. כך הם ישראל, כמו שנאמר
"מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה"
וגו'. וכן [משל] למי שהוא בא להרפא, אינו
בשעה אחת, אלא מעט מעט עד שיתחזק.
אבל לעשו לא כך, אלא בפעם אחת מאיר
לו, ונאבד ממנו מעט מעט, (ולעתיד לבא
לאומות עובדי עבודה זרה "ה' כגבור יצא"),
עד שיתחזקו ישראל וישמידו (וישבו) אותו
מהכל, מהעולם הזה ומהעולם הבא.

¹⁸² יפתח לון פתחא דנהורא וכו' רמז לנו לארבע מיני גאולות שיתגלו לנו בע"ה באחרית הימים כמו שהיו במצרים כמז"ל וגאלתי והוצאתי וגו' כך לעתיד לבא כמו שנאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות והם מד' מדות העליונות. אחד. כמו שחר דהיינו אור ההיכלות דיצירה ובריאה שיתגלה כי הם נקרא שחר בערך האצילות וזהו שכיון התנא באומר יוקים לון ויפיק לון רמז לגאולה הזאת (ש"נ). עי' המשך לשונו הובא בסוף הספר.

זהר פרשת וישלח

יהו"ה כגבור יצא וגו') עד דיתתקפון ישראל ויישיצון (וישבון) ליה מכלא מעלמא דין ומעלמא דאתי ובגין דנהיר בשעתא חדא הוה להו שציאו מכלא אבל ישראל נהורא דלהון זעיר זעיר עד <דיתתקפון> [די תתקפון] (דאתתקפון) וינהיר לון קב"ה לעלמין וכלא שאלי לון ואמרי (שיה"ש וי) מי זאת הנשקפה כמו שחר איהו¹⁸³ קדרותא דצפרא¹⁸⁴ ודא איהו נהורא דקיך ולבתר יפה כלבנה¹⁸⁵ בגין דסיהרא נהורא דילה נהיר יתיר משחר ולבתר ברה כחמה¹⁸⁶ בגין דנהוריה תקיף ונהיר יתיר מסיהרא ולבתר איומה כנדגלות¹⁸⁷ תקיפא בנהורא תקיף כדקא יאות

תא חזי בעוד דאתחשך יממא ואתכסאי נהורא ואתי צפרא יתנהר בקדמיתא זעיר זעיר עד דיתרבי נהורא כדקא יאות דהא כיון דקב"ה יתער לאנהרא לה לכנסת ישראל יתנהיר בקדמיתא כמו שחר דאיהי אוכמא ולבתר יפה כלבנה ולבתר ברה כחמה ולבתר איומה כנדגלות כמה דאתמר

קע/ב

ותא חזי כיון דאסתליק צפרא דהא לא כתיב כי בא השחר אלא כי עלה דהא בזמנא כי בא השחר כדין אתתקף ההוא ממנא ואכיש ליה ליעקב בגין דההוא ממנא אכיש ליעקב למיהב תקיפו לאתתקפא לעשו וכד סליק ההוא אוכמא דשחר ואתחזי אתא נהורא ואתתקף יעקב דהא כדין מטא זמניה לאתנהרא מה כתיב (בראשית לב לא) ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו ויזרח לו השמש דהא כדין זמנא לאתנהרא

והוא צולע על ירכו כדין איהו רמז דהא בעוד דישראל בגלותא וסבלין כאבין וצערין וכמה בישין כד אתנהיר לון יממא וייתי לון נייחא כדין יסתכלון ויכאבון בגרמייהו מכמה בישין וצערין דסבלו ויתמהו עלייהו בגין כך ויזרח לו השמש

ומשום שמאיר בשעה אחת, יהיה לו השמדה מהכל. אבל ישראל, אור שלהם מעט מעט, עד שיתחזקו, ויאיר להם הקדוש ברוך הוא לעולמים. וכולם שואלים אותם ואומרים, "מי זאת הנשקפה כמו שחר" זוהי שחרורית הבוקר, וזהו אור דקיך. ואחר כך "יפה כלבנה", משום שהלבנה האור שלה מאיר יותר משחר. ואחר כך "ברה כחמה", משום שאורה חזק ומאיר יותר מהלבנה. ואחר כך "איומה כנדגלות", חזקה באור חזק כראוי.

בא וראה, בעוד שנחשך היום ומתכסה האור ובא הבוקר, יואר בתחלה מעט מעט עד שיתרבה האור כראוי. שהרי כיון שהקדוש ברוך הוא יתעורר להאיר לה לכנסת ישראל, יאיר בתחלה כמו "שחר", שהוא שחור, ואחר כך "יפה כלבנה", ואחר כך "ברה כחמה", ואחר כך איומה כנדגלות כמו שנתבאר.

ובא וראה, כיון שעולה הבוקר, שהרי לא כתוב כי בא השחר אלא כי עלה, שהרי בזמן כי בא השחר, אז התחזק אותו ממונה והכיש את יעקב, משום שאותו ממונה הכיש את יעקב לתת כח להתחזק לעשו. וכשעלה אותו שחר של שחור ונראה, בא האור והתחזק יעקב, שהרי אז הגיע זמנו להיות מואר, מה כתוב, "ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו", "ויזרח לו השמש", שהרי אז הזמן להיות מואר.

"והוא צולע על ירכו". אז הוא רמז, שהרי בעוד שישראל בגלות וסובלים כאבים וצער וכמה רעות, כשמאיר להם היום ויביא להם מנוחה, אז יסתכלו ויכאבו בעצמותיהם מכמה רעות וצער שסבלו ויתמהו עליהם, לכן "ויזרח לו השמש",

¹⁸³ פי' המלכות תהיה תחלה הארתה כמו זווג של קדרותא דצפרא, שהוא זווג יעקב ולא הוא גרוע מזווג יעקב ורחל שהוא בשחרית כנודע, וגרוע ג"כ מזווג ישראל ולא הוא בעת מנחה (מ"מ).

¹⁸⁴ שחרית הבקר שהוא זמן שחרית שמתחיל להאיר היום (ד"א).

¹⁸⁵ פי' אח"כ יש לה הארה כמו זווג יעקב ורחל שאז רחל מקבלת הארה גדולה, וז"ש "בגין דסיהרא נהורא דילה נהיר יתיר משחר" (מ"מ).

¹⁸⁶ פי' אח"כ תהיה לה הארה כהארות ז"א שהוא דכורא (מ"מ).

¹⁸⁷ פי' אח"כ תהיה לה הארה כהארות אימא (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

שאותו זמן המנוחה, ואז הוא צולע על ירכו, כואב ומצער עצמו על מה שעבר. והוא, כשעולה קדרות השחר, אז מתחזק ונאחז בו, שהרי נחלש כחו, שאין לו שלטון אלא בלילה, ויעקב שלטונו ביום. ועל זה אמר "ויאמר שלחני כי עלה השחר", שהרי אני עומד ברשותך, והרי נתבאר ופרשוהו.

דהוא זמנא דנייחא וכדין והוא צולע על ירכו אתכאב וצעיר גרמיה על מה דעבר ואיהו כד אסתלק קדרותא דשחרא כדין אתתקף ואתאחיד ביה דכד אתחלש הלילה דלית ליה <שולטנותא> (שולטנותיה) אלא בליליא ויעקב שלטנותיה ביממא ועל דא אמר (שם כז) ויאמר שלחני כי עלה השחר דהא אנא ברשותך קאימנא והא אתמר ואוקמוה

([נייא] ¹⁸⁸ על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו' כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה (שם לב) דאפילו בהנאה אסיר ואפילו <ליהביה> לכלבא ואמאי אקרי גיד הנשה כלומר גיד דאיהו מנשה ¹⁸⁹ לבני נשא ¹⁹⁰ לפולחנא דמאריהון ותמן הוא יצר הרע רביע ¹⁹¹ וכיון דאתדבק ¹⁹² עם יעקב ¹⁹³ לא אשכח אתר דיכיל לאתגברא עליה דיעקב ¹⁹⁴ בגין דכל שייפי גופא סייעי ליעקב וכלהו הוו תקיפין ¹⁹⁵ ולא הוה בהון חולשא מה עבד (שם כה) ויגע בכף ירכו בגיד הנשה בויניה ביצר הרע דאיהו זיניה ואתריה ¹⁹⁶ ומתמן אתי יצר הרע על בני נשא ¹⁹⁷

(על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו' כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה". שאפילו בהנאה אסור, ואפילו לתת אותו לכלב. ולמה נקרא גיד הנשה, כלומר גיד שהוא משכיח את בני האדם לעבודת ריבונם, ושם רובץ היצר הרע. וכיון שנדבק עם יעקב, לא מצא מקום שיכול להתגבר על יעקב, משום שכל איברי הגוף סייעו ליעקב, וכולם היו חזקים ולא היתה בהם חלשה. מה עשה, ויגע בכף ירכו בגיד הנשה, במינו של יצר הרע שהוא מינו למקומו, ומשם בא יצר הרע על בני האדם.

¹⁸⁸ המצויין הוא ממדרש הנעלם (ד"א). כי בכתוב הזה נרמזו ארבעה צומות השנה אשר נמשכו אלינו מצד קעקוע הכף הזה ומלת הנשה כמו הפוך השנה כלומר על כן לא יאכלו בני ישראל את ג'יד'. ג' בתשרי י' עשרה בטבת ג'יד' כולו שבעה עשר בתמוז. א' ת' לרבות תשעה באב (עקידת יצחק שער כ"ו) (נ"א).

¹⁸⁹ מנשא (מ"מ).

¹⁹⁰ גיד זה משקץ הנפש, וכמו שאמרו על כמה דברים אחרים שבגוף האדם כמו השער והצפרנים, וכן נראה שאין בו לחלוחית (רמ"ז).

¹⁹¹ אולי הוא מפני שהוא סמוך לברית וכן כתב הציוני, והוסיף שעונש האוכל גיד הנשה להתגלגל בקדשה הנקראת זונה נשכחה (רמ"ז).

¹⁹² שחשב שאחר שנתנה לו רשות להתקרב ולהתדבק בו, יוכל להתגבר עליו, שהרי מלאכי שמירתו נראה שאותה שעה נתרחקו ממנו, והכל בחפץ ה', להודיע גבורת צדקתו כל הלילה, ובפרט שהיה ליל יום ד' שבו חסרה הלבנה (רמ"ז).

¹⁹³ ואפילו הכי (נוסף דרמ"ז).

¹⁹⁴ איברי הגוף העליון כולם היו לעזר ליעקב אפילו השמאליים (רמ"ז).

¹⁹⁵ שכבר היה קרוב לגדלות והראיה שקראו ישראל (רמ"ז).

¹⁹⁶ לפי הנזכר לקמן בו יש אחיזה לס"מ. וידוע שדוקא הוד של רחל נפגם וכו'. וכל בחינת השוקים היא לבר מגופא, ובפרט השמאלית ושל הנקבה. וכו' ומשכיח את המצוות, ולכן אמר שהוא מינו, כי הוא הוא כח היצר הרע להשכיח את האדם מעשות טוב. וגם אין בו לחלוחית כי דומה ממש לקליפה ובו יש אחיזה לחיצונים, והיינו זיניה ואתריה, שהוא קרוב לברית, כד"א (ד ז) לפתח חטאת רובץ, וכו' שלכן חשק החיצונים בירך וכמ"ש הני ברכי דרבנן דשלהי וכו' (רמ"ז). עי' בבהגר"א על תיקו"ז מא ע"א ז"ל טעם לכל הטומאות ואיסורין שבתורה והכל בחטא האדם כיון דהגיע לכף כו' דרגא דאדם ותקע כו' בנגיעת ע"ה דהוא הוא בעצמו והוא חטא הסלע בשביל ע"ר, ע"כ. איסור אכילת כל הטמאים והאיסורין שבתורה, משום שיש לרע שייכות ואחיזה בהם, ואסור לאוכלם, כדי שלא יטמא את גופו בהם, שכן בכל דבר שיש לרע נגיעה בו אסור לישראל לאוכלו (דע"ה ח"ב לו ע"א).

¹⁹⁷ ומתמן אתי יצר הרע, כי הוא מקור השכחה שממנה יתהוו העוונות (רמ"ז), הקלי' שכנגד בינה וטבונה נקרא מ"ס, וזהו הטעם ששר של שכחה נקרא מ"ס, כי אלו השמות (אחוריים דאו"א) שהם גימטריא

זהר פרשת וישלח

ובגין כך אמרה אורייתא¹⁹⁸ לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה כמה דאמרו חברייא בשייפין דבר נש דרמיו לעילא אי טב טב ואי ביש ביש ובגין כך כל שייפא מתקיף שייפא ודאי גיד הנשה מתקיף ליצר הרע דהוא זיניה ובני ישראל לא יאכלו ליה דלאו אינון מסטריה ומזיניה אבל עמין עע"ז יאכלו ליה דאיהו מסטרא ומזינא דמלאכא דלהון דאיהו סמא"ל בגין לתקפא לבהון בגין דאית בבר נש רמ"ח שייפין לקבל רמ"ח פקודין דאורייתא דאינון למעבד אתיהבו ולקבל רמ"ח מלאכין דאתלבשת בהון שכינתא ושמא דלהון כשמא דמאריהון

ואית בבר נש שס"ה גידין ולקבלהון שס"ה פקודין דלאו אינון אתיהבו למעבד ולקבל שס"ה יומי שתא¹⁹⁹ והא תשעה באב >חד מנהון דאיהו< (ואיהו) לקבל סמא"ל דאיהו חד מאינון רמ"ח²⁰⁰ מלאכין >נ"א יומין< ובגין כך אמרה אורייתא²⁰¹ לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה א"ת לאסגאה תשעה באב דלא אכלין ביה ולא שתין ובגין כך חזא קב"ה כלא ונרמו בהון רמוז ליעקב (שם כד) ויאבק איש עמו בכל יומי שתא ובכל שייפין דיעקב ולא אשכח בר ההוא גיד הנשה מיד תשש חיליה דיעקב וביומי שתא אשכח יום תשעה באב דביה אתתקף ואתגזר דינא עלנא ואתחרב בי מקדשא וכל מאן דאכיל

ולכן אמרה תורה "לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", כמו שאמרו החברים באיברי האדם שרמוז למעלה, אם טוב טוב, ואם רע רע. ולכן כל איבר מחזק איבר. ודאי גיד הנשה מחזק את יצר הרע שהוא מינו. ובני ישראל לא יאכלו אותו, שאינם מצדו וממינו. אבל עמים עובדי עבודה זרה יאכלו אותו, שהוא מצד וממין המלאך שלהם שהוא סמא"ל, כדי לחזק לבם. משום שיש באדם מאתים ארבעים ושמונה איברים כנגד מאתים ארבעים ושמונה מצוות התורה שהם נתנו להעשות, וכנגד מאתים ארבעים ושמונה מלאכים שהתלבשה בהם שכינה והשם שלהם כשם רבונם.

ויש באדם שלש מאות ששים וחמשה גידים, וכנגדם שלש מאות ששים וחמש מצוות שלא נתנו להעשות, וכנגד שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה, והרי תשעה באב אחד מהם, שהוא כנגד סמא"ל, שהוא אחד מאותם שלש מאות ששים וחמשה מלאכים [ימים], ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, א"ת לרבות תשעה באב, שלא אוכלים בו ולא שותים, ולכן ראה הקדוש ברוך הוא הכל, ונרמז בהם רמז ליעקב, ויאבק איש עמו, בכל ימות השנה ובכל איברי יעקב, ולא נמצא פרט לאותו גיד הנשה, מיד תשש כח יעקב, ובימות השנה מצא יום תשעה באב שבו התחזק ונגזר דין עלינו ונחרב בית

תשכ"ח הם בבינה ותבונה הנקרא מ"ס, ומשם יש שכחה לפי שהם אחוריים והקליפות הנקרא מ"ס אוחזין בהם (ע"ח שער טו פרק ו).

¹⁹⁸ ירצה מאי דשנינו (חולין ק ע"ב) בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו, שהתורה היא מסוד הזכירה כנודע, וגיד הנשה מבחינת אחוריים שבהם השכחה ואמר (חולין צא ע"א), רבנן אמרי מאחוריה אתא ונשייה בתרווייהו, ופי' רש"י הכהו בשתייהן ונשו ממקומן, ולכן אסור בירך ימין ושמאל, וסודו בנצח הוד (רמ"ז), סוד הירך יעקב הנאמר בזוהר (לעיל כא ע"ב) שבנצח היה הפגם, ופעם א' אומר שבהוד היה הפגם, והענין, כי בהיות המלכות אב"א עם ז"א, השוק הימין של הז"א שהוא סוד הנצח, היה שם שוק השמאל שלה שהוא ההוד, וכן להיפך (טעמי המצות וישלח).

¹⁹⁹ כל גיד ויומו יש לו מלאך, כי קשה לשמוע טעמא דכי נגע בכף ירך יעקב, אטו אילו לא נגע לא היתה המצוה הזאת, והלא מצוות התורה שורשיהם למעלה באיברים דלעילא. אלא הטעם כי ס"מ שורשו בגיד הנשה וביום תשעה באב, ולכן בו ביום גברה ידו על יעקב וכו', ועל כן לא מצא מקום לשלוט ביעקב אפס בגיד הנשה כי הוא שורשו. והנה נודע כי כל אכילה סודה להכניס רוחניות הניצוצות אשר בתוכם ע"י חי מדבר לשורשם, ולזה אמר על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, מצד שורש הנחש ס"מ. ותדע איך הוא שורש הנחש, שהרי לא מצא ס"מ להתאחז אלא בגיד הנשה כי הוא שורשו (רמ"ז).

²⁰⁰ פס"ה (לפ"ו).

²⁰¹ טעם חשקו לגיד הנשה הוא משום דאל אחר אסתרס, ואין בו דעת, וכן פוטיפ"ר שהוא שר הטבחים הוא מלאך המות וכו', חשק כל כך ביוסף שהוא נגדו בקדושה, ולכן יוסף הוא שטנו של עשו, ופוטיפ"ר נסתרס. והנה הזכירה באה מן הזכר כנודע בסוד תרין עטרין שהם בדעת והוא החסר בקלי' (משלי יט ב) גם בלא דעת נפש (רמ"ז).

זהר פרשת וישלח

בתשעה באב כאילו אכיל גיד הנשה) רבי חייא אמר אלמלא לא אתחלש חילא [נ"א אתר²⁰²] דא דיעקב אתקיים יעקב לגביה <ואתבר> (ויתבר) חילא דעשו לעילא ותתא

רבי שמעון פתח ואמר (יחזקאל א כח) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד יהוה ואראה ואפול על פני וגוי האי קרא אתמר אבל תא חזי דהא כתיב (דברים לד י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה מה בין משה לשאר נביאי עלמא משה אסתכל באספקלריאה דנהרא שאר נביאי לא הוו מסתכלי אלא באספקלריאה

קעא/א

דלא נהרא²⁰³ משה הוה שמע וקאים על רגלוי וחיליה אתתקף²⁰⁴ והוה ידע מלה על בורייה כמה דכתיב (במדבר יב ח) ומראה ולא בחידות שאר נביאי הוו נפלי על אנפייהו ואתחלש חילא דלהון ולא הוו יכלי לקיימא על בורייה דמלה מאן גרם לון דא בנין דכתיב (בראשית לב לא) – לב) כי נגע בכף ירך יעקב והוא צולע על ירכו וכל אינון נביאי לא יכלו לקיימא על מה דזמין קב"ה למעבד ליה לעשו בר עובדיה נביאה²⁰⁵ דהוה גיורא דאתי מסטרא דעשו דא קאים בקיומיה עליה דעשו ולא אתחלש חיליה ועל דא כל שאר נביאי אתחלש תוקפייהו ולא הוו יכלין לאתקיימא לקבלא מלה על בורייה כדקא יאות מאי טעמא בנין כי נגע בכף ירך יעקב בנין דנשה דנסיב <ושאיב²⁰⁶ כל חילא²⁰⁷ דירכא

המקדש. וכל מי שאוכל בתשעה באב כאלו אכל את גיד הנשה). רבי חייא אמר, אלמלא לא נחלש כח (של מקום) זה של יעקב, יעקב היה מתקיים אליו [מתגבר עליו], ונשבר כח של עשו למעלה ולמטה.

רבי שמעון פתח ואמר, "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואראה ואפול על פני" וגו'. פסוק זה נתבאר. אבל בא וראה, שהרי כתוב "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה", מה בין משה לשאר נביאי העולם. משה הסתכל באספקלריה המאירה, שאר הנביאים לא היו מסתכלים אלא באספקלריה

שאינה מאירה. משה היה שומע ועומד על רגליו וכחו מתחזק והיה יודע דבר על בוריו, כמו שכתוב "ומראה ולא בחידות", שאר הנביאים היו נופלים על פניהם ונחלש כוחם ולא היו יכולים לעמוד על בוריו של דבר. מי גרם להם את זה, משום שכתוב "כי נגע בכף ירך יעקב", "והוא צולע על ירכו". וכל אותם נביאים לא יכלו לעמוד על מה שהקב"ה עתיד לעשות לעשו, פרט לעובדיה הנביא שהיה גר, שבא מצדו של עשו, זה עמד בקיומו על עשו ולא נחלש כחו. ועל זה כל שאר הנביאים נחלש כוחם ולא היו יכולים לעמוד לקבל דבר על בוריו כראוי. למה, משום "כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה", שלקח ושאב כל כח הירך, ועל זה נשבר כח הירך ונשאר צולע על ירכו, שהרי כל נביאי העולם לא

²⁰² לאתר (לפ"ו).

²⁰³ משה היה מתנבא מהת"ת ולמעלה, ולא היה צריך לנביאים שהם נ"ה, אמנם שאר נביאים היו מתנבאים למטה במלכות, ונבואתם נשפעת מנ"ה. וא"ת א"כ נבואת משה אל יקרא בשם נבואה, שהרי נבואה מן הנביאים שהם נ"ה, י"ל שהוא מסוד הדעת, שנו"ה הם תיכונים פנימה, ואינם יריכים כדי שיהיה צולע, כדפי' בתיקו"ז משה מנשמתא יעקב מגופא, וגופא צולע, ונשמתא אין בה צליעה, וז"ש משה היה שמע וקאים על רגלוי, ולא היה שם עכירות וחשך לעכר ולהחשיך נבואתו, וגם לא היה נחלש מחמת הפגם (אור יקר).

²⁰⁴ והוה ידעה מלה על בורייה שלא היה דבר מונע האור ולא מחלישו. אמנם שאר נביאים הוו נפלי מפני שהירכים דרך נבאותם נ"ה היה בהם פגם וחשך, והם צולעים על ירכיהם, ולכך אתחלש חילא דלהון, שהם מרכבה לנביאים עליונים, כמה דאית חולשא לנביאים דלעילא, הכי אתחלשו אינהו, ולזה היה אותה נבואה באה מלובשת ועכורה מושחרת מהפגם ומונעת מהם אורה, וכשתמנה המדרגות הם ארבעה: האחת, אספקלריאה המאירה למטה ולהם אספקלריאה חשוכה. הב', משה עומד והם נופלים. הג' משה מתחזק והם מתחלשים. הד' משה עומד על בוריין של דברים והם בחידות ומשל, ואינם עומדין על בריין של דברים (אור יקר).

²⁰⁵

²⁰⁶ דסאיב (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

יכלו להדבק ולעמוד בו.

ועל דא אתבר חילא דירכא ואשתאר צולע²⁰⁸
על ירכו דהא כל נביאין דעלמא לא יכילו
לאדבקא ולקיימא ביה

תא חזי נביאין כלהו בר משה לא קיימו
בתוקפייהו כדקא חזי ומאן דלעי באורייתא ולית
מאן דסמיך ליה ולא אשתכח מאן דאמיל מלאי
[לכיסיה] [לכיסתיה] לאתתקפא על דא אורייתא
קא משתכחא בכל דרא ודרא ואתחלש תוקפא
דאורייתא כל יומא ויומא בגין דלית לון לאינון
דלעאן [בה] [ביה] על מה דסמכין ומלכו חיבא
אתתקפא בכל יומא ויומא תא חזי כמה גרים
חובא דא [ובגין דלית לון] [דבגין דלית] מאן
דאסמיך לאורייתא כדקא יאות אינון סמכין
חלשיין²⁰⁹ וגרמין <לאתתקפא> (לאתקפא)
להווא דלית ליה שוקין ורגלין לקיימא עלייהו
פתח ואמר (בראשית ג יד) ויאמר יהוה אלהים
אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל
הבהמה וגו' על גחונך תלך מאי על גחונך תלך
דאתברו סמכין²¹⁰ דיליה וקציצו רגליו ולית
ליה²¹¹ על מה דקאים כד ישראל²¹² לא בעאן
לסמכא ליה לאורייתא אינון יהבין ליה סמכין
ושוקין לקיימא ולא אתתקפא בהו

תא חזי כמה עקימו וחכימו אתחכם בהווא
ליליא²¹³ ההוא דרכיב נחש²¹⁴ לקבליה דיעקב
דהא איהו הוה ידע²¹⁵ דכתיב (שם כז כב) הקול

בא וראה, כל הנביאים פרט למשה לא
עמדו בכוחם כראוי, ומי שעוסק בתורה
ואין מי שתומך בו, לא נמצא מי שממלא
כיסו להתחזק. על זה התורה משתכחת
בכל דור ודור ונחלש כח התורה כל יום
ויום, משום שאין להם לאלו שעוסקים בה
על מה שסומכים, ומלכות הרשעה
מתחזקת בכל יום ויום. בא וראה כמה גרם
חטא זה, ומשום שאין (לו) מי שיתמוך
בתורה כראוי, אותם עמודים חלשים,
וגורמים להתחזק את אותו שאין לו שוקים
ורגלים לעמוד עליהם. פתח ואמר, "ויאמר
ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור
אתה מכל הבהמה וגו' על גחונך תלך". מה
זה "על גחונך תלך", שנשברו התומכים שלו
וקצצו את רגליו ואין לו על מה שיעמוד.
כשישראל לא רוצים לתמוך בתורה, הם
נותנים לו תומכים ושוקים לעמוד
ולתחזק בהם.

בא וראה כמה עקמימות והתחכמות
התחכם באותו לילה אותו הרוכב על
הנחש כנגד יעקב, שהרי הוא היה יודע

207

208

209

פ' העוסק בתורה הוא אחוז בת"ת דז"א והמחזיק ידי לומדי תורה הוא אחוז בנה"י דז"א, ולכך
כשהיו בני אדם מחזיקים בידי לומדי התורה, היו מוסיפים הארה וכח מהארת המוחין דאימא בנ"ה דז"א
בסוד ומבינה נביאים, ונה"י דסט"א נקצצים ונופלים. אבל על עוזבם את תורתו, שלא החזיקו ביד לומדיה,
גרמו ח"ו שנה"י דקדושה נחלשים, וגורמים לעשות סמכין לס"מ ומסריכים העולם, וז"ש על מה אבדה
הארץ וכו' (מ"מ).

²¹⁰ נראה שכל הקליפות נזונות מקב חרובין שה"ס אחוריים דנה"י דז"א, והנחש הורד עד תחתיות
חצונות שהוא העפר שתחת הרגלים, ולכן נקצצו רגליו, שהרי אין לו אחיזה ברגלים העליונים (רמ"ז).

²¹¹ שהוא התחתון מכולם ואין אחר למטה ממנו, ואפילו הכי שהוא כל כך נבזה ושפל (רמ"ז).

²¹² מפני שתומכי התורה הם בנה"י של הקדושה, ומפני שנה"ה הם תרי פלגי גופא, לכך נאמר (משלי ג,
יח) ותומכיה מאושר, בלשון יחיד, וכמ"ש (יחזקאל א, ז) ורגליהם רגל ישרה, וכשישראל לא רוצים לסמוך
התורה יהבין ליה סמכין וכו' (רמ"ז).

²¹³ שלפי דברי חז"ל היה ליל יום רביעי דחסרה הלבנה בו, וגם ראש נה"י שהוא נצח שולט בו, והיה יום
הצלה למחשבתו הרעה (רמ"ז).

²¹⁴ הוא שט"ן שעולה על נח"ש והוא ס"מ בעלה דנחש. ולפי דאין עושה פרי בהתחברו לנחש אמר רכיב,
כי אין שם פרי אלא הרכיבה בלבד (רמ"ז).

²¹⁵ שהוא דיבר לו אימתי ישפל ואימתי ישלוט. ולפי שהם שני דברים הפכיים תמה יצחק איך שם
נמצאו שם היו שניהם יחדיו. וסוד ענין זה הוא שידוע שהקול הוא הפנימיות שמתפשט בתוכיות זעיר ז'
קולות שהם כחב"ד חג"ת דידיה שה"ס עצמו של זעיר, וכשהם מאירים אז מתעלים ומתייחדים הידיים עם

זהר פרשת וישלח

קול יעקב והידיים ידי עשו ואי פסיק קלא דיעקב כדין והידיים ידי עשו בנין כד²¹⁶ אסתכל לכל סטריין²¹⁷ לאבאשא ליה²¹⁸ ליעקב ולאפסקא קליה²¹⁹ וחמא ליה תקיף בכלא²²⁰ דרועין²²¹ מסטרא דא ומסטרא דא²²² דאינון²²³ תקפין גופא דאתתקף בנייהו וחמא תוקפא דאורייתא ואתתקף בכלא כדין (שם לב כה) וירא כי לא יכול לו מה עבד מיד ויגע בכף ירכו דאתחכם לקבליה אמר כיון דאתברו סמכין דאורייתא מיד אורייתא לא אתתקף וכדין יתקיים מה דאמר אבוהון (שם כז כב) הקול קול יעקב והידיים ידי עשו (שם מ) והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך ובדא אתחכם לקבליה דיעקב דהא בנין דיתבר חילא דאורייתא²²⁴ אזיל ואתתקף עשו וכד חמא דלא יכיל לה לאורייתא כדין חליש תוקפא דאינון דסמכין לה וכד לא ישתכח מאן דסמך לאורייתא כדין לא יהא קול קול יעקב ויהוון ידיים ידי עשו וכד חמא יעקב הכי [כד] (ד) סליק צפרא אתקיף (יעקב) ביה ואתגבר עליה עד דאיהו בריך ליה ואודי ליה על אינון ברכאן ואמר ליה (שם לב כה) לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל לאו יעקב בעקימו אלא בגאווה ונח, שאין מי שיוכל לך.

שכתוב "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו", ואם פוסק "קול יעקב", אז "והידיים ידי עשו". לכן הסתכל לכל הצדדים להרע ליעקב ולהפסיק קולו. וראה אותו חזק בכל, זרועות מצד זה ומצד זה שהם חזקי הגוף שמתחזק ביניהם, וראה כח התורה שהתחזק בכל, אז "וירא כי לא יכול לו". מה עשה, מיד "ויגע בכף ירכו", שהתחכם כנגדו, אמר, כיון שנשברו עמודי התורה, מיד התורה לא מתחזקת, אז יתקיים מה שאמר אביהם "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו", "והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך". ובזה התחכם כנגד יעקב, שהרי משום שנשבר כח התורה, הלך והתחזק עשו, וכשראה שלא יכול לתורה, אז החליש כח אותם התומכים אותה. וכשלא נמצא מי שתומך את התורה, אז לא יהיה קול קול יעקב, ויהיו הידיים ידי עשו. וכשראה יעקב כך, כשעלה הבוקר החזיק (יעקב) בו והתגבר עליו, עד שהוא בירך אותו והודה לו על אותן ברכות, ואמר לו "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל". לא יעקב בעקמימות, אלא בגאווה ונח, שאין מי שיוכל לך.

ותא חזי מהאי נחש כמה חילין מתפרשין לכל סטר ואשתכחו בעלמא לגבי בני נשא ובעינין

ובא וראה, מהנחש הזה כמה כוחות נפרדים לכל עבר ונמצאים בעולם אצל בני אדם, ורוצים לקיים אותו גיד הנשה. שאף

הראש, וכמד"א (תהלים קלד ב) שאו ידיכם קדש, ואומר (שמות יז יא) כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל, כי אז הקול והידיים הם של יעקב ואין משם שום אור לחיצונים אפילו מבחינת הצפרנים, אבל אם יפסוק קול יעקב מתרשלות הידיים ויהנו החיצונים (רמ"ז).

²¹⁶ פי' בעבור זה כדי שיוכל להפסיק קול (רמ"ז).

²¹⁷ דהיינו בז"ק שהם עצמו של זעיר דחב"ד חג"ת (רמ"ז).

²¹⁸ בחג"ת שלו (רמ"ז).

²¹⁹ בחב"ד שלו. וקרוב לודאי שיעקב לא הוה פסיק גרסא מפומיה והוא היה מכוין להפסיקו כדי שיוכל לשלוט עליו, וכמו שעשה לכמה צדיקים שערבב דעתם והפסיקם מכוונתם, אבל הוא נתאמץ ביחודיו (רמ"ז).

²²⁰ שכל גופו היה מרכבה לקדושה (רמ"ז).

²²¹ פירוש העוסק בתורה אחוז בת"ת והוא מרכבת אליה ואינו יכול לו לפי שיש לו דרועין דיש לו סיוע מח"ג וז"ש לו לעצמו אינו יכול ויגע בכף ירכו סומכי התורה (נ"א).

²²² לפי הפשט ירמוז לזכויות שני אבותיו המושרשים בשני הזרועות, וגם שרשי הזרועות שהם מושרשים בגופו, ובזה לא הועיל לס"מ מה שחבקו בשתי זרועותיו ודבק בגוף של יעקב (רמ"ז).

²²³ פירוש כי הזרועות מחזיקים הגוף ככנפים הנושאים אותו שילך במהירות. וז"ש דאינון תקיפו דגופא וכמו כן למעלה כי מחזיקים הת"ת כי זה נוטל מחכמה וזה נוטל מבינה ומשפיעים בו ובפרט בסוד ב' עטרין כנזכר באדרא (נ"א).

²²⁴ פירוש שלפי שנגע בכף ירכו שבזה נשבר חילא דאורייתא עשו הולך וחזק וגוזר גזירות. ז"ח (נ"א).

זהר פרשת וישלח

לקיימא לההוא גיד הנשה דאף על גב דקריב ביה ההוא דרכיב על חויא קיים איהו ואתקיים בגוון ולא אתבר וחילא (דיעקב) בעינן לאתתקפא בעלמא ולאחזאה (שם) כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל וכד חמי דהא לא אתבר ולא אתאכיל ההוא אתר כדין אתבר חיליה ותוקפיה

קעא/ב

ולא יכיל לאבאשא לבנוי דיעקב ועל דא לא בעינן למיהב דוכתא לברייתא דעלמא למיכל ליה ולא לאתאכלא <כלל>

רבי ייסא סבא דרש כי נגע בכף ירך יעקב כתיב הכא כי נגע בכף וכתוב התם (במדבר יט יג) כל הנוגע במת בנפש האדם וגו' מה להלן מסאבא אוף הכא נמי מסאבא דסאיב ההוא אתר²²⁵ ומאתר מסאבא לית (לן לאתתקנא) ולון לאתהנאה מניה כלל כל שכן באתר דקריב ההוא סטר מסאבא ואורייתא לא קאמר אלא כי נגע וכתוב (בראשית לב כה) ויגע בכף ירכו²²⁶ כמה דאת אמר (במדבר יט כב) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא בריך רחמנא דיהיב אורייתא לישראל למזכי בה בעלמא דין ובעלמא דאתי כמה דכתיב (משלי ג טז) ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד

והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו (בראשית לג ג) רבי אלעזר פתח ואמר (שמות לד יד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי יהו"ה קנא שמו וכי יעקב דאיהו שלימא דאבהן²²⁷ דאתבריר חולקא שלימתא לקב"ה²²⁸ ואיהו <את> קריב לגביה יתיר <נ"א ואשתלים לעילא ולתתא> היך סגיד ליה לההוא רשע דעשו דאיהו בסטרא דאל אחר ומאן דסגיד ליה סגיד לאל אחר אי תימא בגין דאמרו תעלא בעדניה סגיד ליה²²⁹ לאו הכי דהא

על גב שקרב אליו אותו רוכב על נחש, עומד הוא והתקיים בתוכנו ולא נשבר. וצריכים כח להתחזק בעולם ולהראות, "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל". וכשראה שהרי לא נשבר ולא נאכל אותו מקום, אז נשבר כוחו וחזקו

ולא יכול להרע לבני יעקב, ועל זה לא צריכים לתת מקום לבריות העולם לאכול אותו ולא שיהיה נאכלת ממנו כלל.

רבי ייסא הזקן דרש, "כי נגע בכף ירך יעקב", כתוב כאן "כי נגע בכף", וכתוב שם "כל הנוגע במת בנפש האדם" (יטמא) וכו', מה להלן טומאה, אף כאן גם טומאה, שטמא אותו מקום, וממקום טמא אין לנו (להתקן) להנות ממנו כלל. כל שכן במקום שקרב אותו צד הטומאה, והתורה לא אמרה אלא "כי נגע", וכתוב "ויגע בכף ירכו", כמו שנאמר "וכל אשר יגע בו הטמא יטמא". ברוך הרחמן שנתן תורה לישראל לזכות בה בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שכתוב "אורך חיים בימינה בשמאלה עושר וכבוד".

"והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו". רבי אלעזר פתח ואמר, "כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו". וכי יעקב שהוא שלימות האבות, שנברר חלק שלם לקדוש ברוך הוא, והוא התקרב אליו יותר, (ס"א ונשלם למעלה ולמטה), איך השתחוה לאותו עשו הרשע שהוא בצד של אל אחר, ומי שמתחוה לו, משתחוה לאל אחר. אם תאמר משום שאמרו (מגילה טז ע"ב), שועל בשעתו השתחוה לו, לא כך, שהרי עשו כמו אל אחר היה, ויעקב לא ישתחוה

²²⁵ עי' לעיל קע ע"ב ודברינו שם בשם הדע"ה ובהגר"א בתיקו"ז. @

²²⁶ ויגע בכף ירכו מוסגר בדרכי אמת וקשה להולמו ## כנראה שכוונתו למחוק כמה דלת אמר ג"כ.

²²⁷ שמטתו שלימה. א"נ הוא ת"ת המתווך שלום בין חו"ג ובחרו הקב"ה לכך ואיהו קריב לגביה יתיר מצד מעשיו למטה ולמעלה א"כ היך סגיד וכו' (נ"א).

²²⁸ מקרא הוא כי יעקב בחר לו קה וגו' ומכח הכ' קא מקשה (נ"א). פירוש כי האדם בוחר בחלק אחד שנראה טוב והוא להפך לז"א קב"ה בחרו ליעקב ובודאי שהוא טוב ושלם שהכל צפוי לפניו וז"ש לקב"ה (נ"א).

²²⁹ הגמ' מביא את זה לענין השתחות יעקב על ראש המטה בפרשת ויחי. @

זהר פרשת וישלח

לאותו צד ולאותו חלק כלל.

עשו כאל אחר הוה ועקב לא יסגוד לההוא
סטרא ולההוא חולקא כלל²³⁰

(פתח ר' אבא ואמר) [אלא כתיב] (ש"א כה ו)
ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל
אשר לך שלום והא אתמר דאסיר (ליה)
לאקדומי להו שלם לרשיעיא²³¹ וכיון דאסיר
היכי אשכחנא דדוד אמר האי קרא לנבל אלא
הא אוקמוה²³² דלקב"ה קאמר בגין לקשרא
ליה²³³ לחי²³⁴ וחשיב נבל דעליה קאמר כגוונא
דא (בראשית מז לא) וישתחו ישראל על ראש
המטה וכי לגבי דבריה סגיד אלא לאתריה
דשכינתא קא כרע וסגיד²³⁵ אוף הכא והוא עבר
לפניהם מאי והוא דא שכינתא²³⁶ <עלאה> דהוה
אזלא קמיה (כרע) ודא הוא נטירו עלאה²³⁷ כיון
דחמא יעקב²³⁸ אמר הא עידן לסגדא²³⁹ לגביה
דקב"ה דהוה אזיל קמיה כרע וסגיד שבע זמנין
עד גשתו עד אחיו ולא כתיב וישתחו לעשו אלא
כיון דחמא דהא קב"ה אזל קמיה כדין סגיד
לקבליה בגין²⁴⁰ דלא למיהב יקר (ו)למסגד

(פתח רבי אבא ואמר) אלא כתוב,
"ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך
שלום וכל אשר לך שלום", והרי נתבאר
שאסור (לו) להקדים שלום לרשעים, וכיון
שאסור, איך מצאנו שדוד אמר פסוק זה
לנבל. אלא הרי פרשוה שאמר את זה
לקדוש ברוך הוא כדי לקשר אותו לחי,
וחשב נבל שעליו אמר. כדוגמא זו "וישתחו
ישראל על ראש המטה", וכי אל בנו הוא
השתחוה, אלא למקום השכינה כרע
והשתחוה, כמו כן כאן "והוא עבר
לפניהם". מה זה "והוא", זו שכינה עליונה
שהיתה הולכת לפניו (כרע), וזוהי שמירה
עליונה. כיון שראה יעקב, אמר, הנה זמן
להשתחוות לקדוש ברוך הוא שהיה הולך
עמו. כרע והשתחוה שבע פעמים עד גשתו
עד אחיו, ולא כתוב וישתחו לעשו, אלא
כיון שראה שהרי הקדוש ברוך הוא הולך
עמו, אז השתחוה כנגדו, כדי שלא לתת
כבוד להשתחוות לאחר פרט לו, והכל הוא

²³⁰ פירוש אפילו בשעתא דאצטריך ליה. ז"ח. ומלשון הזוהר הזה יש להכריע כרש"י ס"פ הניזקין ותכל תלונות התוס' וכבר הביא הב"ש בתשובה ראייה לרש"י מגמרין. מא"ן (נ"א).

²³¹ עי' אבות דרבי נתן פ"ב מ"ג: כשהיה אהרן מהלך בדרך פגע בו באדם רשע ונתן לו שלום למחר בקש אותו האיש לעבור עבירה אמר אוי לי היאך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן בושתי הימנו שנתן לי שלום נמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה. ועי' גיטין סב ע"א שמותר ליתן שלום לעכו"ם מפני דרכי שלום, ועי' שם בתוס' שלפי הירושלמי אסור. @

²³² שמות כג ע"ב (הערת הזוהר).

²³³ כ"ה (אור יקר).

²³⁴ ירצה דכתיב ואמר כח לחי, ירצה יתקשר כ"ה מלכות, לח"י ליסוד, ואחר שתאמרו מלה זו, תאמר כנגד המדות האלו ג' בחי': ואתה ת"ת שלום, וביתך מלכות שלום, דהיינו בחי' היסוד מצד הת"ת ומצד המלכות, ומצד היסוד בעצמו, שהוא מושך מן הבינה עד המלכות דרך חוט השדרה בתוכיות הספי', וכ"ל היסוד, אש"ר מהבינה, לך במלכות שלום (אור יקר).

²³⁵ לפי פשט הענין נראה דקאמר מקום השכינה מראשיתיו של חולה, ולעומקו דריש המטה מלכות, ראש המטה יסוד, על ראש המטה בת"ת, שהוא מקום דבקות השכינה בת"ת, והיינו אתריה דשכינתא, ונ"ל שראיתי גרס' ספרים דלא גרסי שכינתא, אלא לאתריה קא כרע, דהיינו אל הת"ת, וניחא שפיר (אור יקר). פי' כמ"ש בזהר ויחי, המטה היא מלכות, ראש המטה הוא היסוד, על הוא ת"ת, וז"ש לאתריה דשכינתא וכו' שמקום השכינה הוא ז"א, ששם היא עומדת מהחזה ולמטה (מ"מ).

²³⁶ עם היות שמלת "הוא" מורה על ההעלם, כבר פי' ג"כ במלכות בפ' וירא אליו והוא יושב, ואפשר שהמלה תורה על השכינה היותר נקשרת למעלה עם הספירות הנעלמות (אור יקר).

²³⁷ דלא דווקא שכינה אלא כל ענין השמירה העליונה, ויהיה נטירו עילאה סוד מלת "והוא" הוא מדת המלכות והוא הת"ת עמה, כענין וה' הוא ובית דינו. ואפשר שמלת הוא תיקון השכינה, ה' מלכות ו' ת"ת, א' בינה, והיא מתקשטת לת"ת ו' בג' בחינות אלו, והיינו נטירו עילאה (אור יקר).

²³⁸ ירצה ולא השתחוה אל השכינה, להראות לעשו שיהיה משתחוה לו ח"ו, אלא כיון דחמא יעקב חסד השמירה העליונה, ועניית תפלתו, ראה להשתחוות להקב"ה על הדבר (אור יקר).

²³⁹ ובבחי' אחרת היה מוכרח להשתחוות לעשו תלה הענין בהקב"ה (אור יקר).

²⁴⁰ ומפני שהם ב' טענות כמעט סותרות אמר וכולא איהו כדקא יאות, ותיירץ "זכאיך" דהיינו בגין יקרא כטעם הראשון ואל יסטון כבחי' הב' (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

לאחר א בר מניה וכלא איהו כדקא יאות זכאין אינון צדיקיא דכל עובדיהון דקא עבדי בגין יקרא דמאריהון איהו ובגין דלא יסטון לימינא ולשמאלא

וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו (שם לג ד) צוארו כתיב חסר²⁴¹ וישקהו ויבכו רבי יצחק אמר (ישעיה נז כ) והרשעים כים נגרש²⁴² כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש ושיט האי קרא אתמר ומלי דאורייתא כמה רזין עלאין אית בהו משניין דא מן דא וכלא חד והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל דא עשו דכל עובדוי ברשעו ובחויבא דהא כד אתא לגביה דיעקב עובדוי לא הוו בשלם ויפול על צוארו חד צוארו דא ירושלם דאיהו צוארו דכל עלמא ויפול על צוארו ולא על צוארו בגין דתרין זמנין אתהריב בי מקדשא חד מבבל וחד מזרעיה דעשו דאפיל גרמיה עליה זמנא חדא וחריב ליה ועל דא ויפול על צוארו חד וישק"הו נקוד לעיל דלא נשקיה ברעותיה ותנן (מאין) דכתיב (משלי כו ו) ונערתות נשיקות שונא דא בלעם כד בריך לון לישראל דהא לא בריך לון ברעותא דלבא אוף הכא נערתות נשיקות שונא דא עשו

אמר רבי יוסי, כתוב "קומה ה' הושיעני אלהי כי הכית את כל אויבי לחי שני רשעים שברת ותנן אל תקרי שברת אלא שרבת דהא אסגיא שני²⁴³ וחשיב לנשכא ליה וכו'²⁴⁴ ועל דא ויבכו דא בכי ודא בכי ואוקמוה חבריא תא חזי כמה הוה

קעב/א

לביה ורעותיה דעשו לגביה דיעקב דהא אפילו בההוא שעתא חשיב לארך²⁴⁵ זמנין >נ"א לאורכא דיומין < למעבד ליה בישין ולקטרגא

כראוי. אשרי הצדיקים שכל מעשיהם שעושים בשביל כבוד רבונם הוא, וכדי שלא יסטו ימינה ושמאלה.

"וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו". "צוארו" כתוב חסר. "וישקהו ויבכו". רבי יצחק אמר, "והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט", פסוק זה נתבאר, ובדברי תורה יש כמה סודות עליונים משונים זה מזה, והכל אחד. "והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל", זה עשו שכל מעשיו ברשע ובחטא, שהרי כשבא יעקב אליו, מעשיו לא היו בשלום, "ויפול על צוארו" אחד, "צוארו" זו ירושלים, שהיא צוארו של כל העולם, "ויפול על צוארו" ולא על צוארו, משום שפעמיים נחרב בית המקדש, אחד מבבל, ואחד מזרעו של עשו, שהפיל עצמו עליו פעם אחד והחריבו, ועל זה "ויפול על צוארו" אחד. "וישקהו" נקוד למעלה, כי לא נשקו ברצונו. ושנינו, מה זה שכתוב "ונערתות נשיקות שונא", זה בלעם כשברך את ישראל, שהרי לא ברכם ברצון הלב. כמו כן כאן "נערתות נשיקות שונא", זה עשו.

אמר רבי יוסי, כתוב "קומה ה' הושיעני אלהי כי הכית את כל אויבי לחי שני רשעים שברת", ושנינו, אל תקרי שברת אלא שרבת, שהרי גדלו שניו וחשב לנשוך אותו וכו'. ועל זה "ויבכו", זה בכה וזה בכה, ובארוה החברים. בא וראה כמה היה

לבו ורצונו של עשו ליעקב, שהרי אפילו באותה שעה חשב לאורך זמן (לאריכות הימים) לעשות לו רעות ולקטרג לו, ועל זה "ויבכו". זה היה בוכה שלא היה חושב

²⁴¹ צוארו כתיב חסר י', שלא נפל על בית ראשון אלא על בית ב', וגם בבית ראשון היה לו מגע יד, כאומר' ואל תעמוד על הפרק וכו', לכך כתיב צוארו שתים, וצוארו אחד, שהחסיר ממנו השכינה שהיא י' ירושלם צואר, ובית המקדש ראש, וחותרין הראש מן הצואר שמחריבין ירושלים ובית המקדש (אור יקר).

²⁴² כמדת המלכות, שהיא מתגוללת בדיניה, כך אחיזתם בה, שמהפכין אותה לדין. וכשנותנין נותנים לחצונים, דהיינו כעין השפעת המדות לחצונית. ולחצוני, דהיינו רפש וטיט. וכן עשו גרש ממנו חרבן המקדש, אלו הם מתנותיו, דהיינו "ויפול וכו'" רמז לרפש וטיט שבו ליעקב, להחריב צוארו (אור יקר).

²⁴³ שנתרבו שיניו כדי שלא יוכל לנשך נשיכה (ד"א).

²⁴⁴ וישקהו נקוד כמו וישכהו (אור יקר).

²⁴⁵ להמתין (ד"א).

זהר פרשת וישלח

ליה ועל דא ויבכו דא הוה בכי דלא הוה חשיב לאשתובא מן ידוי ודא הוה בכי בגין דאבוי הוה קיים ולא יכיל ליה אמר רבי אבא ודאי אתחלש רוגזיה דעשו בשעתא דחמא ליה ליעקב מאי טעמא בגין דהא אסתכסם בהדיה ההוא ממנא דעשו ועל דא לא יכיל עשו לשלמא ברוגזיה דהכי כל מלין דהאי עלמא תליין לעילא וכד אסתכמו לעילא בקדמיתא אסתכמו לתתא שלטנותא לאו איהו לתתא עד דאתיהיב שלטנותא לעילא וכלא דא בדא תליא

יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאמי ונוי (בראשית לג יד) אמר רבי אלעזר היינו דקאמרינן בקדמיתא דיעקב לא בעא השתא אינון ברכאן קדמאי דברכיה אבוי >נ"א בגין דכתיב (איכה ג כז) טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו וכתיב (משלי לא כה) ותשחק ליום אחרון- ועדיין לא אתקיימו ביה אפילו חד מנייהו בגין דסליק לון לסוף יומיא בשעתא דאצטריכו לבנוי לגבי כל עמין דעלמא

ובגין כך בשעתא דאמר עשו (בראשית לג יב) נסעה ונלכה ונפלוג האי עלמא כחדא ונשלוט כחדא מה אמר יעבר נא אדני לפני עבדו (בראשית לג יד) יקדים עשו שלטניה השתא בהאי עלמא יעבר נא כמה דאת אמר (מיכה ב יג) ויעבור²⁴⁶ מלכם לפניהם ויהו"ה בראשם אקדים אנת שולטנותך בקדמיתא בהאי עלמא ואני אתנהלה לאמי אנא אסלק גרמי לההוא עלמא דאתי ולסוף יומיא לאינון יומיא דאזלין לאט²⁴⁷ לרגל המלאכה מאן מלאכה²⁴⁸ דא אספקלריא דלא נהרא דבה אתעביד עבידתא דעלמא אשר לפני דא היא מן קדם יהו"ה בכל אתר ולרגל הילדים דא הוא רוא דכרובים²⁴⁹ לאחזאה רוא דמהימנותא דאיהו אתדבק בהו עד אשר אבא אל אדני שעירה אנא אסבול גלותא דילך עד דייתי וימטי זמנא דילי

להנצל מידו, וזה היה בוכה משום שאביו היה קיים ולא יכול לו. אמר רבי אבא, ודאי נחלש רוגזו של עשו בשעה שראה את יעקב, ולמה, משום שהרי הסכים עמו אותו ממונה של עשו, ועל זה לא יכל עשו לשלוט ברגזו, שהרי כל הדברים של העולם הזה תלויים למעלה, וכשהסכימו למעלה בתחלה, הסכימו למטה. השלטון אינו למטה עד שנתן השלטון למעלה, והכל תלוי זה בזה.

"יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי" וגו'. אמר רבי אלעזר, היינו מה שאמרנו בתחלה, שיעקב לא רצה עכשיו אותן ברכות ראשונות שברכו אביו, (משום שכתוב "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו", וכתוב "ותשחק ליום אחרון"), ועדיין לא התקיימו בו אפילו אחד מהם, משום שהעביר אותם לסוף הימים בשעה שיצטרכו לבנוי כנגד כל עמי העולם.

ולכן בשעה שאמר עשו נסעה ונלכה, ונחלק העולם הזה כאחד ונשלוט כאחד, מה אמר יעקב, "יעבר נא אדני לפני עבדו", יקדים עשו שלטונו עכשיו בעולם הזה, "יעבר נא", כמו שנאמר "ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם", הקדם אתה שלטונך בתחלה בעולם הזה, "ואני אתנהלה לאטי", אני אעלה עצמי לאותו עולם הבא ולסוף הימים, לאותם ימים שהולכים לאט. "לרגל המלאכה", איזו מלאכה, זו אספקלריה שלא מאירה שבה נעשה מעשה העולם. "אשר לפני", זוהי מלפני ה', בכל מקום. "ולרגל הילדים", זהו סוד של הכרובים להראות סוד האמונה שהוא נדבק בהם. "עד אשר אבוא אל אדני שעירה", אני אסבול גלות שלך עד שיבא ויגיע זמני לשלוט על הר עשו, כמו שנאמר "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", ואז "והיתה לה' המלוכה".

²⁴⁶ דהיינו לשון קדימה, לא לשון העברה והרחקה, שדבקה שולטנות יעקב עם שולטנות עשו, אלא שמקדמת וסמוך לזה תהיה זו, זה קם וזה נופל, והיינו שראה יעקב שזמן ראשון שליטת החצונים כאומר' (תיקו"ז ו סע"א) אוכלין כל ד' ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש וכו' (אור יקר).

²⁴⁷ פירוש כמ"ש בסמוך שגדולת ישראל יהיה מעט מעט וז"ש דאזלי לאט ולאפוקי עשו שקבל שליטתו בעוה"ז פעם אחת בגדולה גדולה ודלא כז"ח. א"מ (נ"א).

²⁴⁸ הוא הבירור ונעשה בעשיה (רמ"ז).

²⁴⁹ פי' מט"ט וסנד"ל (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

לשלמאה על הר עשו כמה דאת אמר (עובדיה א
כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו
וכדין והיתה ליהו"ה המלוכה

ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה
סכות על כן קרא שם המקום סכות (בראשית לג
יז) רבי חייא פתח ואמר (תהלים כז א) שיר
המעלות לשלמה אם יהו"ה לא יבנה בית וגו' אם
יהו"ה לא ישמר עיר וגו' תא חזי בשעתא דסליק
ברעותא²⁵⁰ דקב"ה למברי עלמא²⁵¹ אפיק²⁵²
מבוצינא דקרדינותא²⁵³ חד קטורא²⁵⁴ ואתלהיט
מגו השוכא²⁵⁵ ואשתאר בסליק²⁵⁶ ונחתא
לתתא²⁵⁷ ההיא חשכה להיט (נ"א) ואתלהיט
במאה שבילין²⁵⁸ אורחין דיקיין רברבן
ואתעביד ביתא²⁵⁹ דעלמא

האי ביתא איהו גו אמצעייתא²⁶⁰ דכלא כמה
פתחין ואדרין ליה סחור סחור דוכתיין עלאין
קדישין תמן מקנני צפרי שמיא²⁶¹ כלחד וחד
לוגיה בגוויה נפיק חד אילנא רברבא²⁶² ותקיף
עפייה²⁶³ ואנביה²⁶⁴ [סני] מזונא לכלא ביה ההוא
אילנא סליק לענני שמיא²⁶⁵ ואתטמר בין תלת
טורין²⁶⁶ [תחות אלין טורין] >מתחות אלין תלת

"ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו
עשה סכות על כן קרא שם המקום סכות".
רבי חייא פתח ואמר, "שיר המעלות
לשלמה אם ה' לא יבנה בית וגו' אם ה' לא
ישמר עיר" וגו'. בא וראה, בשעה שעלה
ברצון הקדוש ברוך הוא לברוא עולם,
הוציא מתוך ניצוץ חזק קשר אחד,
והתלהט מתוך החושך, ונשאר בעליה
וירידה למטה. אותה חשכה להטה
(והתלהטה) במאה שבילים דרכים דקיקים
גדולים, ונעשה בית של העולם.

בית זה הוא בתוך אמצע הכל, כמה
פתחים וחדרים לו סביב סביב, מקומות
עליונים קדושים, שם מקננות צפורי
השמים כל אחד ואחד למינו. בתוכו יוצא
אילן גדול אחד וחזק, ענפיו ופריו רב, מזון
לכל בו. אותו האילן עולה לענני השמים,
ונטמן בין שלשה הרים. מתחת לשלשת
ההרים הללו יוצא, עולה למעלה ויורד

²⁵⁰ עי' לעיל כט ע"א.

²⁵¹ עי' ע"ח נקודות פרק ו', שהיינו הזיווג שלפני בריאת האדם, ועי' עוד בראשית כט ע"א, נח עד ע"א,
והשמטות רנא ע"א, לך לך פו ע"ב, משפטים צו ע"ב ואחרי מות סא ע"ב. פי' כשעלו המ"ן במצח דא"ק,
הכוונה למברי עלמא דאצילות (מ"מ).

²⁵² טו ע"ב (הערת הזוהר).

²⁵³ פי' גבורה דעתיק שנק' בוצינא דקרדינותא (מ"מ).

²⁵⁴ הם ה"ג ששרשם מגבורה דעתיק כנודע (מ"מ). קשר אחד והוא רמז על אצילות העטרת
בהשתלשלותה למטה מתעלם ע"י הגבורה שהוא החשך בסוד הדין שבו וכענין שנא' אף ידי יסדה ארץ
(ד"א). פירוש קטורא גבורה דעתיק ממנה יצא שורש ה' גבורות וע' מק"מ פירוש הכל. הרש"ב (נ"א).

²⁵⁵ מכח הגבורות שבהם היו נלהטים באש (מ"מ).

²⁵⁶ פי' אע"פ שירדו הה"ג מגבורה דעתיק לאימא ומשם למלכות, לא תאמר ח"ו שנתמעט אורם מכמות
שהיה, לכן אמר ואשתאר בסליקו במעלתם הראשונה (מ"מ).

²⁵⁷ למלכות (מ"מ).

²⁵⁸ הם י"ס דז"א, כמ"ש הרב, שגם ה"ג מתפשטים בגופא דז"א כמו החסדים, ואח"כ באים למלכות,
וז"ש "ואתעביד ביתא דעלמא" שהיא המלכות הנק' בית, מטעם שלוקחת ב' פעמים אור"ר מב' שלישי הת"ת
דז"א, ושורש האלפ"ן נשאר בז"א, וב"פ ו"ר גימ' ב"ת כמ"ש הרב (מ"מ).

²⁵⁹ מכאן שכל מציאות האימא היא רק על ידי אבא (דע"ה ח"א יא ע"א).

²⁶⁰ פי' שהיא בתוך פנימיות ההיכלות של ב"ע שהם חיצונים, והיא נקודה האמצעית שבכולם (מ"מ).

²⁶¹ המלאכים נקראים צפרי שמיא ומשם יניקתם (מ"מ).

²⁶² הוא יסוד דז"א (מ"מ).

²⁶³ הם המלאכים שאינם עיקר הפרי (מ"מ).

²⁶⁴ הם הנשמות שהם עיקר הפרי (מ"מ).

²⁶⁵ פי' יסוד הנז' עולה בסוד הדעת (מ"מ).

²⁶⁶ הם חב"ד דז"א ששם נגנז ונעלם כשעולה בסוד הדעת (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

טורין²⁶⁷ נפיק סליק לעילא נחית לתתא²⁶⁸ האי ביתא אתשקייא מניה וגניז בגווייה²⁶⁹ כמה גנזין עלאין דלא אתידעו בדא אתכני האי ביתא ואשתכלל²⁷⁰ ההוא אילנא אתגלייא ביממא²⁷¹ ואתכסיא בליליא²⁷² והאי ביתא שלטא בליליא²⁷³ ואתכסיא ביממא²⁷⁴ בשעתא דעאל חשוכא ואתקטיר ביה שלטא²⁷⁵ וכל פתחין סתימין²⁷⁶ מכל סטריין כדין כמה רוחין פרחין באוריא²⁷⁷ תאיבין למנדע ולמיעל ביה ועאלין בין אינון צפורין ונטליין סהדותא²⁷⁸ ושטיין וחמאן מה דחמאן

עד דאתער²⁷⁹ ההוא חשוכא דאתקטיר ביה ואפיך חד שלהובא ובטש [בכל פטישין תקיפין²⁸⁰] (כל בטישין) ופתח פתחין²⁸¹ ובקע טנריין²⁸² סלקא ונחתא ההוא שלהובא ובטש בעלמא ואתער קלין לעילא ותתא כדין חד

קעב/ב

כרוזא²⁸³ סליק ואתקטיר באוריא²⁸⁴ וקרי ההוא אוריא²⁸⁵ נפקא מגו עמודא דעננא²⁸⁶

למטה. הבית הזה משקה ממנו וגונז בתוכו כמה גנזים עליונים שלא נודעו, בזה נבנה בית זה ונשתכלל. אותו האילן מתגלה ביום ומתכסה בלילה, והבית זה שולט בלילה ומתכסה ביום. בשעה שנכנס החושך ונקשר בו שולט, וכל הפתחים סתומים מכל הצדדים. אז כמה רוחות פורחות באויר, תאבות לדעת ולהיכנס בו, ונכנסות בין אותן ציפורים, ולוקחות עדות, ושטות ורואות מה שרואות.

עד שמתעורר אותו חושך שנקשר בו, ומוציא שלהבת אחת, ומכה בכל הפטישים החזקים, ופותח פתחים ובוקע סלעים. עולה ויורדת אותה שלהבת ומכה בעולם ומעוררת קולות למעלה ולמטה. ואז כרוז אחד

עולה ונקשר באויר וקורא, אותו אויר יוצא מתוך עמוד ענן של המזבח הפנימי,

²⁶⁷ פי' אחר שעלה עד שם יוצא מלא שפע מחב"ד דז"א, ומושך הטיפה של המוחין מחב"ד הנז' (מ"מ).
²⁶⁸ יובן במ"ש הרב שיש ב' יסודות בז"א, יסוד העליון מהחזה ולמעלה, שבו מזדווג עם לאה. ושורשו הוא בת"ת ז"א, שהת"ת בעת ההגדלה דז"א נעשה מפרק תחתון דת"ת ומפרק עליון דיסוד, וזהו שורש היסוד שמהחזה ולמעלה, שבו מזדווג עם לאה. ויש יסוד תחתון, שבו מזדווג עם רחל, וז"ש נחית לתתא סליק לעילא, ובזה א"ש מה חידש הזהר בזה, דאי על עלייתו לדעת קאמר, כבר אמרה לעיל (מ"מ).
²⁶⁹ פי' היסוד גונז במלכות כמה מיני הארות, דהיינו המוחין דאז"א, והארת החו"ג, וכלי המ"ן והמעלה מ"ן שהוא שם ב"ן שנתן לה בביאה ראשונה, נמצא שכמה מיני הארות גונז בתוכה (מ"מ).
²⁷⁰ פי' בכח הארות שלוקחת המלכות מהיסוד נבנית. ואמר "ואשתכלל" לפי שהחסדים הם מכוונים אותה בסוד והוכן בחסד כסא (מ"מ).
²⁷¹ פי' ביום שהוא שליטת הז"א (מ"מ).
²⁷² כי בלילה מסתלקים המוחין מז"א בסוד הדורמיטא, שהיא השינה (מ"מ).
²⁷³ פי' שהמוחין שנסתלקו מז"א הולכים ונכנסים במלכות ובונים אותה (מ"מ).
²⁷⁴ פי' כי שרגא בטיהרא מאי מהני (מ"מ).
²⁷⁵ פי' בלילה שמקבלת הגבורות אזי היא שולטת (מ"מ).
²⁷⁶ פי' שערי ציון וירושלים, שהם יסוד ומלכות, דידה סתומים שלא יינקו הקלי' ח"ו, שאז זמן שליטתם (מ"מ).
²⁷⁷ פי' נשמות של ישראל שעולים בסוד מ"ן ביסוד דידה והיסוד דידה נקרא אוריא, וכן נמי יסוד דז"א נקרא אוריא, שאין להם על מה שיסמוכו כמ"ש כל זה בדברי הרב (מ"מ).
²⁷⁸ פי' עדות של ק"ש שעל המטה, לוקחים אותה בידם ועל ידה הם עולים (מ"מ).
²⁷⁹ פי' בחצות מתעוררים הגבורות ויוצא מהם חד שלהובא (מ"מ).
²⁸⁰ הם הקלי' (מ"מ).
²⁸¹ פי' ציון וירושלים שהיו סתומים אזי נפתחים (מ"מ).
²⁸² היינו המלכות עצמה שהיא נקרא סלע טינרא (אור יקר). פי' מיני קלי' שנקראים טינריין (מ"מ).
²⁸³ סלעים (ד"א). עי' תז"ח ז ע"ד ענין סלע דחויא.
²⁸⁴ גבריא (אור יקר).
²⁸⁵ אוריא שר הת"ת (אור יקר). הוא יסוד דז"א, שגם הוא נקרא אוריא (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

וכשיוצא מתפשט לארבעת צדדי העולם. אלף אלפים עומדים מצד שמאל, ורבוא רבבות עומדים מצד ימין, והכרוז עומד בקיומו, קורא בחיל ומכריז.²⁸⁷ דבמדבחה פנימאה²⁸⁷ וכד נפקא אתפשט בארבע סטרי עלמא²⁸⁸ אלף אלפין קיימין²⁸⁹ מסטרא דאיהו שמאלא ורבוא רבוון קיימין מסטרא דאיהו ימינא²⁹⁰ וכרוזא קאים בקיומיה קרא בחיל ואכריז²⁹¹

כדין כמה אינון דמתקני שירתא²⁹² ופלהין פולחנא ותריין פתחין פתיהו²⁹³ חד לסטר דרומא²⁹⁴ וחד לסטר צפון²⁹⁵ סלקא האי ביתא²⁹⁶ [ואתיהבת] ואתקטרת בין תריין²⁹⁷ סטריין ושירין מזמרין ותושבחין סלקין כדין עאל מאן דעאל בלחישו²⁹⁸ וביתא מתלהטא בשית נהורין²⁹⁹ נהרין זיוא לכל סטר ונהרין דבוסמא נפקין³⁰⁰ ואתשקין כל חיות ברא כמה דאת אמר (תהלים קד יא) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם וגו' וזמריין עד דסלקא צפרא³⁰¹ וכד סלקא צפרא כדין ככביא ומזלי שמיא וחיליהון כלהון משבתן

אז כמה אותם שמתקנים שירה ועובדים עבודה, ושני פתחים נפתחים, אחד לצד דרום ואחד לצד צפון. עולה הבית הזה וניתן ומתקשר בין שני צדדים, ושירים מזמרים ותשבחות עולות. אז נכנס מי שנכנס בלחש, והבית מתלהט בששה אורות מאירים זיו לכל עבר, ונהרות בְּשָׁמַיִם יוצאים ומשקים כל חיות השדה, כמו שנאמר "ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם" וגו', ומזמרים עד עלות הבוקר. וכשעולה הבוקר, אז כוכבים ומזלות השמים וחילותיהם, כולם משבחים ואומרים שירה, כמו שנאמר "ברן יחד

²⁸⁵ אוריאל (אור יקר).

²⁸⁶ ת"ת (אור יקר). פי' כי עמוד ענן הוא החסדים ועמוד האש הם הגבורות, והחסדים הולכים ליסוד בסוד טיפת חסד בגו אמת היסוד, והחסדים הם מהבינה שהיא מזבח הפנימי (מ"מ).

²⁸⁷ בינה, שמשם אצילות הת"ת, ומצדה קשר הגבורה עם הת"ת דהיינו גבריאל עם אוריאל, וזה להתיש כח דינו (אור יקר).

²⁸⁸ היינו ד' מלאכים מיכאל לצד דרום, גבריאל לצד צפון, אוריאל רפאל מזרח ומערב, כעין הת"ת מן הבינה שהוא קול דנפיק, מגו דופר ואתפשט לחסד ולגבורה ולת"ת ולמלכות (אור יקר). פי' כאשר יוצאים החסדים הנזכרים שהם עמודא דעננא מתפשטים בד' רוחות דז"א ימין ושמאל פנים ואחור, שגם באחור יש שם הארת החסדים לצורך המלכות (מ"מ).

²⁸⁹ היינו חיילין שתחת מיכאל וכן תחת גבריאל וכו', והם ד' מחנות שכינה, והם אלף אלפים מצד השמאל דהיינו אלף בינה השמאלית (אור יקר).

²⁹⁰ מצד החכמה שהיא רב ודאי, והיינו יפול מצדך אלף ורבה מימינך (אור יקר).

²⁹¹ המלאך גבריאל כנ"ל, וקורא לעורר לשירת חצות כל אותם הראויים לשירה (אור יקר).

²⁹² כל מחנה אסף (אור יקר).

²⁹³ היינו סוד השפע הנשפע למלכות מחסד וגבורה (אור יקר).

²⁹⁴ חסד דז"א (מ"מ).

²⁹⁵ גבורה דז"א (מ"מ).

²⁹⁶ בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו וכו' (אור יקר).

²⁹⁷ הם חו"ג שהמלכות היא בין תריין דרועין (מ"מ).

²⁹⁸ בסוד הזווג ת"ת ע"י היסוד מתייחד עם המלכות, ויסוד בלחישו נכנס בתוכה (אור יקר). הוא סוד הזווג, ונלע"ד שזווג זה הוא זווג יעקב ולא הוא שהוא בחצות (מ"מ).

²⁹⁹ ו' ספירות הת"ת מאירים במלכות בו' שבה, וז"ש "נהרין זיווא לכל סטר" דהיינו ו' כלולים מו' (אור יקר). פי' המלכות מקבלת הארה מו"ק דז"א (מ"מ).

³⁰⁰ היינו סוד ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וכו', והן אמת מאמר זה מורה היות הזווג בחצות לילה ויש מקומות בזהר מורים הפך ואפשר לישבם וכו' נראה שענין ותקם הוא ממה שקבלה היום משפעת בלילה ונראה שמלת בעוד לילה מפרש בתחלת הלילה לכך נראה שב' פעמים בלילה מחלקת שלל לאגפיה הא' בתחלת הלילה ממה שקבלה ביום ואז נותנת ואינה מקבלת, ואז היא רוצה בת"ת שתעמוד עמה לחלק על פיו וזהו סוד תפלת ערבית אמנם בחצות לילה ממש היא מקבלת ונותנת יחד והיינו המאמר הזה (אור יקר). פי' הם הארות אימא (מ"מ).

³⁰¹

זהר פרשת וישלח

כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלהים".

ואמרי שירתא כמה דאת אמר (איוב לח ז) ברן
יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים

תא חזי (תהלים קכו א) אם יהוה לא יבנה
בית³⁰² שוא עמלו בוניו בו אם יהוה לא ישמר
עיר³⁰³ שוא שקד שומר אם יהוה <וגו> דא
מלכא עלאה³⁰⁴ דאיהו בונה להאי ביתא תדיר³⁰⁵
ואתקין ליה אימתי כד סלקין רעותין פולחנין
מתתא כדקא יאות אם ה' לא ישמר עיר אימתי
בשעתא דאתחשבא ליליא וסטרין מזינין שראן
ושטאן בעלמא ופתחין סתימין ואתנטיר מכל
סטרין דלא יקרב ביה ערלה ומסאבא³⁰⁶ כמה
דאת אמר (ישעיה נב א) לא יוסיף יבא בך עוד
ערל וטמא דזמין קב"ה לאעברא לון מעלמא מאן
ערל ומאן טמא אלא כלא חד ערל וטמא דא הוא
דאתפתא ביה ואזיל אבתריה אדם ואנתתיה
וגרימו מותא לכל עלמא ואיהו דמסאיב האי
ביתא עד ההוא זמנא דיעבר ליה קב"ה מעלמא
בגין כך אם יהוה לא ישמר עיר שוא ודאי

תא חזי (בראשית לג יז) ויעקב נסע סכתה
אתנטיל לקבלא³⁰⁷ חולקא³⁰⁸ דמהימנותא מה
כתיב לעילא (שם טז) וישב ביום ההוא עשו
לדרכו שעירה³⁰⁹ וכתיב ויעקב נסע סכתה אלא
כל חד אתפרש לסטרא דיליה עשו לסטרא
דשעיר מאן שעיר דא היא אשה זרה אל נכר
ויעקב נסע סכתה דא מהימנותא עלאה (שם יז)
ויבן לו בית כמה דאת אמר (ישעיה ב ה) בית
יעקב א"ר אלעזר דאתקין תפלת ערבית כדקא
יאות ולמקנהו עשה סכת שאר סכת לנטרא

בא וראה, "אם ה' לא יבנה בית שוא
עמלו בוניו בו אם ה' לא ישמר עיר שוא
שקד שומר". "אם ה'" וגו', זה המלך העליון
שהוא בונה את הבית הזה תמיד ומתקן
אותו. אימתי, כשעולים הרצונות
והעבודות מלמטה כראוי. "אם ה' לא ישמר
עיר", אימתי, בשעה שנחשך הלילה
והצדדים המזוינים שורים ומשוטטים
בעולם, והפתחים סתומים, ונשמר מכל
הצדדים שלא יתקרב בו ערלה וטמא, כמו
שנאמר "לא יוסיף יבא בך עוד ערל וטמא",
שעתיד הקדוש ברוך הוא להעבירם מן
העולם. מי ערל ומי טמא, אלא הכל אחד,
ערל וטמא, זהו שהתפתה בו והלך אחריו
אדם ואשתו וגרמו מות לכל העולם, והוא
המטמא את הבית הזה עד אותו זמן
שיעבירו הקדוש ברוך הוא מן העולם. לכן
"אם ה' לא ישמר עיר", "שוא" ודאי.

בא וראה, "ויעקב נסע סוכתה", נסע
כנגד חלק של האמונה. מה כתוב למעלה,
"וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה",
וכתוב "ויעקב נסע סוכתה". אלא כל אחד
נפרד לצד שלו, עשו לצד של שעיר. מה זה
שעיר, זוהי אשה זרה, אל נכר. "ויעקב נסע
סוכתה", זו האמונה העליונה. "ויבן לו
בית", כמו שנאמר "בית יעקב". אמר רבי
אלעזר, שתקן תפלת ערבית כראוי.
"ולמקנהו עשה סוכות", שאר סוכות
לשמור אותם, וזהו חלקו. ואז "ויבא יעקב

302

303

304 פי' בינה, ועי' בפרשת תרומה (מ"מ).

305 פי' שפרקים תחתונים דנה"י דאימא שבנה"י דז"א הם בונים המלכות (מ"מ).

306 ערלה הוא דכורא דסטרא אחרא, ומסאבא היא נוק' דסט"א, כי הדכורא אית ביה חד דקיקו דקדושה
יתיר מנוק' כמ"ש בפרשת פנחס, א"נ "ל ערלה היא קלי' נוגה שערלה שעל גבי היסוד היא קליפת נוגה,
ומסאבא הם ג' קליפות אחרות שהם טמאים יותר מקלי' נוגה (מ"מ).

307 פי' יעקב ה"ס ז"א, נסע סכותה, להזדווג עם המלכות שנקרא סכותה (מ"מ).

308 חולקיה (לפ"ו).

309 ק"ל שהיל"ל וילך יעקב סכתה ע"ד וישב שחזר למקומו. או יאמר ועשו נסע שעירה ותו מאי לדרכו
לז"א אלא כל חד אתפרש לסטריה כי עשו אחוז בקלי' וז"ש וישב ביום ההוא עשו לדרכו חזר לסורו בקלי'
הנקראת שעירה אבל יעקב שהיה הלוח ונסוע ממדרגה למדרגה לא אמר וישב או וילך לדרכו עדיין לא
השיג מבוקשו אלא כתיב ביה ויעקב נסע סכתה נסע ממדרגה א' ויחן בסוכות השגה והתקשרות בשכינה
הנקראת סוכותה ואח"כ נסע מבחינת סוכה ויבן לו בית שעלה למעלה בת"ת וז"ש כל חד לסטרא דיליה.
ז"ח (נ"א).

זהר פרשת וישלח

שלם", שלם מהכל, ובארוהו.

לון³¹⁰ ודא הוא חולקיה וכדין (בראשית לג יח) ויבא יעקב שלם שלם מכלא ואוקמוה

וכתיב (תהלים עו ג) ויהי בשלם סוכו³¹¹ וגו' ואוקמוה וכלא רוא חדא כדין אתחבר עמיה מהימנותא כד הוה שלים כד אתעטר בדוכתיה דאתחזי ליה וכדין האי סכה אתעטרת בהדיה דהוה שלים מאבהן דהוה שלים מבנוי ודא הוא שלם שלם לעילא שלם לתתא שלם בשמיא שלם בארעא שלם לעילא דאיהו כללא דאבהן³¹² <תפארת ישראל> שלם לתתא מבנוי קדישין³¹³ שלים בשמיא³¹⁴ שלים בארעא³¹⁵ וכדין ויהי בשלם סוכו ואוקמוה מיד מה כתיב (בראשית לד א) ותצא דינה בת לאה³¹⁶ ואוקמוה חבריא

תא חזי כמה דרגין וסטרין מתפרשין לעילא וכלהו משניין דא מן דא חויין משניין אלין מאלין אלין מקטרנין לשלטאה על(י) אלין ולמטרף טרפין כל חד וחד לזניה מסטרא דרוחא מסאבא כמה דרגין מתפרשין וכלהו כמן לקטרנא אלין לקביל אלין³¹⁷ והא כתיב (דברים כב י) לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו³¹⁸ (דכד) <כד קא> מתחברן מקטרני עלמא ותא חזי תיאובתא דדרגין מסאבין לאו איהו אלא לקטרנא בסטרין קדישין יעקב דאיהו קדישא כללהו כמן ליה וקטרנו בהדיה בקדמיתא נשכיה חויא³¹⁹ כמה דאת אמר (בראשית לב כה) ויגע בכף יריכו השתא נשכיה חמור תמן איהו קאים לגבי חויא השתא שמעון ולוי דאתו מסטרא

קעג/א

וכתוב "ויהי בשלם סוכו" וגו', ובארוהו, והכל סוד אחד. אז התחברה עמו האמונה כשהיה שלם, כשהתעטר במקום שראוי לו, ואז סוכה זו התעטרה עמו, שהיה שלם מהאבות, שהיה שלם מבניו, וזהו שלם, שלם למעלה שלם למטה, שלם בשמים שלם בארץ. שלם למעלה, שהוא כלל האבות, תפארת ישראל. שלם למטה, בבניו הקדושים. שלם בשמים שלם בארץ. ואז "ויהי בשלם סוכו", ובארוהו, מיד מה כתוב, "ותצא דינה בת לאה", ובארוהו החברים.

בא וראה כמה דרגות וצדדים נפרדים למעלה, וכולם משונים זה מזה, חיות משונות אלו מאלו. אלה מקטרגים לשלוט על אלה ולטרופ טרף כל אחד ואחד למינו. מצד של רוח הטומאה כמה דרגות נפרדות, וכולם אורבים לקטרג אלה כנגד אלה, שהרי כתוב "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו". שכאשר מתחברים, מקטרגים על העולם. ובא וראה, תשווקת הדרגות הטמאות אינה אלא לקטרג בצדדים הקדושים. יעקב, שהוא קדוש, כולם ארבו לו וקטרגו עליו. בתחלה נשכו נחש, כמו שנאמר "ויגע בכף ירכו", עכשיו נשכו חמור, שם הוא עמד נגד הנחש, עכשיו שמעון ולוי שבאו מצד

³¹⁰ פי' שעשה סוד החשמ"ל להקיף על חיילותיו שלא יינקו מהם הקלי' ח"ו (מ"מ).

³¹¹ פי' אימתי נקרא יעקב שלם, כשנתחבר עם המלכות הנק' סוכו (מ"מ).

³¹² פי' שיעקב שהוא רומז לת"ת נכלל מחו"ג שהם אברהם ויצחק (מ"מ).

³¹³ פי' י"ב שבטים הם י"ב בקר שתחת המלכות (מ"מ).

³¹⁴ פי' שיעקב הוא רומז לז"א ומקבל הארה מבינה ומשפיע למלכות (מ"מ).

³¹⁵ שהמשיך השפע למלכות (מ"מ).

³¹⁶ פי' כיון שהקלי' ראתה שיעקב שלם מכל מיני הארות אלו, נתקנאה ממנו ורצתה ליינק ממנו, ולכן

ותצא דינה בת לאה ולקחה שם בן חמור (מ"מ)

³¹⁷ אורבים לקטרג אלו כנגד אלו (ד"א).

³¹⁸ כלומר לא תגרום לעשות ביניהם שלום לפי שבזמן שמתחברים שור וחמור מקטרגים ומחריבים

העולם (נ"א).

³¹⁹ פי' לילית, ואע"פ שלעיל דף קעא אמר ת"ח כמה עקימו וכו' ההוא דרכיב נחש לקבליה דיעקב משמע

שס"מ הוא. י"ל הא והא איתנהו ונקט הכא חוייא לפי שהיא קלי' יותר מדכורא (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

דדינא קשיא³²⁰ קיימו לגביה דחמור ושלטי עלוי בכל סטרין ואתכפיא קמיייהו כמה דאת אמר (בראשית לד כו) ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב ושמעון דהוה (שור מזליה איהו) [מזליה] שור אתא על חמור וקטרג ביה בגין דלא יתחברון כחדא ואשתכח איהו מקטרגא דיליה וכלהו אתי לקטרגא ליה ליעקב ואשתזיב ולבתר איהו שליט עלייהו לבתר אתא שור³²¹ ואשתלים בחמורים דכלהו מסטרא דחמור יוסף דאיהו שור ומצרים דאינון חמורים דכתיב בהו (יחזקאל כג כ) אשר בשר חמורים בשרם ועל דא לבתר בני יעקב נפלו בין אינון חמורים בגין דאזדווג שור בהדיהו ונשכו לון גרמיא ובשרא עד דאתער לוי כמלקדמין וברר לאינון חמורים <נ"א דאזדווגו> לכפיא לון ותבר תוקפהון מעלמא ואפיק לשור מתמן הדא הוא דכתיב (שמות יג יט) ויקח משה את עצמות יוסף עמו

תא חזי כד אתא שמעון בקדמיתא על ההוא חמור אתער עליהון דם דאתגורו ולבתר (בראשית לד כה) ויהרגו כל זכר כגוונא דא עבד קב"ה על ידא דלוי <דא משה> באינון חמורים במצרים בקדמיתא דם ולבתר (שמות יג טו) ויהרוג יהו"ה כל בכור בארץ מצרים וגו' הכא בהאי חמור כתיב (בראשית לד כט) ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם וגו' התם באינון חמורים כתיב (שם יב לה) כלי כסף וכלי זהב ושמלות וכתוב (שם לח) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו' ושמעון ולוי דא קאים לגבי האי חמור ודא קאים לגבי כל אינון חמורים כללהו בעו לאשתתפא בהדיה דיעקב קדישא ואתתקנו לנשכא ליה ואיהו בבנוי קאים לגבייהו

הדין הקשה, עמדו נגד החמור ושלטו עליו בכל הצדדים ונכפה לפנייהם, כמו שנאמר "ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב". ושמעון שהיה (שור) מזלו (הוא) שור, בא על חמור וקטרג בו כדי שלא יתחברו כאחד, ונמצא שהוא מקטרג שלו. וכולם באים לקטרג ליעקב, והוא נצל, ואחר כך הוא שולט עליהם. אחר כך בא שור ונשלם בחמורים שכולם מצד החמור. יוסף שהוא שור, ומצרים שהם חמורים, שכתוב בהם "אשר בשר חמורים בשרם", ועל זה אחר כך בני יעקב נפלו בין אותם חמורים, משום שהזדווג שור עמם, ונשכו אותם עצמות ובשר, עד שהתעורר לוי כמו מקודם ופזר אותם החמורים (שהזדווג) לכפות אותם, ושבר כוחם מהעולם, והוציא את השור משם. זהו שכתוב "ויקח משה את עצמות יוסף עמו".

בא וראה, בתחילה כשבא שמעון על אותו חמור, התעורר עליהם דם שנמולו, ואחר כך ויהרגו כל זכר. כדוגמא זו עשה הקדוש ברוך הוא על ידי לוי, זה משה, באותם חמורים במצרים. בתחלה דם, אחר כך "ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים" וגו'. כאן בחמור הזה כתוב "ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם" וגו'. שם באותם חמורים כתוב "כלי כסף וכלי זהב ושמלות". וכתוב "וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר" וגו'. ושמעון ולוי, זה עומד אצל החמור הזה, וזה עומד אצל כל אותם חמורים, כולם רצו להשתתף עם יעקב הקדוש ונתקנו לנשוק אותו, והוא עומד נגדם עם בניו וכופה אותם תחתיו. עכשיו שעשו נשך אותו ואת בניו, מי יקום מולו,

³²⁰ והם נגדיים לו וכל י"ב שבטים הם מעולם הנקבה אלא בשלמא לוי שהוא מצד הגבורה בודאי אבל שמעון הוא מצד שמזליה שור, ולכך אלו ראויים לדבר זה יותר (אור יקר). שהם בגבורה כנזכר בפירוש שמעון שם עון כלומר שם מתפקדים העונות לוי בבחינת הלויים שהם בגבורה. ז"ח (נ"א).

³²¹ שור שהוא דין הגבורה, יוסף הוא יסוד מצד השמאל, דהיינו יצחק ק"ץ ח"י, ונקרא נהר דינור מצד השמאל, ולכך השלים עם החמורים, שהוכנעו החמורים אל גבורת דינו. וע"ד שנדבק גבורת הדין עם החמורים, נפלו ישראל מצד הדין בגלות, ונשכו לון גרמא ובשרא. שזהו נשיכת החמור קשה מנשיכת הכלב והנחש, שאינו נושך אלא הברש, אמנם אלו נשכו גרמא, שבטלו מהם רמ"ח מצות, שהם רמ"ח אברים, גרמין ובשרא. שהעבירו על שס"ה לא תעשה, כאומר איש שקוצי עינו השליכו, ובגלולי מצרים אל תטמאו וכו', וכדי שלא ישלים השור עם החמור, עמד לוי בחברת שמעון, לכך עמד לוי גם בפעם הזאת דהיינו משה, והפריד בין השור הקדוש והחמור הטמא, וגאל את ישראל, והוציא עצמות יוסף, שהוא השור, לוי שמעון משה ויוסף ודאי. ולעתיד יעקב ויוסף דרגא דיעקב, היינו דרגא דמשה, ובמלחמתם כאן יעקב ובניו, שהם כעין, והכל עולה למנין א' (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

[וכיין] (וכאין) לון תחותיה³²² השתא דעשו נשיך ליה ולבנוי מאן יקום לגביה יעקב ויוסף דא מסטרא דא ודא מסטרא דא דכתיב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'

ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב (בראשית לה ה) אמר רבי יוסי (ו) כלהו הוו מתכנשי וכד הוו חגרי זייני קרבא הוו מרתתני ושבקין לון ובגין כך ולא רדפו³²³ אחרי בני יעקב

הסירו את אלהי הנכר וגו' (שם ב) הסירו את אלהי הנכר אלין אנון דנטלו משכם מאני כספא³²⁴ ודהבא דהוה חקיק עליהו טעוא דלהון רבי יהודה אמר טעוון הוו מכספא ודהבא ויעקב אטמין לון תמן בגין דלא יתהנון מסטרא דע"ז דאסיר ליה לבר נש לאתהני מניה לעלמין

רבי יהודה ורבי חזקיה הוו אזלי בארחה אמר רבי חזקיה לרבי יהודה מאי דכתיב (שמואל ב' יב ל) ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו משקלה כבר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד ותנינן שקוץ בני עמון מלכום שמיא ודא הוא עטרת מלכם³²⁵ מ"ט ותהי על ראש דוד ומאי טעמא כתיב שקוץ דהא בשאר טעוון עממיא עע"ז כתיב אלהי העמים אלהים אחרים אל נכר אל אחר ובהאי אמר שקוץ <חד> א"ל ובכל טעוון עממיא עע"ז הכי קרא לון קב"ה דכתיב (דברים כט טז) ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם ומה דאמר (שמואל ב' יב ל) ויקח את עטרת מלכם דאיהו מלכום³²⁶ הכי הוא ודאי אלא איתי הגתני עד דלא אתגיייר כדין איהו תבר לה לההוא עטרת דאיהו מלכום ההוא דיוקנא דחקיק עלה ופגים לה כדין איהו עבד לה³²⁷ היתר לאתהנה מנה והוה על רישיה

יעקב ויוסף, זה מצד זה וזה מצד זה, שכתוב "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש" וגו'.

"ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב". אמר רבי יוסי, כולם היו נכנסים, וכשהיו חוגרים כלי זיין לקרב, היו מרתתים ועוזבים אותם, ולכן לא רדפו אחרי בני יעקב.

"הסירו את אלהי הנכר" וגו'. "הסירו את אלהי הנכר", אלה הם שנטלו משכם כלי כסף וזהב שהיה חקוק עליהם עבודה זרה שלהם. רבי יהודה אמר, עבודה זרה היו מכסף וזהב, ויעקב הטמין אותם שם כדי שלא יהנו מצדו של עבודה זרה, שאסור לאדם להנות ממנה לעולמים.

רבי יהודה ורבי חזקיה היו הולכים בדרך. אמר רבי חזקיה לרבי יהודה, מה זה שכתוב "ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה כבר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד", ושנינו שקוץ בני עמון מלכם שמו, וזהו עטרת מלכם. למה "ותהי על ראש דוד", ולמה כתוב "שקוץ", שהרי בשאר אלהי העמים עובדי עבודה זרה כתוב אלהי העמים, אלהים אחרים, אל נכר, אל אחר, ובזה אמר שקוץ אחד. אמר לו, ובכל אלהי העמים עובדי עבודה זרה כך קרא להם הקדוש ברוך הוא, שכתוב "ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם". ומה שאמר "ויקח את עטרת מלכם", שהוא מלכום, כך הוא ודאי. אלא איתי הגתני, עד שלא התגיייר, אז הוא שבר את אותה עטרת של אותו מלכום, אותה דמות שחקוקה עליה ופגם אותה, אז הוא עשה אותה היתר להנות ממנה, והיתה על ראשו.

³²² והיה מכניע אותם תחתיו (ד"א).

³²³ מכלל שחרגו כלי מלחמתם, אלא שלא רדפו בהם (אור יקר).

³²⁴ וכיון שהיו על המכובדים אסור להשתמש בהם, ור' יהודה קאמר טעוון ממש הוו, ולכן נאסרו בהנאה ממש, ואי משום שעל המכובדים לא היה הכסף אסור בהנאה (אור יקר).

³²⁵ פי' עטרה שהיה מצוייר בה מלכם, שהיא ע"ז של בני עמון. והיתה אותה עטרה בראש מלך בני עמון, ולקחה דוד מעל ראשו, ולכן מקשה מ"ט ותהי על ראש דוד (מ"מ).

³²⁶ כיון שחקוק עליה ע"ז שהיא מלכם, כאלו העטרה היא מלכם, ולכן אמר דאיהו מלכם (מ"מ).

³²⁷ וכי החסרו האומנים שיעשו עטרה לדוד שנטל עטרה זו, ונתעטר בה אחר שהיתה משקצת בתרי גווי: הא', כלי ליופי הע"ז. הב', שהיה השקוץ עצמו מצוייר בה. אמנם נ"ל שעטרת מלכם היינו סוד

זהר פרשת וישלח

ותא חזי שקוץ בני עמון חד חויא בסורטא
הוה חקיק³²⁸ על ההוא כתרא ובנין כך אקרי
שקוץ זוהמא³²⁹ רבי יצחק אמר הסירו את אלהי
הנכר אלין שאר נשין דהוו מייתי בגוייהו וכל
נבזבזן דלהון³³⁰ ועל דא כתיב (בראשית לה ד)
ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אלין נשין וכל
נבזבזן וכל טעוון דדהבא וכספא ויטמוון אותם
יעקב בנין דלא

קעג/ב

יתהנון מסטרא דע"ז כלל

תא חזי דיעקב גבר שלים³³¹ בכלא הוה והוה
מתרבק ביה בקב"ה מה כתיב (בראשית לה ג)
ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל
העונה אותי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר
הלכתי מיד (שם ד) ויתנו אל יעקב מכאן דבעי
בר נש לשבחה לקב"ה ולאודאה ליה על נסין
ועל טבאן דעבד עמיה דדא הוא דכתיב (שם ג)
ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי תא חזי בקדמיתא
כתיב ונקומה ונעלה בית אל וגו' אכליל בנוי
בהדיה ולבתר כתיב ואעשה שם מזבח ולא
כתיב ונעשה דאפיק לון מכללא דא מאי טעמא
בנין דעליה הוה מלה³³² יעקב אתקין תפלת
ערבית ודאי ואיהו עבד מדבחה ועליה הוה מלה
ובנין דאיהו [עבר³³³] (עבד) כל אינון עקתיין מן
יומא דערק קמיה דאחיה דכתיב ויהי עמדי

ובא וראה, שקוץ בני עמון, נחש אחד
בחקיקה עמוקה היה חקוק על אותו כתר,
ולכן נקרא שקוץ, זוהמא. רבי יצחק אמר,
"הסירו את אלהי הנכר", אלו שאר נשים
שהיו מביאות בתוכן כל עדייהן, ועל זה
כתוב "ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר",
אלו נשים וכל עדיים וכל עבודה זרה של
זהב וכסף. "ויטמן אותם יעקב", כדי שלא

יהנו מצדו של עבודה זרה כלל.

בא וראה יעקב היה איש שלם בכל,
והיה נדבק בקדוש ברוך הוא. מה כתוב,
"ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח
לאל העונה אותי ביום צרתי ויהי עמדי
בדרך אשר הלכתי", מיד "ויתנו אל יעקב".
מכאן שצריך האדם לשבח את הקדוש ברוך
הוא ולהודות לו על נסים ועל טובות
שעשה עמו, זהו שכתוב "ויהי עמדי בדרך
אשר הלכתי". בא וראה, בהתחלה כתוב
"ונקומה ונעלה בית אל" וגו', הכליל בנוי
עמו, ואחר כך כתוב "ואעשה שם מזבח",
ולא כתוב ונעשה, שהוציא אותם מכלל זה.
ולמה, משום שעליו היה הדבר [תלוי].
יעקב תקן תפלת ערבית ודאי, והוא עשה
מזבח ועליו היה הדבר [תלוי]. ומשום
שהוא עבר כל אותן צרות מיום שברח
מלפני אחיו, שכתוב "ויהי עמדי בדרך אשר

המלכות, שהיו מושכין אותה על ראש הנחש להתנאות בו ודאי, שהחצונים מתעטרים בה. ודוד כל טרחו
וכל מעשהו בזו היה. ונודע סוד נעמה אשת שלמה, כי שלמה יסוד, ונעמה היינו סוד נועם ה', שהיא היתה
אשת נח, כדפי' בפסוק ואחות תובל קין נעמה. וכאן נעשת עמונית. ועמון נחש לקחה ונתעטר בה, ומאין
באה לו, מזמן שהיא נעשה צנועה, ואמרה בן עמי, אותו צניעות גרמה לה להיותה יונקת משם. ודוד רודף
אחריה לתקנה. ולכך נטלה מעל ראשו, והיא היתה ככר זהב כמשקל המנורה, והרימה מעל החצו', מפני
שסוד ככר היינו סוד ה', מנורה ודאי. ואבן יקרה, היינו סוד י' שבה, ולכך נטלה משם דוד מעל החצונים
ונתעטר בה, והעלה אותה למעלה בסוד אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. ותהי על ראש דוד. והנה
בהיותה על החצונים, ישתרשו בה החצונים, ולכך היה בה סוד הזהמא שהטיל בה נחש, והיינו שקוץ,
בסוד פרישות נדה, בסוד ואחות תובל, פרישות נדה, בסוד ואחות תובל קין. ואתי הגתי בטל השורש ההוא
משם, שהכניע הקלי' במה שנתגייר ברוחני, ובמעשה הגשמי שפחס הצורה היא (אור יקר).

³²⁸ פירוש בעומק חקוק. הרש"ב (נ"א).

³²⁹ פי' טעם למה נק' שקוץ, לפי שיש בו הרבה זוהמא, שהוא חד חויא לילית שנקרא חוייא (מ"מ).

³³⁰ אוצרות שלהם (ד"א).

³³¹ ירצה מצד שלימותו וחסידותו עשה זה, כי לפי הדין מותר היה, ובזה יצאנו מידי קושיא ליעקב למה
לא תקן קודם, ולבניו היאך שלחו יד בע"ז (אור יקר).

³³² שהוא נְדָרִים הנדר אם יהיה וכו' והיה ה' לי לאלהים אחר קב"ה בשכינתיה, דהיינו תיקון תפלת
ערבית והוא מדתו שאם הוא לא יתקן, אין בידם לתקן, והחיוב מוטל עליו כדמסיק, והנה הכתוב אמר ב'
עניינים: הא', ואעשה שם. הב', ויהי עמדי. בעשיית המזבח הורה שהוא המתקן (אור יקר).

³³³ אמנם הם גם כן חייבים היו להודות, שבכלל הנס היו. ור"א פליג בחדא ואמר, שהתיקון אין תקון
מבלעד, אלא להורות שהחיוב מוטל עליו, בא הכתוב ואמר ואעשה שם וכו' (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

בדרך אשר הלכתי³³⁴ ואינן אתו לבתר לעלמא ועל דא לא אעיל לון בהדיה רבי אלעזר אמר מכאן מאן דיתעביד ליה נסא איהו בעי לאודאה³³⁵ מאן דאכיל נהמא בפתורא איהו בעי לברכא ולא אחרא דלא אכיל מידי

ויבן שם מזבח וגו' (שם ז) תא חזי כתיב ויבן שם מזבח ולא כתיב (בהני מדבחן דאסיק עליהון) [דאסיקו]³³⁶ נסכין ועלוון אלא בגין דאתקין ההוא דרגא דאתחזי לאתתקנא מזבח ליהויה³³⁷ לאתקנא דרגא תתאה³³⁸ לחברא ליה בדרגא עלאה ועל דא ויבן שם מזבח דא דרגא תתאה ליהויה דא דרגא עלאה (שם) ויקרא למקום אל בית אל שמא דא כשמא³³⁹ עלאה³⁴⁰ בגין דכד אתנהרא כדין כאמה בתה³⁴¹ וכלא חד כי שם נגלו³⁴² אליו האלהים בגין דאינן לא אשתכחו אלא בשכינתא >דהא שבעין [הוון] דאינן משתכחי תדיר בהדי שכינתא³⁴³ ושבעין > (דהוון שבעין³⁴⁴ דאינן משתכחי³⁴⁶ תדיר בהדיה ושכינתא) קתדראי סחרניה

הלכתי", והם באו אחר כך לעולם, ועל זה לא הכניס אותם עמו. רבי אלעזר אמר, מכאן מי שנעשה לו נס, צריך להודות. מי שאוכל לחם בשלחן, הוא צריך לברך, ולא אחר שלא אכל דבר.

"ויבן שם מזבח" וגו'. בא וראה, כתוב "ויבן שם מזבח", ולא כתוב (באלו המזבחות) שהעלה עליו נסכים ועולות, אלא משום שתקן אותה דרגה הראויה ליתקן. "מזבח לה", לתקן דרגה תחתונה לחברה בדרגה עליונה, ועל זה "ויבן שם מזבח", זו דרגה תחתונה. "לה", זו דרגה עליונה. "ויקרא למקום אל בית אל", שם זה כשם העליון, משום שכאשר האירה אז כאמא כך בתה והכל אחד. "כי שם נגלו אליו האלהים", משום שהם לא נמצאים אלא בשכינה, שהרי שבעים היו שהם נמצאים תמיד עם השכינה, ושבעים כסאות סביב השכינה, ועל זה "כי שם נגלו אליו האלהים", במקום זה שהתגלה, שהרי כתוב "והנה ה' נצב עליו".

³³⁴ לכאורה משמע קצת דלא כמו שפסק בש"ע סימן ר"ח דין ד' ויש לחלק. ועיין במ"א ובא"ר. ואכמ"ל (מא"ן) (נ"א).

³³⁵ ואנן קיימא לן בגמ' הוא ובנו ובן בנו מברכים, והיינו תנא קמא, ושמא פליג ר"א וחשיב ליה דומיא דאכילה (אור יקר).

³³⁶ לחסיק עליה (מ"מ).

³³⁷ בפסוק זה לא כתוב לה' אלא נקטיה הזהר בהשאלה (מ"מ).

³³⁸ היינו תיקון המלכות מינה ובה, באבניה שהם י"ב אבנים י"ב שבטים, ואחר תיקונה לחברא לה בת"ת, מדרגת יעקב, וכולם תקנו (מ"מ).

³³⁹ כשמא (מ"מ).

³⁴⁰ אל חסד. והענין כי המקום הוא בחי' המאירה מן המזבח שבו (אור יקר). פי' מלכות נקראת אל, והבינה עיקריות שם ס"ג שהוא יא"י גימ' א"ל, ולכך המלכות נקראת אל, לפי שמקבלת זה השם כמ"ש בכוונת אחד, וז"ש "שמא דא כשמא עילאה", פי' המלכות שנקראת אל הוא כשמא עילאה שהוא אל היוצא מס"ג שהיא אימא כדין כאימא בתה (מ"מ).

³⁴¹ כמו שהבינה מאירה בחסד, כך המלכות מאירה בחסד, והיינו שאחר שנתייחדה עם הת"ת, האירה בבינה מן החסד, והיינו אומר' וכולא חד עם אומרו לה'. ולפי זה אמר אל בית אל, מה שהיתה אל בית אל, נעשת אל ממש, כאמה אל בתה בת אל (אור יקר).

³⁴² ירצה האלהים הם כחות אשר למטה מהשכינה, ויקראו אלהים להיותם נקשרים בהדי שכינתא (אור יקר)

³⁴³ פי' שבעים שרים נקראים אלהים (מ"מ).

³⁴⁴ סצטין (אור יקר).

³⁴⁵ הם י"ב אבנים, ואלו האבנים יש להם ששה ששה, והם שבעים. ואית דגרסי שבעים וכו', ולזה אמר נגלו לשון רבים, והאלהים הם כחות השכינה ונקראים על שמה (אור יקר).

³⁴⁶ כי לענין הנבואה הא כתיב והנה ה' נצב עליו, ומשם באה לו הנבואה, ואי אהדר לנבואתו, היה לו לומר, כי שם נגלה אליו ה'. אלא ודאי אהדר למלאכי שכינה. ור"ש פליג ממאי דכתיב ויעל מעליו אלהים, הרי שהיה מרכבה, אמנם נגלו היינו שראה עצמו נקשר בספירות העליונות חסד גבורה (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

דשכינתא³⁴⁷ ועל דא כי שם נגלו אליו האלהים
<באתרא דא> [דאתגליא] דהא כתיב (שם כה
(ג) והנה יהוה נצב עליו³⁴⁸

ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו
(בראשית לה ג) רבי שמעון אמר מכאן
דאתעביד רתיכא קדישא³⁴⁹ בהדי אבהן³⁵⁰ ותא
חזי יעקב איהו רתיכא קדישא עלאה³⁵¹ דקיימא
לאנהרא לסיהרא ואיהו רתיכא בלחודוי הדא
הוא דכתיב ויעל מעליו אלהים פתח ואמר
(דברים ד ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים
קרובים אליו כיהוה אלהינו בכל קראנו אליו
תא חזי כמה אינון חביבין ישראל קמי קב"ה
דלית לך עם ולישן בכל עמין עע"ז דעלמא דאית
ליה אלהא דישמע לון כמה דקב"ה זמין לקבלא
צלותהון ובעותהון דישראל בכל שעתא
דאצטריך לון למשמע צלותא דאינון בעאן בגין
ההוא דרגא דלהון

תא חזי יעקב קרי ליה קב"ה ישראל דכתיב
(בראשית לה י) לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם
ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו מאן ויקרא
דא שכנינתא כמה דאת אמר ויקרא אל משה
ויאמר לו אלהים לעיל [אוקימנא] (אוקמוה)
ישראל³⁵² דהא אשתלים בכלא כדקא יאות
וכדין אסתלק בדרגיה ואשתלים בשמא דא ועל
דא ויקרא את שמו ישראל³⁵³ והא אתמר

רבי אלעזר ורבי יוסי הוו אזלי בארחה אמר
רבי יוסי לרבי אלעזר ודאי הא דאמרת דיעקב

"ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר
אתו". רבי שמעון אמר, מכאן שנעשה
מרכבה קדושה עם האבות. ובא וראה,
יעקב הוא מרכבה קדושה עליונה שעומדת
להאיר ללבנה, והוא מרכבה לבדו. זהו
שכתוב "ויעל מעליו אלהים". פתח ואמר,
"כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים
אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו". בא
וראה כמה הם חביבים ישראל לפני הקדוש
ברוך הוא, שאין לך עם ולשון בכל העמים
עובדי עבודה זרה שבעולם שיש לו אלוה
שישמע אותם כמו שהקדוש ברוך הוא
מזומן לקבל תפלות ובקשות של ישראל
בכל שעה שהם צריכים להשמיע תפלה
שהם רוצים בשביל אותה דרגה שלהם.

בא וראה, הקדוש ברוך הוא קרא ליעקב
ישראל, שכתוב "לא יקרא שמך עוד יעקב
כי אם ישראל יהיה שמך". "ויקרא את
שמו", מי ויקרא, זו שכינה, כמו שנאמר
"ויקרא אל משה". "ויאמר לו אלהים",
למעלה בארנו שהרי ישראל נשלם בכל
כראוי, ואז התעלה בדרגתו ונשלם בשם
זה, ועל זה "ויקרא את שמו ישראל", והרי
נתבאר.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך.
אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, ודאי מה
שאמרת שיעקב שלימות האבות הוא, והוא

³⁴⁷ כסאות שסביב השכינה והוא פמליא שלה (ד"א).

³⁴⁸ פ' מביא ראייה למ"ש בגין דאינון לא אשתכחו אלא בשכינתא, והיכן נזכרה השכינה שם, דלא כתיב
רק והנה מלאכי אלהים וכו', לכך אמר דהא כתיב והנה ה' נצב עליו, שהיא המלכות הנצבת על יעקב (מ"מ).

³⁴⁹ ואלהים דקרא היא הבינה שהיתה רוכבת על יעקב (מ"מ).

³⁵⁰ וניחא לישנא דנגלו מפני שהיו שם ג' ספירות חג"ת נקשרים עמו, ושכינה עליו שאינה שורה אלא
בסוד המרכבה (אור יקר).

³⁵¹ באצילות למעלה א"ל אלהים א' יהוה ונקראת בשם אלהים משום דקיימא לאנהרא לסיהרא דהיינו
שם אלהים ועם היות יעקב לבדו קו האמצעי איהו רתיכא בלחודוי ככל האבות ושכינה מתדבקת אליו
בכולם יחד, והיינו ויעל מעליו אלהים, ועיקר הכרח ת"ק ממלת נגלו לשון רבים מייתי קרא ומי גוי גדול
אשר לו אלהים קרובים לשון רבים דהיינו בבחי' המרכבה ואמר שלא יעלה בדעת דאמר הכי מפני שהם
אלהות הרבה (אור יקר).

³⁵² ויאמר לו אלהים שהיא המלכות אמרה ליעקב מה שקראו לך ישראל אינו בעולם הזה לבד אלא אף
לעילא בשמים הסכימו ואוקמוה ישראל שקראו לך ישראל ולפי זה ויאמר לו אלהים וכן ויקרא שמו ישראל
דסיפא דקרא הכל על המלכות, א"נ לעילא אוקמוה ישראל פי גם הז"א קרא לו ישראל לפי שיעקב במדינת
ז"א, ולפי זה ויאמר לו אלהים הוא ז"א וסיפיה דקרא ויקרא שמו היא המלכות (מ"מ). ר"ל ישראל היינו שיר
אל שהוא גבור וז"ל הוא חסד וז"ש אשתלים בכלא. א"מ (נ"א).

³⁵³ לא נעקר שם יעקב ממקומו שכן הוא נתקן בשלימות (הקדו"ש מז ע"ד).

זהר פרשת וישלח

אחוז לכל הצדדים, וקרא שמו ישראל, וכתוב "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך", וכתוב "ויקרא את שמו ישראל", למה חזר הקדוש ברוך הוא וקרא לו יעקב בכמה פעמים, והכל קראו לו יעקב כמו מקודם, אם כך מה זה "ולא יקרא שמך עוד יעקב". אמר לו, יפה אמרת. פתח ואמר, "ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה", פסוק זה פרשוהו, אבל בא וראה, "כגבור יצא", היה צריך לכתוב גבור, "כאיש מלחמות", היה צריך לכתוב איש מלחמות. אלא הרי נתבאר, ה' בכל מקום זה רחמים ודאי,

קעד/א

קב"ה יהו"ה שמה איהו דכתיב (ישעיה מב ח) אני יהו"ה הוא שמי³⁵⁴ וחמנין דלזמנין אתקרי שמה אלהי"ם³⁵⁵ והוא דינא בכל אתר³⁵⁶ אלא בזמנא דאסגיא זכאין בעלמא³⁵⁷ יהו"ה שמה ואתקרי בשמא דרחמי ובזמנא דאסגיא חייבין בעלמא אלהי"ם שמה ואתקרי בשמא דאלהי"ם כך בזמנא דיעקב לא הוה בין שנאין ולא הוה בארעא אחרא קרי ליה ישראל וכד הוה בין שנאין או בארעא אחרא קרי ליה יעקב א"ל עדיין לא אתיישבא מלה דכתיב לא יקרא והא אנן קרינן ליה³⁵⁸ ומאי דאמרת³⁵⁹ דכד הוה בין שנאין או בארעא אחרא קרי ליה יעקב תא חזי כתיב (בראשית לו א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען הא לא הוה בארעא אחרא³⁶⁰

שהקדוש ברוך הוא שמו הוא הו"ה, שכתוב "אני ה' הוא שמי". וראינו שלפעמים נקרא שמו אלהים, והוא דין בכל מקום. אלא בזמן שמתרבים הצדיקים בעולם, ה' שמו, ונקרא בשם הרחמים. ובזמן שמתרבים הרשעים בעולם, אלהים שמו, ונקרא בשם אלהים.

כך בזמן שיעקב לא היה בין שונאים ולא היה בארץ אחרת, קרא לו ישראל. וכאשר היה בין שונאים או בארץ אחרת, קרא לו יעקב. אמר לו, עדיין לא התיישב הדבר, שכתוב "לא יקרא", והרי אנו קוראים לו. ומה שאמרת שכשהיה בין שונאים או בארץ אחרת קרא לו יעקב, בא וראה, כתוב "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען", הרי לא היה בארץ אחרת.

³⁵⁴ כלומר עם היות שפעמים אני פועל הדינים, איהו שמי, לא ישתנה אפילו שיפעול דינים (אור יקר).
³⁵⁵ הקדמה זו אינה קבועה, אתקרי שמה אלהים, דהיינו שם בן ד' בנקודת אלהים, ועם היות שהשם הוא בן ד' אותיות, סוף סוף קריאת השם הוא בשם אלהים (אור יקר).

³⁵⁶ א"כ היאך אמר ששם הו"ה לא ישתנה, והרי נשתנה. אלא יש לנו בהכרח לומר להעמיד ב' ההקדמות האלו, שהענין תלוי במעשה התחתונים. וכשאמר הכתוב אני ה' הוא שמי, אמר בעוד שיזדככו התחתונים. אמנם אם ירשיעו, ישתנה שמו, יהפכוהו הרשעים מרחמים לדין. והנה מכאן נלמוד אל יעקב האחוז במדה זו, כאשר הוא בקדושה בא"י, יקרא ישראל בשם הו"ה. וכאשר הוא בין שנאין וכו' יקרא יעקב בשם הו"ה בנקודת אלהים, המשתנה כדפי'. ועתה כאשר אמר הכתוב, לא יקרא הוא כאומר הוא שמי (אור יקר).

³⁵⁷ פי' ובזה מתרץ אמאי לא כתיב ה' גבור יצא אלא כגבור. דאי כתיב גבור, משמע שהוא דין מצד עצמו, והשתא דכתיב כגבור, משמע פעמים שהוא גבור ופעמים שהוא רחמים, כשמעשה התחתונים מתוקנים, ולהיפך כשאינם מתוקנים (מ"מ).
³⁵⁸ בעולם הבא (אור יקר).

³⁵⁹ הורה הכתוב ההפך דאמר וישב יעקב בארץ וכו' (אור יקר).

³⁶⁰ פי' ועשו כתיב ביה וילך אל ארץ, א"כ לא הוה בין שנאין ולא הוה בארעא אחרא, ואמאי קארי ליה יעקב (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

א"ל הא בקדמיתא אתמר³⁶¹ כמה דקב"ה לזמנין אתקרי יהו"ה ולזמנין אתקרי אלהים הכי נמי לזמנין אקרי ישראל ולזמנין אקרי יעקב³⁶² וכלא בדרגין ידיען³⁶³ ומה דאתמר לא יקרא שמך עוד יעקב לאתישבא בשמא דא אמר ליה אי הכי הא כתיב (שם יז ה) ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם אמר ליה התם כתיב והיה ועל דא קיימא בההוא שמא אבל הכא לא כתיב והיה אלא (שם לה י) כי אם ישראל יהיה שמך ולא כתיב והיה שמך ישראל ואפילו בזמנא חדא סגי ליה כל שכן לזמנין כך ולזמנין כך וכד אתעטרו בנוי בכהני וליואי ואסתלקו בדרגין עלאין כדין אתעטר בשמא דא תדיר

עד דהוו אזלי א"ל רבי יוסי לרבי אלעזר הא אתמר דכד מיתת רחל נטלא ביתא מאן דאצטריך לאתתקנא בתריסר שבטין כדקא יאות אמאי מיתת רחל מיד א"ל³⁶⁴ למהוי שכינתא מתעטרא כדקא יאות ולמהוי אם הבנים שמחה וביה שריא (לעילא) לנטלא ביתא ולא אתתקנא ועל דא בנימין הוא תדיר במערב ולא בסטרא אחרא וביה שריא לאתתקנא בתריסר שבטין וביה שריא מלכותא דרקיעא לאשתמודעא בארעא ורוא דא בכל שירותא³⁶⁵ דאיתא לאשתמודעא בקשיו איהו ועל דא אית בה דינא דמותא ומתמן אתישבת הכא כד בעא לאתתקנא ולנטלא ביתא אתעביד דינא ברחל ובתר כן אתתקנת לאתישבא כד בעא לאשתמודעא מלכותא בארעא שריא בדינא

אמר לו, הרי בתחלה נאמר כמו שהקדוש ברוך הוא לפעמים נקרא ה' ולפעמים נקרא אלהים, כך גם לפעמים נקרא ישראל ולפעמים נקרא יעקב, והכל בדרגות ידועות. ומה שנאמר "לא יקרא שמך עוד יעקב", להתיישב בשם זה. אמר לו, אם כך, הרי כתוב "ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם". אמר לו, שם כתוב "והיה", ועל זה עומד באותו שם. אבל כאן לא כתוב והיה, אלא "כי אם ישראל יהיה שמך", ולא כתוב והיה שמך ישראל, ואפילו בפעם אחת מספיק לו, כל שכן שלפעמים כך ולפעמים כך. וכשהתעטרו בנוי בכהנים ולוים והתעלו בדרגות עליונות, אז התעטר בשם זה תמיד.

בעוד שהיו הולכים, אמר לו רבי יוסי לרבי אלעזר, הרי נתבאר שכשמתה רחל, נטלה הבית מי שצריך להיתקן בשנים עשר שבטים כראוי. למה מתה רחל מיד. אמר לו, הרי להיות שכינה מתעטרת כראוי ולהיות אם הבנים שמחה, ובו שורה (למעלה) לקחת הבית ולהיתקן. ועל זה בנימין הוא תמיד במערב ולא בצד אחר. ובו שורה להיתקן בשנים עשר שבטים, ובו שורה מלכות הרקיע להודיע בארץ. וסוד זה, בכל התחלה שבאה להתוודע היא בקשיות, ועל זה יש בה דין של מות, ומשם מתישבת. כאן כשרוצה להיתקן ולקחת הבית, נעשה דין ברחל, ואחר כך נתקנה להתיישב. כשרוצה להודיע מלכות בארץ, שורה בדין, ולא מתישבת המלכות במקום כראוי, עד שמתעורר דין בשאול לפי מעשיו, ואחר כך התישבה המלכות

³⁶¹ ירצה וישב כשהיה נקרא יעקב ונתיישב עד שקראו ישראל, ובה נתקן פסוק וישב. ומה שהקשה אנן קרינן ליה יעקב, היינו במה שפירש שדומה לשם ה' (אור יקר). פי' הדר ביה ממ"ש לעיל, כך בזמנא דיעקב לא הוה בין שנאין וכו'. ועיקר התירוץ הוא, כמו שהקב"ה פעמים נק' הו"ה, בזמנא דאסגיאו זכאין, ופעמים נקרא אלהים, בזמנא דאסגיאו חייבין (מ"מ).

³⁶² ולא קאמר אלא משום שלא הדר ביה ממ"ש, שהקב"ה נקרא הו"ה ואלהים וכו', שהוא תירוצא קמא, אלא מהתוספת שהוסיף ר' אלעזר, כד הוה בין שנאוי יעקב וכו' אמר הדרי בי (מ"מ).

³⁶³ פי' שלמעלה יש פרצוף יעקב ויש פרצוף ישראל הנקראים ז"א, ולכך יעקב אבינו פעמים נקרא יעקב ע"ש פרצוף יעקב, ופעמים ישראל ע"ש פרצוף ז"א. וז"ש "וכולא בדרגין ידיען" א"נ יובן במ"ש הרב שהז"א בקטנותו נקרא יעקב, לפי שאין בו רק מוחין דקטנות, ובגדלותו נקרא ישראל וז"ש וכולא בדרגין ידיען (מ"מ).

³⁶⁴ הכי מפורש לעיל סוף פרשת ויצא, ואפשר לרמוז בפ' "מתה" עלי "רחל" בדרך ר"ת מער"ב דשכינה במערב וכן ס"ת גימטריא אדנ"י וה"ט שמתה רחל ויש לרמוז במ"ש שכינה במערב כי מערב רומז ליסוד כנודע ותיבת במער"ב גימטריא שקי שהוא ביסוד ורומז ליקבה"ו ודו"ק (מא"ן) (נ"א).

³⁶⁵ כאשר מגיעה העת להתפשטות, ותתגלה השכינה למטה בישראל, תחילה לכל מתעורר הדין (הקדו"ש מט ע"ד).

זהר פרשת וישלח

ונתקנה.

ולא אתישבת מלכותא בדוכתא כדקא יאות עד דאתער דינא בשאול לפום עובדוי ולבתר אתישבת מלכותא ואתתקנת

תא הזי כל שירותא תקיף ולבתר נייחא בראש השנה שירותא תקיף דכל עלמא אתדן כל חד וחד לפום עובדוי ולבתר נייחא סליחה וכפורי בגין דשירותא איהו משמאלא ועל דא דינוי תקיפין ולבתר אתער ימינא ועל דא הזי נייחא ולזמנא דאתי זמין קב"ה לאתערא בניחא על שאר עמין עכו"ם ולבתר יתתקף עלייהו כדינא קשיא³⁶⁶ הדא הוא דכתיב (ישעיה מב יג) יהו"ה כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר יהו"ה בקדמיתא דאיהו רחמי ולבתר כגבור ולא גבור³⁶⁷ ולבתר כאיש מלחמות ולא איש מלחמות לבתר אתגלי תוקפא עלייהו ויתתקף לשיצאה לון דכתיב (שם) יריע אף יצריח על אויביו יתגבר כתיב (זכריה יד ג) ויצא יהו"ה ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב וכתיב (ישעיה סג א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'

ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין (בראשית לה יח) רבי יהודה פתח ואמר (נחום א ז) טוב ה' למעוז ביום צרה ויודע חוסי בו זכאה חולקיה דבר נש דאתתקף ביה בקב"ה בגין דתוקפא דקודשא בריך הוא איהו תוקפא ואוקמוה טוב ה' כמה דאת אמר (תהלים קמה ט) טוב יהו"ה לכל³⁶⁸ למעוז דא הוא תוקפא דאית ביה ישועות³⁶⁹ דכתיב (שם כח ה) ומעוז

בא וראה, כל התחלה קשה ואחר כך נוחה. בראש השנה ההתחלה קשה, שכל העולם נדון כל אחד ואחד לפי מעשיו, ואחר כך נוחה, סליחה וכפורים. משום שהראשית היא משמאל, ועל זה דינוי קשים, ואחר כך מתעורר הימין, ועל זה נעשית נוחה. ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר בשלוח על שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות, ואחר כך יתחזק עליהם בדין קשה. זהו שכתוב "ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר". "ה", בתחלה שהוא רחמים, ואחר כך "כגבור", ולא גבור. ואחר כך "כאיש מלחמות" ולא איש מלחמות. אחר כך יתגלה החזק עליהם ויתחזק להשמיד אותם, שכתוב "יריע אף יצריח על אויביו יתגבר", וכתוב "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב", וכתוב "מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה" וגו'.

"ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין". רבי יהודה פתח ואמר, "טוב ה' למעוז ביום צרה וידע חוסי בו". אשרי חלקו של האיש שמתחזק בקדוש ברוך הוא, בשביל שהחזק של הקדוש ברוך הוא הוא חזק. ובארוהו "טוב ה'", כמו שנאמר "טוב ה' לכל". "למעוז", זהו חזק שיש בו ישועות, שכתוב "ומעוז

³⁶⁶ יובן במ"ש אד"ר דינין דדכורא תקיפין ברישא ונייחין בסיפא, ודינין דנוק' נייחין ברישא ותקיפין בסוף. וכתב עליו הרב וז"ל, דע שהז"א מהחזה ולמעלה האורות שלו סתומים, והם דינין תקיפין. ומהחזה ולמטה, שנתגלו האורות מיסוד דאימא, שנשלם בחזה דז"א, נייחין. וז"ס דינין דדכורא תקיפין ברישא ונייחין בסיפא. אבל הנוק', האורות כשהם ברישא דילה נייחין ע"י הארת המוחין שלה, וכשהם בנה"י דילה אזי תקיפין. וז"ס דינין דנוק' נייחין ברישא ותקיפין בסופא. ונודע שישראל אחוזים בז"א, ולכן נקראים בני ישראל. אבל אומות העולם, יניקתם מהמלכות דמלכות שהיא נקראת זנבא, עכ"ל. ולכן ישראל שאחוזים בז"א, שירותא תקיף, ולבסוף נייחא. ואומות העולם שהם יונקים מסוף המלכות, שדיניה נייחין ברישא ותקיפין בסיפא, לכן זמין קב"ה לאתערא עלייהו בנייחא ולבסוף אתתקף עלייהו (מ"מ).

³⁶⁷ זה תירוץ אחר למה אמר כגבור, שתחלה יתעורר בנייחא ולבסוף אתתקף עלייהו (מ"מ).

³⁶⁸ פי' היסוד שנקרא טוב משפיע לכל העולמות (מ"מ).

³⁶⁹ פי' מלכות שיש בה ה' גבורות שנקראים ישועות, כמ"ש הזהר לעיל בראשית דף א' וז"ל ואיננו חמש איקרון ישועות, ועי' מש"כ שם בשם האריז"ל. ושיעור הכתוב טוב ה' שהוא יסוד דבוק ומחובר עם המלכות שנקרא מעוז אימתי ביום צרה שאז ע"י חיבור יסוד ומלכות נמתקים הדינים (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

קעד/ב

ישועות משיחו הוא ביום צרה ביומא דעקו
דעקין שאר עמין לישראל

תא חזי מה כתיב (משלי כד י) התרפית ביום
צרה צר כחכה³⁷⁰ מאי התרפית מאן דאתרפי
ידוי מקב"ה דלא לאתתקפא ביה והיך יתקף בר
נש ביה בקב"ה >יתקיף באורייתא דכל < (דכל)
[אלא] מאן דאתתקף באורייתא אתתקף
באילנא דחי³⁷¹ כביכול יהב תוקפא לכנסת
ישראל³⁷² לאתתקפא ואי הוא יתרפי³⁷³
מאורייתא מה כתיב התרפית אי איהו אתרפי
מן אורייתא ביום צרה צר כחכה ביומא דייתי
ליה עקו כביכול דחיק [לה] (ליה) לשכינתא³⁷⁴
דאיהו חילא דעלמא

דבר אחר צר כחכה תא חזי בשעתא דבר נש
אתרפי מאורייתא ואזיל בארשא דלא כשרא
כמה בעלי דבבו זמינין ליה למהוי ליה קטיגורין
ביומא דעקו³⁷⁵ ואפילו נשמתיה דבר נש דאיהו
חילא ותוקפא דיליה איהו מארי דבבו לקבליה
דכתיב צר כחכה בגין דאיהו צר לגביה אמר
רבי אבא בשעתא דבר נש אזיל בארשי
דאורייתא וכל ארחוי מתתקנן כדקא יאות כמה
סניגורין קיימין עליה לאדכרא ליה לטב³⁷⁶

פתח ואמר, "אם יש עליו מלאך מליץ
אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחוננו
ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר".
ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כפר הני
קראי אית לאסתכלא בהו וכי לא אתגלי כלא
קמי קב"ה דאיהו צריך למלאכא דיימא קמיה

ישועות משיחו הוא, "ביום צרה", ביום
של מצוקה שמציקים שאר העמים
לישראל.

בא וראה מה כתוב, "התרפית ביום צרה
צר כחכה". מה זה "התרפית", מי שמרפה
ידיו מהקדוש ברוך הוא שלא להתחזק בו.
ואיך יחזיק האדם בקדוש ברוך הוא, יחזיק
בתורה, שכל מי שמחזיק בתורה, מחזיק
בעץ החיים, כביכול נותן חוזק לכנסת
ישראל להתחזק. ואם הוא יתרפה
מהתורה, מה כתוב, "התרפית". אם הוא
התרפה מן התורה, "ביום צרה צר כחכה",
ביום שתבא לו מצוקה, כביכול דוחק את
השכינה שהיא כחו של העולם.

דבר אחר, "צר כחכה", בא וראה, בשעה
שאדם מתרפה מן התורה והולך בדרך לא
כשרה, כמה בעלי ריב מוכנים לו להיות לו
קטגורים ביום צרה, ואפילו נשמת האדם
שהיא כח וחזק שלו היא בעל ריב כנגדו,
שכתוב "צר כחכה", משום שהוא צר אליו.
אמר רבי אבא, בשעה שאדם הולך בדרכי
התורה וכל דרכיו מתוקנות כראוי, כמה
סנגורים עומדים עליו להזכירו לטוב.

פתח ואמר, "אם יש עליו מלאך מליץ
אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחוננו
ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר".
ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כפר הני
קראי אית לאסתכלא בהו וכי לא גלוי
הכל לפני הקדוש ברוך הוא שהוא צריך
מלאך שיאמר לפניו טוב או רע. אלא ודאי

³⁷⁰ עי' לעיל קנב ע"ב. [דוד המלך אמר] כשהיה צר לי ע"י או"ה, שהיו מסבבים אותו ואז גם הקלי' היו אחידין בנוק', כמ"ש התרפית ביום צרה צר כחכה, כח כ"ה, שהוא הנוק' שנק' כה כידוע, והכל ע"י שמתרפין מן התורה, שאז עמלק שולט ואין השם שלם ואין הכסא שלם, והנוק' ירדה לבריאה, דאסירא עמהון בגלותא (ב"ע ריא ע"א).

³⁷¹ שרש העיקרי של התורה הוא במזל נוצר המשפיע במזל ונקה, והם שני יסודות כנודע ליודעים, והיינו חיים שני חיים, שני יסודות הנקראים חיים, ובהם שמות הוי"ה ואה"ה דנוצר חסד ונקה, ושבהם (נ"א ושניהם) עולים ע"ץ החיים, ובהם סוד הרצון, נוצ"ר היינו רצו"ן למפרע, ומכאן עיקר השפע לעולמות (רמ"ז שמות קלד ע"ב).

³⁷² אל הכולל, שכינה מתחזקת בעבורו לכל העולם כולו ובהפך בהפך (אור יקר).

³⁷³ והעד מפנימיות האדם בעצמו מעצמו אל עצמו (אור יקר).

³⁷⁴ ר"ל דדריש צר כח"כה תרי מלי כי השכינה נקראת כה כנודע בפרשה בלק. א"מ. ואפשר דהכונה כי השכינה מצטערת כמ"ש רז"ל בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת וכו' (נ"א).

³⁷⁵ יכון מאד במ"ש מהרח"ו ז"ל דהנשמה אינה נכנסת באדם אלא עומדת עליו ורואה מעשיו ומגדת למעלה וז"ש איהו מארי דבבו לקבליה (מא"ן) (נ"א).

³⁷⁶ ולא שיהיה מתנהג בתורה מצד אחד ומעקב דרכיו מצב ב' אלא כל אורחוי מתתקנן (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

טב או ביש אלא ודאי אצטריך דכד אית ליה לבר נש סניגורין לאדכרא זכו דידיה קמיה³⁷⁷ ולא אית ליה (לבר נש) קטיגורין כדין ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כפר

תא חזי בהאי קרא תשכח ברירא דמלה כתיב אם יש עליו מלאך אי לא כתיב יתיר יאות הוא אבל מלאך מליץ אחד מני אלף כתיב ומאן איהו דא הוא מלאך דממנא עמיה דבר נש בספר שמאלא דכתיב (תהלים צא ז) יפול מצדך אלף³⁷⁸ ודא הוא סטרא דשמאלא [דכתיב בתריה] (וכתיב) ורבבה מימינך אבל אחד מני אלף דא הוא יצר הרע דאיהו אחד מאינן (דאיהו) [אלף דהו] לספר שמאלא בגין דאיהו סליק לעילא ונטיל רשו

ועל דא אי בר נש אזיל בארע קשוט [ו]ההוא יצר הרע איהו עבד לו כמה דאתמר דכתיב (משלי יב ט) טוב נקלה ועבד לו כדין איהו סליק ואתעביד סניגורא ואמר קמי קב"ה זכו עליה דבר נש כדין קב"ה אמר פדעהו מרדת שחת ועם כל דא לא אהדר בריקניא³⁷⁹ בגין דאתיהיב ליה אהרא לשלמאה עלוי וליטול נשמתי מניה בגין דאקדים חובי דההוא³⁸⁰ בר נש ואיהו כפר על האי הדא הוא דכתיב מצאתי כפר למפדי ליה דבר אחר מצאתי כפר ההוא זכו דאמרת איהו עליה כפר למפדי ליה דלא יחות לגיהנם ולא ימות ועל דא מבעי ליה לבר נש למיהך בארע קשוט <ו> בגין דיהא ליה ההוא קטיגוריא סניגורא

כגונא דא ישראל ביומא דכפורי דיהבי ליה שעיר ואתעסיקו בהדיה עד דאתהדר עבד להו וסליק וסהיד סהדותא קמי קב"ה ואתעביד להו סניגורא ועל דא אמר שלמה (משלי כה כא) אם רעב שנאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים

שצריך, שכאשר יש לאדם סנגורים להזכיר זכות שלו לפניו ואין לו (לאדם) קטגורים, אז "ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר".

בא וראה, בפסוק הזה תמצא בירור הדבר. כתוב "אם יש עליו מלאך", אם לא היה כתוב יותר, יפה הוא, אבל [כעת שכן] כתוב "מלאך מליץ אחד מני אלף", ומיהו, זהו המלאך הממונה עם האדם בצד שמאל, שכתוב "יפול מצדך אלף", וזהו צד שמאל, שכתוב אחריו "ורבבה מימינך". אבל "אחד מני אלף", זהו יצר הרע, שהוא אחד מאותם (שהוא) אלף שהיו לצד שמאל, משום שהוא עולה למעלה ונוטל רשות.

ועל זה, אם בן אדם הולך בדרך אמת, אותו יצר הרע הוא עבד לו, כמו שנאמר, שכתוב "טוב נקלה ועבד לו", אז הוא עולה ונעשה סנגור, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא זכות על האדם, ואז הקדוש ברוך הוא אומר, "פדעהו מרדת שחת". ועם כל זה לא חוזר ריקם, משום שנותנים לו אחר לשלוט עליו ולקחת ממנו את נשמתו, משום שהקדים חטאי האיש ההוא, והוא כופר על זה. זהו שכתוב "מצאתי כופר", לפדות אותו. דבר אחר, "מצאתי כופר", אותה זכות שאמרת, היא עליו כופר לפדות אותו שלא ירד לגיהנם ולא ימות, ולכן צריך לאדם ללכת בדרך אמת כדי שיהיה לו הקטגור סנגור.

כדוגמא זו ישראל ביום הכפורים שנותנים לו שעיר ומתעסקים עמו עד שהופך להיות להם עבד, ועולה ומעיד עדות לפני הקדוש ברוך הוא ונעשה להם סנגור. ועל זה אמר שלמה, "אם רעב שנאך

³⁷⁷ לא שאינו יודע אלא שמעוררין רחמיו על ידי היותם מלמדים זכותו שהספירות העליונות תלויים בתחתונים וכפי מה שיעוררו רחמים ודין יתעורר למטה (אור יקר).

³⁷⁸ לפי הנראה מדבריו, דדריש הכי דיש אלף לצד שמאל של אדם ורבבה לצד ימינו ואותם אלף הם קדושים ויפול ירצה שהקב"ה מורידם ממעלה למטה ואותם האלף השמאליים ט' מאות ותשעה ותשעים קדושים וא' טמא דהיינו יצר הרע והכריח ראשונה שהוא בשמאל מאמר' אלף מצדך וכתיב ורבבה מימינך והכריח אח"כ מלשון א' מני אלף דהיינו יצר הרע (אור יקר).

³⁷⁹ שלא נתעורר הדין עליו אלא מצד חיובו אלא שרובו צדיק ולכן יצר הרע עבר לו מלמד זכותו, ועכ"ז הדין שנתעורר לא אהדר בריקניא שאין כח החצוני כולו מתרצה עד שיתנו לו תמורתו בשעתא דסכנה שאז מתעורר הדין עליו והשטן קטיגורו ושומע ופועל אם מוצא עון או עילה איזו שתהיה (אור יקר).

³⁸⁰ פי' זה האדם שניתן כופר בשביל שקדמו עונותיו תחלה לכך ניתן תחת זה (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

ועל האי יצר הרע אתמר ובגין דא ביום צרה כד בר נש אתרפי מאורייתא כביכול דחיק ליה קב"ה בהדיה דההוא יצר הרע דאיהו אתעביד קטיגורא צר כחכה (משלי כד י) צר כה כה בגין דאתקרב קמיה לקטרגא ואתחלש חילא

תא חזי (נחום א ז) טוב יהו"ה למעוז ביום צרה מאי ביום צרה דא יעקב כד אתא עליה עשו לקטרגא ליה ויודע חוסי בו כד אתא עליה עקן דדינא ותא חזי לית מקטרגא אשתכח עליה דבר נש אלא בזמנא דסכנה ותא חזי בגין דיעקב אחר נדריה דנדר קמי קודשא ב"ה אתתקף דינא על ידא דמקטרגא דקטריג עליה דיעקב

קעה/א

ובעא דינא בשעתא דסכנה דהוה [רחל] (רחל) בה אמר קמיה קב"ה והא יעקב נדר נדריה ולא שלים והא איהו תקיף מכלא בעותרא ובבנין בכל מה דאצטריך ולא שלים נדריה דנדר קמך ולא נסבת עונשא מניה מיד (בראשית לה טז) ותלד רחל ותקש בלדתה מאי ותקש דאתקשי דינא לעילא גבי מלאך המות ואתענש יעקב בהאי מאי טעמא³⁸¹ בגין דכתיב (משלי כב כז) ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיד ועל דא מיתת רחל ואתמסר דינא על ידא דמלאך המות

ותא חזי בשעתא דאתא עשו מה עבד³⁸² (בראשית לג ב) וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת יוסף אחרונים³⁸³ מאי טעמא בגין דרחל עלה דרחל דלא יסתכל ההוא רשע בשפירו דילה ולא יקטרג ליה עלה תו מה כתיב (שם ו) ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו נשין מקמי גוברין אבל ברחל מה כתיב (שם ז) ואחר נגש יוסף ורחל ויוסף מקמי אמיה ואיהו חפא עלה ועל דא כתיב

האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים". ועל היצר הרע הזה נאמר. ולכן "ביום צרה", כשבן אדם מתרפה מן התורה, כביכול דוחק את הקדוש ברוך הוא עם אותו יצר הרע שהוא נעשה קטגור. "צר כחכה", צר כה כה, משום שהתקרב לפניו לקטרג ונחלש הכח.

בא וראה, "טוב ה' למעוז ביום צרה", מה זה "ביום צרה", זה יעקב כשבא עליו עשו לקטרגו. "ויודע חוסי בו", כשבאה עליו צרת דינה. ובא וראה, אין המקטרג נמצא על האדם אלא בשעת סכנה. ובא וראה, משום שיעקב אחר נדרו שנדר לפני הקדוש ברוך הוא, התחזק הדין על ידי המקטרג שקטרג על יעקב,

ותבע דין בשעת הסכנה שהיתה בה ברחל. אמר לפני הקדוש ברוך הוא, והרי יעקב נדר נדרו ולא שלים, והריהו חזק מהכל בעושר ובבנים ובכל מה שצריך, ולא שלים נדרו שנדר לפניך, ולא לקחת ממנו עונש. מיד, "ותלד רחל ותקש בלדתה". מה זה "ותקש", שהתקשה הדין למעלה אצל מלאך המות, ונענש יעקב בזה, ולמה, משום שכתוב "ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיד", ועל זה מתה רחל ונמסר הדין על ידי מלאך המות.

ובא וראה, בשעה שבא עשו, מה עשה, "וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת יוסף אחרונים". למה, משום שפחד על רחל שלא יסתכל אותו רשע ביופיה ולא יקטרג לו עליה. עוד מה כתוב, "ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו", נשים מלפני גברים. אבל ברחל מה כתוב, "ואחר נגש יוסף ורחל", יוסף מלפני אמו, והוא כסה עליה, ועל זה כתוב "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין", שהגדיל גופו וכסה על אמו. "עלי

³⁸¹ הכי אמרו בויקרא רבה פרשה ל"ז. אמנם גמרינן סבר פ"ק דר"ה דף ו' דבשביל דמשה הנדר אינה מתה ומפיק לה מדכתיב בך חטא ולא באשתך וכמ"ש התוס' שם והר"ן בחידושו לסנהדרין דף ח' ע"ג (מא"י) (נ"א).

³⁸² לראיה שפחד יעקב על רחל שלא יפגע בה הדין או עין רעה של עשו הרשע, מפני שמדתה גורמת, והיא חביבה לו. לכך השטן לא קטרג אלא בלידתה, ולכך יוסף הוא החופה בה באורו שלא ישלוט עין סמא"ל הרשע בה בהתעוררות דינה (אור יקר).

³⁸³ עי' תז"ח כז ע"ג.

זהר פרשת וישלח

(שם מט כב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין דאסגי גופיה וחפא על אמיה עלי עין עלי עינא דההוא רשע והכא אתענשת על ידא דיצר הרע דקטרג בשעתא דסכנה ואתענש יעקב על נדרא דלא שלים ודא קשיא ליה ליעקב מכל עקו דעברו עליה ומנלן דבגיניה דיעקב הוה דכתיב (שם מח ז) מתה עלי רחל עלי ודאי על דאחרית נדר, 384

רבי יוסי אמר כתיב (משלי כז ב) קללת חנם לא תבא ואוקמוה לו בוי"ו <דאי> (ואי) קללת צדיקא היא אפילו דלא אתכוון בה כיון דנפקא מפומיה נטל לה ההוא יצר הרע וקטרג בה בשעתא דסכנה יעקב אמר (בראשית לא לב) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה ואף על גב דאיהו לא הוה ידע נטיל לה לההיא מלה ההוא שטן דאשתכח גביהו תדיר <בבני> (דבני) נשא ועל דא תנינן לעולם לא יפתח בר נש פומיה לשטנא בגין דנטיל ההיא מלה וקטרג בה לעילא ותתא כל שכן מלה דחכם או מלה דצדיקא ועל תרין אלין אתענשת רחל

ויהי 385 בצאת נפשה כי מתה (שם לה יח) אמר רבי אבא וכי כיון דאמר ויהי בצאת נפשה לא ידענא כי מתה אלא אצטריך בגין 386 דלא אהדרת לגופא יתיר ומיתת רחל מיתת גופא בגין דאית בני נשא דנפקי נשמתיהו ואהדרן לאתריהו וכמה דאת אמר (ש"א ל יב) ותשב נפשו 387 אליו (בראשית מב כח) ויצא לבם (שיר ה ז) נפשי יצאה בדברו 388 (מ"א יז יז) לא נותרה בו נשמה אבל האי נפקת נשמתה ולא אהדרת לאתרה ומיתת רחל (בראשית לה יח) ותקרא שמו בן אוני דקשיו דדינא דאתגור עלה 389

עין, עלי עין של אותו רשע. וכאן נענשה על ידי היצר הרע שקטרג בשעת הסכנה, ונענש יעקב על נדר שלא שלם, וזה קשה ליעקב מכל הצרות שעברו עליו. ומנין לנו שזה קרה בגלל יעקב, שכתוב "מתה עלי רחל", עלי ודאי, על שאחרתי נדרי.

רבי יוסי אמר, כתוב "קללת חנם לא תבא", ובארוהו לו בוא"ו, שאם קללת צדיק היא, אפילו שלא התכוון בה, כיון שיצאה מפיו אותו יצר הרע נטל אותה וקטרג בה בשעת הסכנה. יעקב אמר, "עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה". ואף על גב שהוא לא היה יודע מי נטל אותו דבר, אותו שטן שנמצא תמיד אצל בני אדם, ועל זה שנינו, לעולם לא יפתח אדם פיו לשטן, משום שנוטל אותו הדיבור ומקטרג בו למעלה ולמטה, כל שכן מלה של חכם או מלה של צדיק, ועל שני אלה נענשה רחל.

"ויהי בצאת נפשה כי מתה". אמר רבי אבא, וכי כיון שאמר "ויהי בצאת נפשה" לא ידענו כי מתה, אלא צריך [לומר את זה] משום שלא חזרה לגופה יותר, ומתה רחל מיתת הגוף, משום שיש בני אדם שנשמתם יוצאת וחוזרת למקומה, כמו שנאמר "ותשב נפשו אליו", "ויצא לבם", "נפשי יצאה בדברו", "לא נותרה בו נשמה". אבל זו יצאה נשמתה ולא חזרה למקומה ומתה רחל. "ותקרא שמו בן אוני", הקשיות של הדין שנגזר עליה. ויעקב החזיר אותו וקשר אותו לימין, משום שצריך לקשר המערב

384 אמנם יצאה על ידי זה תועלת גדולה לרחל עצמה, וכן לשכינה (הקדר"ש נ ע"א).

385 קנה ע"ב (הערת הזוהר).

386 תימה בכל מקום שנזכר מיתה כתיב בצאת נפש א"כ לימא ויהי כי מתה ועוד הא כתיב ותמת רחל וי"ל דהכא קאמר ויהי בצאת נפשה ותקרא שמו בן אוני הענין שהכתוב בא להודיע זמן קריאת שם בן אוני ואמר שקראו על הדין הקשה ואמר בצאת נפשה עם יציאת נפש דברה כך, ולא תאמר שנתעלפה וחזרה ומתה ש"כ יקשה למה קראו בן אוני אחר שלא היה אלא עלוף בעלמא לכך אמר הכתוב בצאת נפשה עם יציאת נפש קשה דהיינו שמעלוף זה מתה ולכך כשראתה הדין הקשה שנגזר עליה קראו מצד הדין בן אוני ולכך הוצרך יעקב לקושרו בימין ואמר ואביו קרא לו וכו' (אור יקר).

387 לפנינו בקרא רוחו, ובדפוס ירושלים איתא גם בזה"ק ותשב רוחו אליו (הערת הזוהר).

388 ויש מגיחים ונשמה לא נשאה בי (דניאל י"ד) (נ"א).

389 פי' שבנימין הוא מה' גבורות ראשונות שנתן בה בעלה בבנייה ראשונה כנודע, ולכך קראתו בן אוני

(מ"מ).

זהר פרשת וישלח

ויעקב אהדר ליה וקשיר ליה לימינא³⁹⁰ בגין דמערב אצטריך לקשרא ליה לימינא ואף על גב דאיהו בן אוני מסטרא דדינא קשיא בן ימין איהו דהא בימינא אתקשרת ואתקברת בארחה כמה דאתמר האי אתגליא מיתתה וקבורתה אבל לאה לא אתגליא מיתתה וקבורתה³⁹¹

ואף על גב דהני ארבע אמהן רזא אית לון והא אוקמוה (בראשית לה כ) ויצב יעקב מצבה על קבורתה אמר רבי יוסי מאי טעמא בגין דלא אתכסיא אתרה עד יומא דזמין קודשא בריך הוא לאחייא מתייא כמה דאתמר עד היום עד ההוא יומא ממש רבי יהודה אמר עד יומא דתהדר שכינתא בגלותהון דישראל בההוא אתר כמה דאת אמר (ירמיה לא טו) ויש תקוה לאחרייתך נאם יהוה וישבו בנים לגבולם ודא אומאה דאומי לה קב"ה וזמינין ישראל כד יתבונן מן גלותא לקיימא על ההיא קבורה דרחל ולמבכי תמן כמה דאיהי בכאת על גלותהון דישראל ועל דא כתיב (שם ח) בבכי יבאו ובתחנונים אובילם וגו' וכתוב (שם טו) כי יש שכר לפעולתך ובההיא

קעה/ב

שעתא זמינת רחל דאיהי בארחה למחדי בהו בישראל ועם שכינתא ואוקמוה חברייא ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר (בראשית לה כב) רבי אלעזר אמר ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא דהא לאה ורחל מיתו ונטלא ביתא³⁹² מאן דנטיל

לימין, ואף על גב שהוא בן אוני, מצד של הדין הקשה, בן ימין הוא, שהרי התקשרה בימין, ונקברה בדרך כמו שנתבאר, הרי התגלתה מיתתה וקבורתה, אבל לאה לא התגלתה מיתתה וקבורתה.

ואף על גב שארבע האמהות הללו יש להם סוד, ובארוהו. "ויצב יעקב מצבה על קבורתה". אמר רבי יוסי, למה, משום שלא התכסה מקומה עד היום שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, כמו שנאמר "עד היום", עד אותו יום ממש, רבי יהודה אמר, עד יום שתחזור שכינה מגלות ישראל באותו מקום, כמו שנאמר "ויש תקוה לאחרייתך נאם ה' וישבו בנים לגבולם". וזו שבועה שנשבע לה הקדוש ברוך הוא, ועתידיים ישראל כשישובו מהגלות לעמוד על אותה קבורת רחל ולבכות שם, כמו שהיא בכתה על גלות ישראל, ועל זה כתוב "בבכי יבאו ובתחנונים אובילם" וגו', וכתוב "כי יש שכר לפעולתך". ובאותה

שעה עתידה רחל, שהיא בדרך, לשמוח בישראל ועם השכינה, ובארוהו החברים.

"ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר". רבי אלעזר אמר, "ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא", שהרי לאה ורחל מתו, ונטלה הבית

³⁹⁰ לאה בהיותה למעלה אינה נוגעת בבריאה, בעולם הפירוד, אבל רחל היא תחתונה, ומה שהיא יולדת לתתא יולדת בעולם הפירוד והמות, שהוא מבריאה ולמטה, שבו כתיב "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים", לכן קראו אמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין (בראשית לה יח), שאע"פ שהוא בסוד הבן הצדיק דנפיק אל הבריאה, אינו בן אוני רק בן ימין, שהוא עדיין באצילות (ע"ח שער מ"ד ומ"ח). כי נודע כי שם ב"ן שה"ס בנימין שורשו מהדכורא שהוא נוטה לצד החסד ולכך יעקב קראו בן ימין, וז"ש לקמן ואע"ג דאיהו בן אוני מסטרא דדינא קשיא, בן ימין איהו והוא כמ"ש, אבל לאה לא אתגליא פי' מהטעמים שאמרנו לעיל בשם הרב ב"פ ויצא דף קנג ע"ב, לפי שהיא אחוריים דמלכות דאימא ועוד שהיא במקום הסיתום, ועוד לפי שעליה החוורת דז"א קווצא דשערי וע"ש שהארכנו (מ"מ).

³⁹¹ שהיא נגד המלכות אמנם לאה נגד הבינה, לכך נתכסה מיתתה והיא נעלמת בתוך המערה ואע"ג שיש דרך מנגד לזה דהני ד' אמהן הם ד' בחינות שבמלכות לאה מימין רחל משמאל זלפה לת"ת הנקשר בימין בלהה למטה שהיא נקשרת בשמאל והם ד' אמהות ד' בחינות עכ"ז רמז לאה בבחינה בדרך אחרת (אור יקר).

³⁹² כמו שבמיתת רחל נטלא ביתא המלכות, כך במיתת לאה נטלא ביתא אמא עילאה, ולהכי סתים לה סתומי. והנה במיתת רחל נטלא ביתא שכינתא, והיתה שורה על לאה מרכבת השכינה, כדי להקשר על ידה

זהר פרשת וישלח

וכי סלקא דעתך דראובן אזיל ושכיב בהדה דבלהה אלא כל יומא דלאה ורחל שכינתא שרייא עלייהו והשתא [דמיתו] (דמיתת) שכינתא לא אתפרשת מן ביתא ושריא בביתא במשכנא דבלהה

ואף על גב דשכינתא בעיא לנטלא ביתא כדקא יאות³⁹³ (ו)אלמלא יעקב לא אשתכח בזווגא דכר ונוקבא לא שריא שכינתא באתגליא בביתא ועל דא קיימא שכינתא במשכנא דבלהה ואתא ראובן (ו)בגין דחמא דבלהה ירתא אתרא דאמיה³⁹⁴ [ו]אזל ובלבל ערסא ועל דקיימא שכינתא עלה כתיב ביה וישכב את בלהה רבי ייסא³⁹⁵ אמר דנאים על ההוא ערסא ולא הייש ליקרא דשכינתא ובגין כך לא אתפגים³⁹⁶ מהושבנא דשבטין ואתא קרא ועביד הושבנא בגין כך כתיב (שם כג) בכור יעקב ראובן ואיהו עבד רישא דכל שבטין

רבי יהודה פתח ואמר (הושע יד ז) כי ישרים דרכי יהוה³⁹⁷ וגו' כל ארחוי דקב"ה כלהו ישרים וארחוי קשוט ובני עלמא לא ידעין ולא משגיחין על מה אינון קיימין ועל דא וצדיקים ילכו בס בגין דאינון ידעין ארחוי דקב"ה ומשתדלי באורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא איהו ידע ואזיל בהו דלא סטי לימינא ולשמאלא ופושעים יכשלו בס אלין אינון חייבין דלא משתדלי באורייתא ולא מסתכלן בארחוי דקב"ה ולא ידעין לאן אורחי אזלין ובגין דלא ידעי לאסתכלא ולא משתדלי באורייתא אינון כשלי בהו באינון ארחוי בהאי עלמא ובעלמא דאתי

מי שנטלה. וכי יעלה על דעתך שראובן הלך ושכב עם בלהה. אלא כל ימי לאה ורחל, שכינה שרתה עליהן, ועכשיו שמתו, שכינה לא נפרדה מהבית, ושורה בבית, במשכן של בלהה.

ואף על גב ששכינה רצתה לקחת הבית כראוי, אלמלא יעקב לא נמצא בזווג זכר ונקבה, לא שורה שכינה בגלוי בבית, ועל זה עמדה שכינה במשכן של בלהה. ובא ראובן, משום שראה שבלהה ירשה מקום אמו, הלך ובלבל המטה, ועל שעמדה שכינה עליה כתוב בו "וישכב את בלהה". רבי ייסא אמר, שישן על אותה מטה ולא חשש לכבוד השכינה, ולכן לא נפגם מחשבון השבטים, ובא הפסוק ועשה חשבון, לכן כתוב "בכור יעקב ראובן", (והפסוק) עשה אותו ראש לכל השבטים.

רבי יהודה פתח ואמר, "כי ישרים דרכי ה'" וגו', כל דרכי הקדוש ברוך הוא כולם ישרים ודרכי אמת, ובני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה הם עומדים, ועל זה "וצדיקים ילכו בס", משום שהם יודעים דרכי הקדוש ברוך הוא ועוסקים בתורה, שכל מי שעוסק בתורה, הוא יודע והולך בהם, שלא סוטה ימינה ושמאלה. "ופושעים יכשלו בס", אלה הם הרשעים שלא עוסקים בתורה ולא מסתכלים בדרכי הקדוש ברוך הוא, ולא יודעים לאן הדרכים הולכות, ומשום שלא יודעים להסתכל ולא עוסקים בתורה, הם נכשלים בהם באותם דרכיו בעולם הזה ובעולם הבא.

בבינה. מתה לאה ממש שרתה שכינתא עילאה ותתאה ונטלא ביתא, עכ"ז אצטריך דיעקב יהיה בזווג עם נקבה לייחד למטה (אור יקר).

³⁹³ ולא על ידי נקבה תחתונה, עכ"ז היה צריך זווג גשמי להכין המציאות הגשמי ברוחני (אור יקר).
³⁹⁴ לא ח"ו שראה שכינה, אלא שראה שיעקב החשיבה לאשה והשכין מטתו של לאה שם, והיה נראה שפחה ואינו אלא יעקב בהסכמה עליונה, עשה הענין כי צורך גבוה היה הזווג התחתון לצורך העליון, ועל דשכינתא קיימא והוא גרש שכינה וגרם ערוה למעלה כביכול, והיינו כאלו טמא בלהה ונסתלקה שכינה ח"ו (אור יקר).

³⁹⁵ ליישב מלת "וישכב" חסר בכתוב, כאלו אמר וישכב במטת בלהה פלגש וכו', ולא היה כאן אלא שהיתה מטת השכינה, ולא חשש לכבודה והכרח לפירושו שהוא הקל מכולם אומר ויהיו בני ישראל (אור יקר).

³⁹⁶ ולזה מנאם הכתוב ממש להוציא הדברים מפשטם ולא עוד אלא שייחסו בבכורה ומעלה על כולם רישא (אור יקר).

³⁹⁷ כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בס, בסוד שם מ"ב המעלה הראוי לעלות, ופושעים יכשלו בס, באינון מ"ב מדורי גיהנם, וצדיקים יבואו למ"ב מדורין דגן עדן (עמק המלך שי"ד פרק קלד).

זהר פרשת וישלח

תא הזי כל בר נש דאשתדל באורייתא כד נפיק מהאי עלמא נשמתיה סלקא באינון ארחין ושבילין³⁹⁸ (דאינון באורייתא) [דאורייתא ואינון ארחין ושבילין <דאורייתא> ידיען אינון] ואינון דידיען ארחין דאורייתא בהאי עלמא יהכון בהו בההוא עלמא כד יפקון מהאי עלמא ואי לא אשתדלו באורייתא³⁹⁹ בהאי עלמא ולא ידעין ארחין ושבילין כד יפקון מהאי עלמא לא ינדעון למיהך באינון ארחין ושבילין וכשלין בהון כדין יהך בארחין אחרנין⁴⁰⁰ דלאו אינון ארחין דאורייתא ויתערון ליה בכמה דינין ואתענש בהו ומאן דאשתדל באורייתא מה כתיב (משלי ו כב) בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך בשכבך בקברא אורייתא תצור עליך מדינא דההוא עלמא והקיצות כד קב"ה יתער רוחין ונשמתין לאחייא מתייא כדין היא תשיחך היא תהא סניגוריא על גופא בגין דיקומון [אינון גופין <דאשתדלו> דאשתכחו באורייתא כדקא יאות ואלין אינון דיקומון] בקדמיתא לחיי עלמא כמה דאת אמר (דניאל יב ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו' ואלין אינון לחיי עולם בגין דאתעסקו בחיי עולם דאיהי אורייתא ותא הזי כל אינון דאשתדלו באורייתא ההוא גופא יתקיים ואורייתא תגין עליה מאי טעמא בגין דבההיא שעתא יתער קב"ה חד רוחא

בא וראה, כל אדם שעוסק בתורה, כשיוצא מן העולם הזה, נשמתו עולה באותם דרכים ושבילים (שהם בתורה) של התורה, ואותם דרכים ושבילים של התורה הם ידועים, ואותם שיודעים דרכי התורה בעולם הזה ילכו בהם באותו עולם, כשיצאו מן העולם הזה. ואם לא עסקו בתורה בעולם הזה ולא יודעים דרכים ושבילים, כשיצאו מן העולם הזה לא ידעו ללכת באותם דרכים ושבילים, ונכשלים בהם. ואז ילך בדרכים אחרות שאינן דרכי התורה, ויתעוררו אליו בכמה דינים ויענש בהם.

ומי שעוסק בתורה מה כתוב, "בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך". "בשכבך", בקבר, התורה תשמור עליך מדין אותו העולם, "והקיצות", כשהקדוש ברוך הוא יעורר רוחות ונשמות להחיות מתים, אז "היא תשיחך", היא תהיה סנגור על הגוף בשביל שיקומו אותם גופים שעסקו בתורה כראוי, ואלה הם שיקומו בתחלה לחיי עולם, כמו שנאמר "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם" וגו'. ואלה הם לחיי עולם, משום שעסקו בחיי עולם שהיא התורה.

ובא וראה, כל אלו שעסקו בתורה, אותו הגוף יתקיים והתורה תגן עליו, ולמה, משום שבאותה שעה יעורר הקדוש ברוך

³⁹⁸ הענין שרוחניות העולם ונשמתו שבו נברא היא התורה, וסוד ל"ב נתיבות חכמה שממנה נמצא המציאות כולו. והעוסק בתורה הוא ממש מגלה אותם הנתיבות המלוכשות בנמצאות. ובעת סלוקו מן העולם, מתעלה דרך אותם הנתיבות הרוחניות שעסק בהם בהיותו בגשמית מתלבש, והם נקשרות עמו מגיעות אליו, והוא דבק בהם ונשתרבבו הנתיבות ע"י תורתו ומתהלך בהם (אור יקר). ל"ב נתיבות חכמה - כמ"ש (ישעיה מג טז) הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה, והוא כבוד עילאה ותתאה. והוא שבילין וארחין, למעלה שבילין ולמטה ארחין (בהגר"א בס"י ד ע"ג). ע' סוף סד"צ (לז ע"א) וז"ל, זכאה מאן דעאל וידע שבילוי וארחוי. וביאר שם הגר"א: שבילוי - סתימוי [התלבשות הרדל"א בהג"ר (לש"ו)]. וארחוי - גילויי [ר"ל התלבשות הרדל"א בהז"ת, כי הרדל"א מתלבש בכל א"א כולו שהוא בכל אצילות כולו, כמ"ש בע"ח א"א ז', ובשער הכללים פ"ט (לש"ו)] כמו משל ומליצה. עי' בהגר"א במשלי (א ו): ביאור הגר"א - להבין משל עכשיו מפרש מה להבין משל, תורה שבכתב מכונה בשם משל, כי המשל תמיד מובן, אך הוא לבוש לדוגמתו. וענין פלא וכן דברי תורה שבכתב הוא מובן, אך נתלבש בה ענינים פלאים, וזהו שצריך להבין המשל, שהוא הלבוש, והמליצה שהוא הנמשל, ע"כ. ועי' שער מאמרי רשב"י כז ע"ד: בז"א הם שבילין צרים ולא ארחין רחבין.

³⁹⁹ נתרחק ונבדלו הנתיבות מהם שלא הלישום בגשמיות ובצאת מן הגשם לא ימצאו הנתיבות ההם וילכו בבטלה וריק החצונית המבדלת בין הנתיבות הקדושות והגשמית הזה הנבראת בהם ולכך לא ידעו אורחין (אור יקר).

⁴⁰⁰ שהם החצונים (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

דכליל מארבע רוחין⁴⁰¹ וההוא רוחא דכליל מארבע רוחין [אזדמן] (אזדמן) לכל אינון דאשתדלו באורייתא לאחייא לון בהאי רוחא בגין דיתקיים לעלמין ואי תימא הא כתיב⁴⁰² (יחזקאל לו ט) מארבע רוחות באי הרוח אמאי לא אתקיימו דהא כלהו מיתו כמלקדמין

תא חזי ההוא זמנא דאוקים קב"ה על ידא דיחזקאל אינון מתייא ההוא (זמנא דאתא) רוחא אף על גב דהוה מארבע רוחייא לא נחית דקיימא⁴⁰³ לון בקיומא אלא לאחזאה דזמין קב"ה לאחייא מתייא בההוא גוונא ולקיימא לון ברוחא

קעו/א

דאתכליל בהאי גוונא ואף על גב⁴⁰⁴ דאהדרו גרמין בההיא שעתא⁴⁰⁵ כמה דהוה קב"ה בעא לאחזאה לכל עלמא דאיהו זמין לאחייא מתייא (מה כתיב (ישעיה כו יט) יחיו מתיך נבלתי יקומון על <דא> (כך) ההוא רוחא דזמין לנחתא בהו בצדיקיא) [ג"א ועל דא ההוא רוחא דזמין לנחתא בהו בצדיקיא מה כתיב (יחזקאל לו ט) מארבע רוחות בואי הרוח רוחא דאתכלילת בארבע] בגין דקב"ה זמין לקיימא להו קיומא שלים בעלמא כדקא יאות ואינון דאשתדלו באורייתא בהאי עלמא היא קיימא עליה דבר נש ואתעבידת סניגוריא קמי דקב"ה

הוא רוח אחת שכלולה מארבע רוחות, ואותה רוח הכוללת ארבע רוחות תזדמן לכל אותם שעסקו בתורה להחיותם ברוח זו בשביל שיתקיים לעולמים. ואם תאמר, הרי כתוב "מארבע רוחות באי הרוח", למה לא התקיימו, שהרי כולם מתו כמקודם.

בא וראה, אותו זמן שהקים הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל אותם המתים, אותו (זמן העתיד) רוח, אף על גב שהיה מארבע רוחות, לא ירד לקיימם בקיום, אלא להראות שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים באותה צורה, ולקיימם ברוח

שנכללה בצורה זו. ואף על גב שחזרו העצמות באותה שעה כמו שהיה, הקדוש ברוך הוא רצה להראות לכל העולם שהוא עתיד להחיות מתים, (מה כתוב, "יחיו מתיך נבלתי יקומון", על זה אותה רוח שעתידה לרדת בצדיקים) (ס"א ועל זה אותה רוח שעתידה לרדת בצדיקים, מה כתוב, מארבע רוחות באי הרוח, רוח שנכללה בארבע), משום שהקדוש ברוך הוא עתיד לקיים אותם קיום שלם בעולם כראוי, ואותם שעסקו בתורה בעולם הזה, היא עומדת על האדם ונעשית סניגוריה לפני הקדוש ברוך הוא.

⁴⁰¹ דהיינו אורייתא, והיינו שם בן ד' שהוא שם א' כלול ד' אתוון, י' דרום, ה' צפון, ו' מזרח, ה' מערב, ומשם שהוא עץ חיים יתעוררו החיים לאדם, ויהיה ממש משנתו נשמתו תורתו חייו, וכמו שהתורה עץ חיים לא ישלוט בה הפסד וההעדר כלל, כך הם יחיו ולא ישלוט בהם העדר עוד (אור יקר).

ז"ל האד"ר מד' רוחות בואי הרוח וכי ד' רוחי עלמא מאי עבדי הכא אלא ד' רוחי אתערון תלתא אינון וכרוחא דעתיקא סתימאה ד' והכי הוה דכדי יפוק דא נפקין עמיה תלת דכלילן בגו תלתא אחרנין וזמין קב"ה לאפקא חד רוחא דכליל מכלהו דכתיב מד' רוחות בואי הרוח, עכ"ל. ופי' שם הרב שרוחא דעתיקא סתימאה הוא שיוצא הארה ממוחא סתימאה דרך נקב החוטם השמאלי דא"א, ותלתא רוחין הם חג"ת ונה"י דז"א, ונודע שהם ג' גו ג', דהיינו חג"ת נכללו בנה"י, הרי הם ג' רוחות עם רוחא דעתיקא סתימאה הנז' הם ד' רוחות. ומכללות הד' רוחות הנז', מביא הקב"ה הארה לרוח של ישראל בתחיית המתים כדי שיתקיימו. וז"ש וההוא רוחא דכליל מד' רוחין אזדמן לכל אינון דאשתדלו באורייתא לאחייא לון בהאי רוחא בגין דיתקיים לעלמין לא נחית לקיימא לון בקיומא גרסינן (מ"מ).

⁴⁰² לקמן רלה ע"א (ד"א).

⁴⁰³ לקיימא (דפ"ו).

⁴⁰⁴ ומ"ש בש"ס [סנהדרין דף צ"ב ע"ב] דרבי יהודה בן בתירא עמד על רגליו ואמר אני מבני בניהם ותפילין זה הניח לי אבי אב' מהם אפשר איזה יחידי סגולה חסידים שהיו בהם נשואו בחיים. וכל השאר אהדרי גרמין וא"כ רבי יהודה בן בתירא עושה עיקר מרובם ככלם דאהדרו גרמין. הרשב"ב (כן פירש מהר"י פינטו בעין יעקב דמיעוטא ובר פלוגתיה עושה עיקר מרובם ככלם דאהדרו גרמין. הרשב"ב (כן פירש מהר"י פינטו בעין יעקב וכלומר דהחלק קטן מאד (מא"ן) (נ"א).

⁴⁰⁵ ס"ל כמאן דאמר לפי שעה היו ולא הלכו לביתם (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

רבי שמעון אמר⁴⁰⁶ כל אינון מלין דאורייתא וכל ההיא אורייתא דאשתדל בה בר נש בהאי עלמא אינון מלין וההיא אורייתא קיימא קמי קב"ה ואמרת קמיה והיא ארימת קלין ולא אשתככת ולההוא זמנא איהי תשיח ותימא כפום דאתדבק בר נש ואשתדל בהאי עלמא ועל דא אינון יקומון בקיומא שלים לחיי עלמא כדקאמרן ובגין כך (הושע יד י) כי ישרים דרכי יהו"ה וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם

רבי חייא פתח ואמר (ש"א ב כב) ועלי זקן מאד ושמע את אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצובאות פתח אהל מועד וכי יעלה על דעתך שכהני ה' יעשו מעשה זה, והרי מקודם לכך נאמר ופרשה תורה אותו החטא שלהם, שכתוב "כי נאצו האנשים את מנחת ה'", וכתוב "ומשפט הכהנים מאת העם כל איש זובח זבח" וגו', וכתוב "גם בטרם יקטרון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזובח תנה בשר לצלות לכהן" וגו', וכתוב "ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה", ועל זה "ותהי חטאת הנערים גדולה מאד" וגו'. וכל זה לא היו נוטלים אלא מאותם חלקים שהיו לכהנים לאכול מהם, ועל שהיה הקרבן קליל בעיניהם נענשו, וכאן אמר "את אשר ישכבון את הנשים הצובאות

אלא חס וחלילה שהיו עושים עבירה זו, כל שכן באותו מקום קדוש, שלא יקומו כל ישראל ויהרגו אותם, אלא משום שהיו מעכבים אותם להיכנס למקדש ומוחים בידיהם שלא להיכנס להתפלל תפלה עד שהקרבנות נעשו, משום שהן לא מביאות קרבנות ליטול חלק מהם, ולכן מעכבים אותן, ולכן אותן נשים היו מבקשות מהם להיכנס לשם, ועל זה כתוב "את אשר ישכבון את הנשים", שמעכבים אותן כמו שאמרנו.

כדוגמא זו "וישכב את בלהה", חס ושלום שהוא שכב עמה, אלא משום שעכב

רבי חייא פתח ואמר, "ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצובאות פתח אהל מועד". וכי יעלה על דעתך שכהני ה' יעשו מעשה זה, והרי מקודם לכך נאמר ופרשה תורה אותו החטא שלהם, שכתוב "כי נאצו האנשים את מנחת ה'", וכתוב "ומשפט הכהנים מאת העם כל איש זובח זבח" וגו', וכתוב "גם בטרם יקטרון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזובח תנה בשר לצלות לכהן" וגו', וכתוב "ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה", ועל זה "ותהי חטאת הנערים גדולה מאד" וגו'. וכל זה לא היו נוטלים אלא מאותם חלקים שהיו לכהנים לאכול מהם, ועל שהיה הקרבן קליל בעיניהם נענשו, וכאן אמר "את אשר ישכבון את הנשים הצובאות".

אלא חס וחלילה שהיו עושים עבירה זו, כל שכן באותו מקום קדוש, שלא יקומו כל ישראל ויהרגו אותם, אלא משום שהיו מעכבים אותם להיכנס למקדש ומוחים בידיהם שלא להיכנס להתפלל תפלה עד שהקרבנות נעשו, משום שהן לא מביאות קרבנות ליטול חלק מהם, ולכן מעכבים אותן, ולכן אותן נשים היו מבקשות מהם להיכנס לשם, ועל זה כתוב "את אשר ישכבון את הנשים", שמעכבים אותן כמו שאמרנו.

כדוגמא זו "וישכב את בלהה", חס ושלום שהוא שכב עמה, אלא משום שעכב

⁴⁰⁶ ר"ש פליג ואמר שממש אותיות התורה שהאדם יבטא בשפתיו ואותם ההבלים היוצאים מפיו מתגלמין באויר העולם ויעשה מהם צורות רוחניות קדושות ושהם המלבישות האדם ומוליכין אותו לשורשי האותיות ואותיות התורה העליונה שהיא חיי העולם הבא והיא ממש יש מציאות רוחני ללמד זכותו (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

דעכב לה לשמשא באבוי שמושא דמצוה ודא הוא בלבולא דערסא ועבד לקביל שכינתא עבידתא דא⁴⁰⁷ דבכל אתר דשמושא דמצוה אשתכח שכינתא שריא על ההוא אתר ואשתכח תמן ומאן דגרים לעכבא שמושא דמצוה גרים דיסתלק שכינתא מעלמא ועל דא כתיב (שם מט ד) כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה ובגין דא כתיב וישכב את בלהה פלגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר כלהו הוו במניינא ולא גרע מזכותא דלהון כלום⁴⁰⁸

רבי אלעזר אמר מאי טעמא בקדמיתא ישראל ולבתר יעקב דכתיב וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר אלא כד אתא ראובן ובלבל ההוא ערסא אמר ומה תריסר שבטין⁴⁰⁹ הוו ליה לאבא לקיימא בעלמא ולא יתיר והשתא בעי לאולדא בנין דילמא אנן פנימין דאיהו בעי לאולדא אחרנין כמלקדמין מיד בלבולא ההוא ערסא ואתעכב ההוא שמושא כאילו עבד קלנא לגבי שכינתא דשריא על ההוא ערסא ועל דא כתיב וישמע ישראל דהא בשמא דא אסתלק גו תריסר דאתכסיין דאינון⁴¹⁰ תריסר נהרי אפרסמונא דכיא⁴¹¹ ויהיו

אותה לשמש עם אביו שימוש של מצוה, וזה הוא בלבול המטה, ועשה המעשה הזה כנגד השכינה, שבכל מקום ששימוש מצוה נמצא, שכינה שורה על אותו מקום ונמצאת שם. ומי שגורם לעכב שמוש של מצוה, גורם שתסתלק שכינה מן העולם. ועל זה כתוב "כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה". ומשום זה כתוב "וישכב את בלהה פלגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר", כולם היו במנין, ולא נגרעה מזכות שלהם כלום.

רבי אלעזר אמר, למה בתחלה כתוב ישראל ואחר כך יעקב, שכתוב "וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר". אלא כשבא ראובן ובלבל אותה מטה, אמר, ומה שנים עשר שבטים היו לאבא לקיום בעולם ולא יותר, ועכשיו רוצה להוליד בנים, אולי אנו פגומים שהוא רוצה להוליד אחרים כמו מקודם. מיד בלבול אותה מטה והתעכב אותו שמוש כאלו עשה קלון לשכינה ששרתה על אותה מטה, ועל זה כתוב "וישמע ישראל", שהרי בשם זה התעלה תוך שנים עשר שהתכסו, שהם שנים עשר נהרות אפרסמון טהורה. "ויהיו בני יעקב שנים עשר", אלו שנים עשר

⁴⁰⁷ עם היות שבגשמי לא עשאה ברוחני עשאה, ולזה לא יגרעו מעלתם, אך תלוי בהם תקונם מפני שגרמו למעלה, ובפועל לא עשו העבירה ההיא שהגוף לא עשאה, וברוחני צריך תקון על ידם, והיינו טעם תשובת ראובן מאותה הבחינה הרוחנית (אור יקר).

⁴⁰⁸ דע, כי בשעה שבלבל ראובן יצועי אביו, ומנע משכבה של בלהה כשם שמנע קין משכב תאומה יתירה של הבל, והוא כפל ה"א בשם בלה"ה עם שאר אותיות הבל, ראויה היתה להוליד תאומים. והרמז בזה ג"כ לתריין הה"ן, וסימנין ה"א לכס זרע. ותרי הה"ן, תאומים משמע. ועם זה היו בני יעקב ארבעה עשר, ועם דינה שראויה היתה להוליד זכר, אלא שאימא גרמה לה להיות נקבה, כטעם דינה בת לאה, היו שבטי י"ה דווקא, וכבר נזדמנו לה לבלהה מלמעלה נשמותיהם של שני תאומים, ונתלבשו באוצר ידוע ששמו גוף, שהוא קרוב לאויר העה"ז. והנה להחזירם אי אפשר, מה עשו ב"ד של מעלה, הורידו שתי נשמות הללו למצרים לאשת יוסף, והם מנשה ואפרים, שאמר יוסף עליהם בני הם אשר נתן לי אלהים בז"ה, בגי' י"ד, רמז שהם המשלימים אותו המספר המכוון, כאמור, שהוא כנגד ד' אותיות השם הגדול ומלואו. וכן כתיב במעשה ראובן וישמע ישראל, שהבין שלא כוון ראובן לחטוא, ומאתר עילאה יצא הדבר. ויהיו בני יעקב שנים עשר ולא יותר. וכתיב ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף, וכו' (ספר הליקוט'ים - פרשת ויצא - פרק לה).

⁴⁰⁹ דמה כי כפי התוספת כך ידחו ראשון ראשון ולכך הוא נדחה תחלה ולכך תלה הענין בעצמו ולא ראה שהיה למעלה ולכבוד שיתעלה ראובן למעלה בבכורתו ויכנס תחתיו בן יעקב כמו שנכנס מנשה במקום יוסף וכיוצא היה הענין בשביל בלבול אבד ולא רווח (אור יקר).

⁴¹⁰ עיקר אלו הם למעלה בכתר שהם י"ג נהרי אפרסמונא שסוד אפרסמון בבינה והם דכיא דאינם במקום הדין נמצאו שהם בבינה שבכתר. אמנם הם י"ג מדות של רחמים, והם י"ג תיקוני דיקנא, שהכל ענין א'. והם י"ג מקורות של רחמים, ונתפשטו למטה בסוד מדות של רחמים, המתפשטין בסוד הדעת. ולכך הם לישראל, שהוא סוד נקודה אחת כוללת י"ב. ולזה הם לישראל בסוד הדעת, שישראל עולה ונקשר במחשבה העליונה, והשבטים אינם למעלה באלו, אלא למטה בסוד י"ב תיקוני נוק', ואז הוא יעקב על גביהן, שיעקב בחי' השכינה למטה בי"ב תיקונים, והת"ת עמה למטה. ואלו של יעקב, תיקון וקישוט לנגד אלו של ישראל (אור יקר). פי' כתב הרב כי הת"ת דא"א חצי הראשונה שלו עד הטבור מלבישים אותו ואר"א והחצי התחתון מלביש אותו ז"א ונודע שהת"ת ה"ס ו' א"נ או"א שלקחו חצי ת"ת העליון דא"א

זהר פרשת וישלח

שבטים שהשכינה נתקנה בהם, ומי הם, בני יעקב שנים עשר אליו תריסר שבטים
אלו שהתורה חזרה ועשתה להם חשבון
דשכינתא אתתקנת בהו⁴¹² ומאן אינון אליו
דאורייתא אהדרת ועביד לון חושבנא

קעו/ב

כמלקדמין כלהו קדישין כלהו אתחזיין לגבי
שכינתא לאסתכלא בקדושה דמאריהון⁴¹³
דאילו עבד ההוא עובדא לא ייתי ראובן
במניינא ועם כל דא אתענש דאתנמיל בכורתיה
מניה ואתיהיב ליוסף⁴¹⁴ כמה דאת אמר (דה"א
ה א) ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור
ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף

תא הזי (דניאל ב כ) להוא שמיה דאלהא
מברך מן עלמא ועד עלמא (שם ד לד) די כל
מעבדוהי קשוט וארחתיה דין וכל מה דאיהו
עביד כלא איהו בחכמתא עלאה תא הזי כמה
גרים עובדא דבר נש דהא כל [מאי] [מאן] דאיהו
עביד כלא אתרשים וקיימא קמי דקב"ה דהא
יעקב בשעתא דעאל לגבה דלאה כל ההוא
ליליא רעותיה ולביה הוה ברחל דחשיב דרחל
איהי ומההוא שמושא⁴¹⁵ וטפה קדמאה ומההוא
רעותא אתעברת לאה ואוקמוה דהא אלמלא
דיעקב לא ידע⁴¹⁶ לא יסתליק ראובן בחושבנא

כמו מקודם, כולם קדושים, כולם
ראויים לשכינה להסתכל בקדושת רבונם,
שאילו עשה אותו מעשה, לא יבא ראובן
במנין. ועם כל זה נענש, שנטלה ממנו
בכורתו ונתנה ליוסף, כמו שנאמר "ובני
ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו
יצועי אביו נתנה בכרתו (לבני) ליוסף".

בא וראה, "להוא שמיה דאלהא מברך מן
עלמא ועד עלמא די כל מעבדוהי קשוט
וארחתיה דין וכל מה דאיהו עביד כלא
איהו בחכמתא עלאה". [שיהיה שם האל
מבורך מן העולם ועד העולם, שכל מעשיו
אמת ודרכיו דין, וכל מה שהוא עושה, הכל
הוא בחכמה עליונה]. בא וראה כמה גורם
מעשה אדם, שהרי כל (מי) מה שהוא
עושה, נרשם ועומד לפני הקדוש ברוך הוא,
שהרי יעקב, בשעה שנכנס ללאה, כל אותו
הלילה היה רצונו ולבו ברחל, שחשב שהיא
רחל, ומאותו שמוש וטפה ראשונה ומאותו

לקחו ו' אחת והיא כפולה ו'ו הם י"ב גבולי אלכסון. וכן ז"א שלקח ג"כ חצי התחתון הוא ו' והיא כפולה ו'ו
הם י"ב גבולי אלכסון נמצא שיש י"ב גבולי אלכסון באו"א ויש י"ב גבולי אלכסון בז"א עכ"ל. וז"ש הזהר
דהא בשמא דא אסתלק גו תריסר דאתכסיין פי' שעלה ז"א לקבל אותם הי"ב שבאו"א כמ"ש דאינון תריסר
נהרי דאפרסמונא דכייא כי אימא נקראת אפרסמוא דכייא (מ"מ).

⁴¹¹ עי' לעיל ד ע"ב.

⁴¹² פי' יעקב דהכא היא השכינה כנזכר בכמה דוכתי בזהר שיעקב היא מלכות (מ"מ).

⁴¹³ אלו הגשמיים מרכבה לרוחניים, ואלו הרוחניים ע"י עולים ונקשרים נקבות בזכרים (אור יקר).

⁴¹⁴ דהיינו סוד יוסף נקודה אמצעית בין י"ג עליונים ל"ג תחתונים, דהיינו שכס א' על אחיך. ואלו
הוליד יעקב בן היה ראובן מסתלק בבכורה זו, ובבלבולו יצועי אביו נטלה אותה בכורה ממנו, ונשאר בן
כשאר הבנים, ונתנה ליוסף ונסתלק בעלה ההיא נקודת היסוד בכור היונק מהעליונים ומשפיע לתחתונים
(אור יקר).

⁴¹⁵ כתב הרמד"ל דנ"ל דבעל ושנה שהרי אין אשה מתעברת מטפה א' ובודאי אשתמיטתיה כל מ"ש
האר"י זצ"ל בענין מעוכות דבית ר' והוא תימה שהדבר נודע בכמה מקומות בסוד עשיית כלי יסוד הנוק'
וכ"ש דלדברי הרמד"ל לא היה מטפה א'. ועי'ל דמעשה נסים דוגמת מ"ש בדינה שנהפכה לנקיבה למ"ד
דאחר מ' היה [דיעקב לא ידע, פי' אלמלא דיעקב לא היה יודע שהיא לאה. לא יסתלק ראובן, דהוה בן
תמורה ולא יחשב בין השבטים, אלא ודאי דחשב שהיתה רחל ובה היתה מחשבתו, ולפי זה לא היה שותה
בכוס אחר ומחשב בכוס אחר]. הרמ"ז בכ"י (ואני בעוני אומר דלא די דנעלם הדבר יצא מפי האר"י החי
אלא לא זכר גם דברי התוס' ביבמות דף ע"ו ע"ש וקרוב לי לומר שדברי התוס' נעלמו גם מהרמ"ז דאתא
עלה ממעשה נסים ואין להאריך (מא"י"ן) (נ"א).

⁴¹⁶ ירצה שלא חטא חטא זה במזיד שותה בכוס זה ונותן עינו בכוס אחר, אלא בשוגג בא זה לידו כדאי
היה לפגם ראובן ממנין השבטים ח"ו (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

ועל דא לא אסתלק בשמא ידיעא⁴¹⁷ אלא שמיה סתם ראובן

ועם כל דא אהדר עובדא לאתריה כמה דההוא רעותא קדמאה אתעבידת ברחל ההוא רעותא אתהדרת בה דהא בכורתיה אהדרת ליוסף בוכרא דרחל אתר דרעותא הות ברחל וכלא סליק באתריה בגין דכל עובדוי דקב"ה כלהו קשוט וזכו

רבי חזקיה אשכחיה יומא חד לרבי יוסי דהוה מסטמיט⁴¹⁹⁴¹⁸ ספסינא⁴²⁰ גו קטרי דנורא⁴²¹ והוה סליק⁴²² קטורא דתתנא⁴²³ לעילא א"ל אלו קטורא דתננא דקרבנא דהוון סליק על גבי מדבחא הוה סליק תדיר כי האי גוונא לא שריא רוגזא בעלמא וישראל לא אתגלי מעל ארעא פתח רבי יוסי ואמר (שיר ג ו) מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל מי זאת עולה תא חזי בזמנא דהוון אזלי במדברא שכינתא אזלא קמיהו ואינהו הוון אזלי אבתרה דכתיב (שמות יג כא) ויהו"ה הולך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם וגו' ובגין כך כתיב (ירמיה ב ב) כה אמר יהו"ה זכרתי לך חסד נעוריד אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר וגו'

ושכינתא הוה אזלא וכלהו ענני יקר בהדה וכד הוה שכינתא נטלא הוון נטלין כמה דכתיב (במדבר ט יז) ובהעלות הענן מעל האהל ואחרי

רצון התעברה לאה, ובארוהו, שהרי אלמלא שיעקב לא ידע, לא יעלה ראובן בחשבון, ועל זה לא התעלה בשם ידוע, אלא שמו סתם ראובן.

ועם כל זה חזר מעשיו למקומו, כמו שאותו רצון ראשון נעשה ברחל, אותו רצון חזר בה, שהרי בכורתו חזרה ליוסף בכור רחל, במקום שהרצון היה ברחל, והכל עולה למקומו, משום שכל מעשי הקדוש ברוך הוא אמת וזכות.

רבי חזקיה מצא יום אחד את רבי יוסי שהיתה נשמטת חתיכת בשר לתוך להבות האש, והיה עולה קטור העשן למעלה. אמר לו, אלו קטור העשן של הקרבן שהיה עולה על גבי המזבח היה עולה תמיד כדוגמא זו, לא שורה רוגז בעולם, וישראל לא היו גולים מעל הארץ. פתח רבי יוסי ואמר, "מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל". "מי זאת עלה", בא וראה, בזמן שהיו ישראל הולכים במדבר, השכינה הלכה לפניכם, והם הלכו אחריה, שכתוב "וה' הלך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם" וגו'. ולכן כתוב "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריד אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר" וגו'.

ושכינה היתה הולכת וכל ענני הכבוד עמה. וכשהיתה שכינה נוסעת, היו נוסעים, ככתוב "ובהעלות הענן מעל האהל ואחרי

⁴¹⁷ שמצד אביו לא ידע שראובן הוליד חשב שיוסף הוליד, והנה יעקב רהרר להוליד הנקודה האמצעית הבכורה הנזכרת מושכת מ"ב עליונים ומשפיע ל"ב תחתונים ואחר שיתקן נקודה זו יוליד ל"ב שבטים כדי שיהיו נגדיים תחתונים לעליונים כדפי' ולכך בגשמיות הטפה והשמוש היה לראובן, והרעותא והכוונה היה ביוסף ולא יתיישב הנקודה הזאת אלא ברחל דווקא ולזה היתה רפופה ביד ראובן, והקרוב אל הדבר קלה שבסבות יספיקוהו. והנה בכור היה יוסף לפטר רחם אמו, ולא היה בכור ליעקב לנחלה, ועם כל זה כיון שהיתה הכוונה ברחל, חזר הדבר אל מקומו (אור יקר).

⁴¹⁸ צולה, וילמוד מענינו (אור יקר).

⁴¹⁹ משתמיט (לפ"ו).

⁴²⁰ ריאה (אור יקר).

⁴²¹ בגחלי אש ולהבות (אור יקר). שהיה נשמט ויוצא מהקדרה שהיה מבשל בו אצל האש ויוצא השומן בגחלי רחמים וע"י זה עלה העשן למעלה ור"ל שהזכיר בקיטור העשן הזה ענין הקיטור עשן של הקרבת הקטרת אשר על ידו מתקשרים עליונים ותחתונים כאחד (ד"א). פירוש מפזר בשמים על האש ועולה העשן ביושר עד למעלה למעלה. הרש"ב (נ"א).

⁴²² עשן המתמר ועולה (אור יקר).

⁴²³ "קטורא לתתנא" נמחק בלוח יקר, ובמקומו איתא "תננא לקוטרא".

זהר פרשת וישלח

בן יסעו בני ישראל וגו' וכד איהי סלקא ההוא עננא סלקא עד לעילא וכל בני עלמא חמאן ושאלו ואמרי מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן ההוא עננא דשכינתא אתחזיא עשן מאי טעמא איהי עשן בגין דנורא דאדליק אברהם⁴²⁴ <ויצחק בריה הוה אחיד בה⁴²⁵ ולא אעדי מינה וכד אתאחדת ההוא [נורא] [נהורא] בגווה הוה סליק עננא⁴²⁶ >נ"א תננא> ועם כל דא מקטרת מר ולבונה מאי מקטרת מתקטרא בתרין סטרין אחרנין עננא דאברהם לימינא עננא דיצחק לשמאלא מכל אבקת רוכל דא יעקב⁴²⁷

דבר אחר דא יוסף הצדיק בגין דארונא דיוסף הוה אזיל לגביה אמאי רוכל בגין דהוה רכיל לאחוי לגביה דאבוי דבר אחר אמאי רוכל⁴²⁸ אלא מה חנוני דא קטירי דקוסטרי ואבקי דפולמי כלהו בידיה⁴²⁹ הכי נמי יוסף איהו קיומא דאורייתא בגין דאיהו קיים לה בגין דכל פקודי אורייתא מתקשרן בנטיירו דברית קדישא ועל דא שכינתא מתקטרא באברהם יצחק ויעקב ויוסף כחדא אינון ודיוקנא חדא להו הדא הוא דכתיב (בראשית לו ב) אלה תולדות יעקב יוסף ובגין כך מכל אבקת רוכל בגין דמאתר⁴³⁰ דנהרא דנגיד ונפיק⁴³¹ אשתקייא כלא⁴³² ונהירו כל אנפין⁴³³

ותא חזי כד הוה ישראל בארעא והוה מקריבין קרבנין כלהו הוה מתקרבין לגבי קב"ה כדקא

כן יסעו בני ישראל וגו'. וכשהיא עולה, אותו ענן עולה עד למעלה, וכל בני העולם רואים ושואלים ואומרים, "מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן". אותו ענן של השכינה שנראה עשן. ולמה היא עשן, משום שהאש שהדליקו אברהם ויצחק בנו היתה אחוזה בה ולא זזה ממנה, וכאשר נאחזה אותה האש בתוכה, היתה עולה ענן (נ"א עשן). ועם כל זה, "מקטרת מר ולבונה". מה זה "מקטרת", מתקשרת בשני צדדים אחרים, ענן של אברהם לימין, ענן של יצחק לשמאל. "מכל אבקת רוכל", זה יעקב.

דבר אחר, זה יוסף הצדיק, משום שארוננו של יוסף היה הולך אליו. למה "רוכל", משום שהיה רכיל את אחיו לאביו. דבר אחר, למה "רוכל", אלא מה חנוני זה שקשרי עצי בשמים ואבקות רפואות כולם בידו, כך גם יוסף, הוא קיום התורה, משום שהוא קיים אותה, משום שכל מצוות התורה קשורות לשמירת ברית קודש. ולכן שכינה קשורה באברהם יצחק ויעקב ויוסף, כאחד הם, ודמות אחת להם. זהו שכתוב "אלה תולדות יעקב יוסף". ולכן "מכל אבקת רוכל", משום שממקום שהנהר ששופע ויוצא, הכל משקים וכל הפנים מאירות.

ובא וראה, כשהיו ישראל בארץ והיו מקריבים קרבנות, כולם היו מתקרבים

⁴²⁴ היינו סוד חסד אברהם וסוד הגבורה יצחק, ונורא דאדליק היינו שנקשר אברהם בגבורה לעקור את הדין ולכוללו עמו, ונכלל חסד בגבורה וגבורה בחסד, והיינו אש לשרוף העולה (ובסוד) הקשר הזה הקושר ימין בשמאל ושמאל בימין, וקשר במלכות דהיינו במזבח אשר בנה אברהם, שבו סוד אש הדין הקשור מקשר חסד בגבורה גבורה בחסד, ומשם נעשת עשן. והיינו סוד והר סיני עשן כולו, מפני אשר ירד עליו ה' באש, וימשך הדין היפה בה, ויהיה היא מעלה עשן ההתעוררות מאהבה זו ממטה למעלה (אור יקר). המלכות שנק' נורא אברהם תיקנה והאירה (מ"מ).

⁴²⁵ פי' שהגבורות הם תמיד במלכות והגבורות נקראים יצחק (מ"מ).

⁴²⁶ ר"ל ענן דקרא שיש בו עשן כדכתיב בתמרות עשן, ולפי זה מ"ש ההוא נורא אתאחדת בגווה, הם הגבורות שנקראים אש, ואינו כנורא דרישא דהתם קאי על המלכות (מ"מ).

⁴²⁷ שהוא המשלים הכל והם ג' בחינות הא' שלום הימין והשמאל הב' הספירות בעצמן, הג' שלום ע"י הת"ת (מ"מ).

⁴²⁸ להראות בחינות הספירות כולם שבו (אור יקר).

⁴²⁹ קשרים של עשבים ואבק מכל מיני רפואות שבעולם הכל בידו (ד"א).

⁴³⁰ פי' זה הטעם ג' למה נקרא יוסף אבקת רוכל, לפי שיסוד הוא כולל כל ההארות וממנו אשתקין כולא (מ"מ).

⁴³¹ בינה (אור יקר).

⁴³² אפילו ג' אבות ויסוד מושכם מלמעלה למטה (אור יקר).

⁴³³ זכרים ונקבות עליונים ותחתונים (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

יאות וכד קרבנא אתעביד ותננא סליק בארח
מישר כדין הוו ידעי דתננא דמדבחה אדליק

לקדוש ברוך הוא כראוי, וכשקרבת נעשה
והעשן עולה בדרך ישר, אז היו יודעים
שעשן המזבח הדליק

קעז/א

בוצינא דאתחזיא⁴³⁴ לאדלקא וכל אנפין⁴³⁵
נהירין⁴³⁶ ובוצינין⁴³⁷ דלקין⁴³⁸ <ו-מיומא
דאתחריב בי מקדשא לית לך יומא ויומא דלית
ביה זעימו⁴³⁹ ורוגזא כמה דאת אמר (תהלים ז
יב) ואל זועם בכל יום ואתפרש חדוה מעילא
ומתתא⁴⁴⁰ וישראל אזלין בגלותא ואינון ברשו
<ד-טעווןן אחרנין וכדין אתקיים קרא דכתיב
(דברים כח סד) ועבדת שם אלהים אחרים⁴⁴¹
וכל דא למה בגין דכתיב (שם מז) תחת אשר לא
עבדת את יהו"ה אלהיך בשמחה⁴⁴² ובטוב לבב
מרוב כל מאי מרוב כל הכא מרוב כל והתם
(שם נז) בחסר כל עד דיתער קב"ה ויפרוק לון
מביני עממיא כמה דאת אמר (שם ל ג) ושב
יהו"ה אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך
מכל העמים אשר הפיצך יהו"ה אלהיך שמה
וכתיב (שם ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים
משם יקבצך וגו'

נר שראוי להדלק, וכל הפנים מאירות
ונרות דולקים. ומיום שנחרב בית המקדש
אין לך יום ויום שאין בו זעם ורוגז, כמו
שנאמר "ואל זועם בכל יום", ופרשה
השמחה מלמעלה ומלמטה, וישראל
הולכים בגלות, והם ברשות של עבודות
זרות אחרות, ואז מתקיים הפסוק שכתוב
"ועבדת שם אלהים אחרים". וכל זה למה,
משום שכתוב "תחת אשר לא עבדת את ה'
אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". מה
זה "מרוב כל", כאן "מרב כל", ושם "מחוסר
כל". עד שיתעורר הקדוש ברוך הוא ויפדה
אותם מבין העמים, כמו שנאמר "ושב ה'
אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל
העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה",
וכתוב "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם
יקבצך" וגו'.

ואלה תולדות עשו הוא אדום (בראשית לו א)
תא חזי בחיי יצחק⁴⁴³ לא אתמנון בנוי דעשו

"ואלה תולדות עשו הוא אדום". בא
וראה, בחיי יצחק לא נמנו בני עשו כמו

⁴³⁴ היינו המלכות, וכאשר היא מאירה בלהבת אש אהבה עליונה (אור יקר).

⁴³⁵ שאר הספירות (אור יקר).

⁴³⁶ מצד החסד (אור יקר).

⁴³⁷ הספירות מצד הגבורה (אור יקר).

⁴³⁸ אש אהבה והדין המתוק (אור יקר). ונרות דולקים הוא רומז אל הארת השפע בעולם (ד"א).

⁴³⁹ מן הגבורה המעוררת החצונים ע"י המלכות, והיינו "אל" מלכות, זועם מלמעלה מצד הגבורה,
ומלמטה מצד החצונים, וכל זה גרם הבינה שנתעלה ברחמיה ופתחה מקור הדינים (אור יקר).

⁴⁴⁰ מתתא ממקורות החסד והגבורה, ומעילא שלא נפתחה החכמה במבועיה אליה (אור יקר).

⁴⁴¹ היינו אומרו ישראל העומדים בחו"ל עובדי ע"ז בטהרה הם (אור יקר).

⁴⁴² אפשר כי ע"י עבודת ה' וקיום המצות גורם יחוד קב"ה בשפע רב וזהו ובטוב לבב רמז התחברות
יסוד הנקרא טוב עם מ' הנקרא לב ובמקום ד"ל נעשה לב"ב ותהיה השפעה רבה ממה שהושפע מלמעלה
ביסוד הנקרא כ"ל וזהו מרוב כל וז"ש הכא מרוב כל כו' (מאין) (נ"א).

⁴⁴³ הענין שיצחק כח הגבורה אמנם נעקרה ונתקנה ונקשרה בימין ונתקדשה, ועשו שמרי וסיגי הזהב
המתפשט לחוץ במדרגות הטמאות שהם כל החצונים. ואלו נמנו נקשרו במדרגתם, שזה דרך המנין לקשר
הנמנה למעלה. ואם ח"ו נקשרו אלו בחיי יצחק, היה מורה שהגבורה מתבלבלת בדינה, ואינו, שלא עמד
יצחק בסוד הבלבול הזה אלא עד שנטל יעקב הברכות בעקבה, שכך היה צריך. ולזה היה נוגע בכבוד יצחק,
שמורה שהיו אלו נקשרים בגבורות, ואינו לכך. בני יעקב נמנו בחיי יצחק, להראות שיצחק בפנימה בקדש,
ואלו קישוטי שכינה חלקי יצחק, שאלו האבנים שהם בהיכלות מצד יצחק, הם שכח הגבורה שביעקב גרם
להוליד אלו לתקוני שכינה. ועמד שעור קומה עליונה על מתכונתה ביצחק ויעקב וי"ב שבטים כולם, חלק
הקדש. וסוד שעור קומה חצונית מתכוננת בעשו ובבניו, ואלו יתכוננו לפני הגבורה ח"ו, יתאחזו בדין
הקשה, ויעוררו דיני הגבורה. לכך אינם נמנים אלא אחר קשר יצחק בעולם העליון, ואלו שעור קומה
חצונית קומת הצלם לעצמן, וישראל שיעור קומה לעצמן. ונודע שישראל נכנסים לשעבוד ומשם זוכים
לא"י, כאומרו במה אדע כי אירשנה, קחה לי וכו', גר יהיה זרעך וכו', ואחר כך יצאו ברכוש גדול, נשמות

זהר פרשת וישלח

כמה דאתמנון בניו דיעקב דהא עד לא מית יצחק אתמנון אבל בעשו מה כתיב (שם לה כט) ויגוע יצחק וימת⁴⁴⁴ ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו בתריה מה כתיב ואלה תולדות עשו הוא אדום מאי טעמא בגין דהא בחולקיה ובאחסנתיה ועדביה לאו איהו אלא יעקב ובניו ובגין כך יעקב ובניו אינון חולקיה דקב"ה ועאלין בחושבנא אבל עשו דלאו איהו בחולקא דבסטר דמהימנותא עביד חושבניה לבתר דמית יצחק ואתפרש חולקיה לאתר אחרא

תא חזי לבתר דמית יצחק ועשו אתפרש לסטריה מה כתיב (שם לו ו) ויקח עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו דשבק ליה ליעקב קרן וריוח שעבודא דמצרים וארעא וזבין ליה חולקיה מן מערתא דכפלתא ואזל ליה מן ארעא ומן מהימנותא ומחולקיה דאזל ליה מכלא תא חזי כמה הוה חולקיה דיעקב טבא בכלא בגין דלא אשתאר עשו בהדיה ואתפרש מניה ואזל ליה לחולקיה ולעדביה ואשתאר יעקב אחיד באחסנת אבוי ובאחסנת אבהתוי ועל דא (שם) וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו מאי מפני יעקב אחיו דלא בעא חולקיה ואחסנתיה ועדבא דמהימנותא דיליה זכאה חולקיה דיעקב עליה כתיב (דברים לב ט) כי חלק יהו"ה עמו יעקב חבל נחלתו

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל (בראשית לו לא) רבי ייסא פתח ואמר (עובדיה א ב) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד תא חזי כד עבד קב"ה עלמא ופלג ארעא לשבעה תחומי פליגין לקביל שבועין רברבין ממנן וקב"ה פליג לון לשבעין עמין כל חד וחד בדקא חזי ליה כמה דאת אמר (דברים לב ח) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים ומכלהו רברבן ממנן דאתמסרו לשאר עמין לא אית בהו בזוי קמיה כממנא דעשו מאי טעמא בגין דסטרא דעשו

שנמנו בני יעקב, שהרי טרם שמת יצחק הם נמנו, אבל בעשו מה כתוב, "ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו". אחריו מה כתוב, "ואלה תולדות עשו הוא אדום". ולמה, משום שאין בחלקו ובירושתו ובגורלו, אלא יעקב ובניו. ולכן יעקב ובניו הם חלקו של הקדוש ברוך הוא ונכנסים בחשבון, אבל עשו שאינו בחלק של צד האמונה, עשה חשבונו אחר שמת יצחק, ונפרד חלקו למקום אחר.

בא וראה, אחרי שמת יצחק ועשו נפרד לצד שלו, מה כתוב, "ויקח עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו", שהשאר ליעקב קרן ורווח, שעבוד מצרים והארץ, ומכר לו חלקו במערת המכפלה, והלך לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו, שהלך לו מהכל. בא וראה כמה טוב היה חלקו של יעקב בכל, משום שלא נשאר עמו ונפרד ממנו והלך לו לחלקו ולגורלו, ונשאר יעקב אחוז בירושת אביו ובירושת אבותיו. ועל זה "וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו". מה זה "מפני יעקב אחיו", שלא רצה חלקו וירושתו וגורל האמונה שלו. אשרי חלקו של יעקב, עליו כתוב "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל". רבי ייסא פתח ואמר, "הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד", בא וראה, כשעשה הקדוש ברוך הוא את העולם וחלק את הארץ לשבעה תחומי חלקים כנגד שבועים ממונים גדולים, והקדוש ברוך הוא חלק אותם לשבעים עמים, כל אחד ואחד כראוי לו, כמו שנאמר "בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים". ומכל הממונים הגדולים שנמסרו לשאר העמים אין בהם בזוי לפניו כממונה של עשו, ולמה, משום שהצד של עשו הוא צד

קדושות ושכינה ומרכבה שלימה, ויקבלו התורה וינחלו הארץ, ומשם למערת המכפלה, פתח כניסת עולם הבא. ומכל זה נשלל עשו ולא רצה לא בעוקצו ולא בדובשו, ולכך כי חלק ה' עמו (אור יקר).

⁴⁴⁴ פ' שאחר שאמר הכתוב מיתת יצחק, אז כתיב "ואלה תולדות עשו", וכפי האמת אותה שעה לא מת יצחק עד "ב שנים אחר מכירת יוסף, אלא כוונת הכתוב שלא מנה תולדות אלא אחר שהזכיר המיתה (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

סטרא מסאבא איהו וסטרא דמסאבא איהו קלנא קמי קב"ה (ו)מאינון דרגין זעירין דבתר ריחיא סריקתא⁴⁴⁵ דקוסטרי סומקי קא אתיא ועל דא הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד [דכתיב] (וכתיב) (בראשית ג יד) על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך מאד כמה דאת אמר (שם) ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה

תא חזי בדרגין תתאין אית דרגין על דרגין כולהו משניין דא מן דא וכלהו דרגין קפטירין⁴⁴⁶ אלין וקשירין אלין באלין ומלכו אתפרש דא מן דא ומלכו אתקשר במלכו דא עייל ודא סליק אחידן בקשרא דא⁴⁴⁷ ההוא קשרא משחתא חדא ליה⁴⁴⁸ ותלת תלת⁴⁴⁹ קשרין לההיא משחתא⁴⁵⁰ בכל קשרא וקשרא חד עטרא⁴⁵¹ ובכל עטרא ועטרא חד קפסורא⁴⁵² ואתמנא בעטורא דלעילא⁴⁵³ ואתמנא ונחית לתתא עד דאתקשרו ביה ככביא ומזלי כל חד וחד אתפרש ביה חד

קעז/ב

ככבא וחד מזלא וכל ככביא זמינין אינון באינון דרגין דלעילא⁴⁵⁴ ועל דא כל דרגא ודרגא אתעטר באתרין ידיען כדקא חזי וכד מתפרשן דרגין⁴⁵⁵ תשתכה קטורא דפוסתקא⁴⁵⁶ עד

הטומאה, וצד הטומאה הוא קלון לפני הקדוש ברוך הוא מאותן דרגות קטנות שאחר הריחים, שבא מהריקנות של המידות האדומות, ועל זה "הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד", שכתוב "על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך". "מאד", כמו שנאמר "ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה".

בא וראה, בדרגות התחתונות יש דרגות על דרגות, כולם משונים זה מזה, וכל הדרגות דבוקים הן וקשורות אלה באלה, ומלכות נפרדת זה מזה, ומלכות קשורה במלכות, זה נכנס וזה עולה, אחוזים בקשר אחד. לאותו קשר יש לו מדה אחת ושלשה קשרים לאותה מדה, בכל קשר וקשר עטרה אחת, ובכל עטרה ועטרה שלטון אחת, והתמנה בעיטור שלמעלה, והתמנה וירד למטה, עד שהתקשרו בו כוכבים ומזלות, כל אחד ואחד נפרד בו כוכב אחד

ומזל אחד, וכל הכוכבים הם מזומנים באותן דרגות שלמעלה. ועל זה כל דרגה ודרגה מתעטרת במקומות ידועים כראוי. וכשנפרדות הדרגות נמצא קשר המפסיק,

⁴⁴⁵ פי' מלשון בוקי סריקי, ר"ל ריקות של שוטרים אדומים. ונראה לי דסריקתא קאי אריחיא, ור"ל שאין בהם קמח וריחים אלו הם במקום השוטרים האדומים (רמ"ז). מאותן מדרגות השפלים שאחר הריחים ששם ממונים פחותים שוטרי הדין הנרמז בתוקף האדמימות משם אחיזתם ומלת סריקתא הוא תרגומו של אנשים רקים גוברין סריקין ומלת קוסטרי פי' של שוטר והוא מענין קוסטינר כמ"ש לעיל בכמה מקומות (ד"א).

⁴⁴⁶ מדרגות דבוקים יחד והוא מענין קיטוף ודיבוק (ד"א).

⁴⁴⁷ היא המלכות (מ"מ).

⁴⁴⁸ פי' המלכות נקראת מדה, לפי שהיא דינים והגבורות נקראים קו המדה, לפי שעל ידם היא המדידה, כי החסד מתפשט בלי גבול (מ"מ).

⁴⁴⁹ נמחק זלפ"ו ומ"מ.

⁴⁵⁰ פי' הם חב"ד חג"ת נה"י דמלכות שהם ג' ג' (מ"מ).

⁴⁵¹ שכל ספירה שבמלכות יש לה הארה מז"א (מ"מ).

⁴⁵² הוא לשון שלטון, ור"ל בכל עטרה ועטרה שהם ספירות דז"א שהם עטרות למלכות יש להם הארה מהבינה שהיא השלטון העיקרי (מ"מ).

ורומז על בינה ופי' משחתא חדא מדה א' ורומז על מ' (הרשב"ב) (נ"א). שלטון אחד והוא מענין קפטירי דעלמא שפי' שלטוני עולם (ד"א).

⁴⁵³ פי' מלכות מקבלת מלמעלה ומשפעת לתחתונים (מ"מ).

⁴⁵⁴ ולזה יש שאיבה ממדרגה למדרגה בעצמה בהיכלות להשפיע בככבים (אור יקר).

⁴⁵⁵ היינו התפשטות המדרגות הנזכרות קודם הגיעם אל הככבים והמזלות, שהככבים והמזלות הם ממש מעין העולם הגשמי, משועבדים אל הקדושה או אל הטומאה, אלו זכו אומות העולם היו ישראל משקיני השרים מפנימה, והיו שואבים קדושה קלה. אמנם עתה, שלא זכו שריהם, משועבדים אל החצונים, והיינו כד מתפרשן דרגין בין אלו לאלו, יכנסו החצונים, בענין שהשרים מיושבים על תחומי העולם למעלה

זהר פרשת וישלח

עד שמתקשרים בצד שנראה להם. והצדדים של דרגות הטומאה שהם בצד שמאל, כולם נפרדים לכמה דרכים ושבילים מצדי הגבורות האדומות, ולכן תלויות הגבורות למטה לאלף אלפים ורבוא רבבות. ועל זה "הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד", כמו שאמרנו. כדקאמרן

תא חזי ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום⁴⁶² (בראשית לו לא) בארץ בסטרא דדרגא דיליה דאיהו דרגא דעשו דכתיב עשו הוא אדום וכלהו קאתו מסטרא דרוח מסאבא לפני מלך מלך לבני ישראל בגין דאינון דרגין דקיימין בי תרעי לתתא קדמאי ובגין כך אמר יעקב לג (יד) יעבר נא אדני לפני עבדו בגין דדרגין דיליה קדמאין אינון לאעלא ובגין כך לפני מלך מלך לבני ישראל דער כען לא מפא זמנא דמלכו שמיא לשלמא ולאתאחדא בבני ישראל ובגין כך אמר יעבר נא אדני לפני עבדו וכד שלימו אלין דרגין בקדמיתא לבתר אתער מלכו שמיא לשלמא על תתאי וכד שרא שרא בזעירא דכל שבטין דאיהו בנימין כמה דאת אמר (תהלים סח כח) שם בנימין צעיר רודם וגו' וביה שארי לאתערא⁴⁶³ מלכותא לבתר אתא מלכותא באתריה ואתקיים בהדיה דלא תעדי לעלמין

בא וראה, "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום", בארץ בצד של הדרגה שלו שהיא דרגת עשו, שכתוב "עשו הוא אדום", וכולם באים מצד של רוח הטומאה. "לפני מלך מלך לבני ישראל", משום שאותן דרגות שעומדות בבית השערים למטה קודמות. ולכן אמר יעקב "יעבר נא אדני לפני עבדו", בשביל דרגותיו הראשונות הן להיכנס, ולכן לפני מלך מלך לבני ישראל, שעד עכשיו לא הגיע זמנה של מלכות השמים לשלוט ולהאחז בבני ישראל, ולכן אמר "יעבר נא אדני לפני עבדו". וכשנשלמו דרגות אלו בתחלה, אחר כך מתעוררת מלכות השמים לשלוט על התחתונים, וכששורה, שורה בקטן של כל השבטים, שהוא בנימין, כמו שנאמר "שם בנימין צעיר רודם" וגו', ובו שורה להתעורר המלכות. אחר כך באה המלכות במקומה ועומדת עמו שלא תזוז לעולמים.

מהגלגלים ומשפיעים דרך הגלגלים לאומה שבעולם הגשמי נגדו ממש, ועם היו שהגלגל יתגלגל הארץ לעולם עומדת. והשר עומד נגדה בחלק עליון מהגלגלים כולם, וכאשר ישתלשלו המדרגות הקדושות הנזכרות. הנה יהיו כאשכול הפיסתוק למטה שתפרשו הא' לשתיים והשתיים לשמנה והח' למטה (אור יקר).

⁴⁵⁶ ירצה קשרם כעין אשכול הפיסתוק, לא כאשכול ענבים שהם הקדושים, אלא הפיסתוק למטה שטבעו ממש כעין המשל הזה שהמשלנו (אור יקר). קשר הגרעין של פרי העליון כי פוסתקא הוא פי' של גרעינין שבפרי כענין שכתוב בגיטין בפ' מי שאחזו אי פוסתקא דנשדור ע"ש ורמז כאן אל השתלשלות נטיעות האצילות כנודע (ד"א). עי' ד"א ור"ל קישור הפרי היוצא ממדריגות הקדושה (הרש"ב) (נ"א).

⁴⁵⁷ סוף המדרגות האלו, שהם עד הנזכר עם המדרגות החצוניים הצפוניים, שהם לפעמים אמצעים בינה ובין הכבדים, ובזה תלוי תקון העולם וחירותו מן החצוניים (אור יקר).

⁴⁵⁸ כפי התפשטותם ובחינת הנהגתם והשפעתם (אור יקר).

⁴⁵⁹ יש עוד השתלשלות למדרגות הטומאה (אור יקר).

⁴⁶⁰ ומפני שכל הנהגה זו שהיא הנהגת היער יתלבש בחוץ, והחצוני ישעבד אותה כולה יחד להנהגת הדין והגבורה (אור יקר). בענין ארחין ושבילין עי' הערה לעיל קעה ע"ב.

⁴⁶¹ כדי כל צורך הפעולות העליונות על ידי החצוניים (אור יקר).

⁴⁶² מקום החצוניים, סוף ענפי היער, צפורני האצבעות וזוהמתם כנודע, והם לפני מלך מלך קודמין ממטה למעלה לכל בחינות צאן קדשים צאן ירולשים להט החרב המתהפכת לשמור דרך עץ החיים, ולכן הם דרך הכניסה לכל הבא ליכנס תורה תפלה מצוה נשמה ומלכות ישראל ואחיותו בעולם וכל המציאות כולו (אור יקר).

⁴⁶³ נקט לאתערא כי היה כמו פקיד לבר ולהכי שאול באחת ועלתה לו כמו שביאר הרב המאירי פ"ג דהוריות באורך לא כן דהע"ה שהיה מיהודה וז"ש אתא מלכותא באתריה ומיהו בהא דשאול באחת כו' שטה אחרת לרבינו האר"י זצ"ל בספר הגלגולים ע"ש (מא"י) (נ"א).

זהר פרשת וישלח

רבי חייא פתח ואמר (ישעיה מד א) ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו כה אמר יהו"ה עושך ויוצרך מבטן יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישורון בחרתי בו תא חזי כמה אבטח לון⁴⁶⁴ קב"ה לישראל בכמה אתר (בגין) למזכי להו לעלמא דאתי דהא לא אתרעי לחולקיה לכל עם ולישן בר לישראל בלחודוי⁴⁶⁵ ובגין כך יהב לון אורייתא⁴⁶⁶ דקשוט למזכי בה ולמנדע ארחוי דקב"ה בגין דירתון ארעא קדישא דכל מאן דזכי בהאי ארעא קדישא אית ליה חולקא לעלמא דאתי כמה דאת אמר (שם ס כא) ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ והא אתמר תלת דרגין הכא בקדמיתא יעקב ולבתר ישראל ולבתר ישורון

תא חזי יעקב הא אוקמוה⁴⁶⁷ ישראל אוף הכי נמי⁴⁶⁸ ואף על גב דדרגין אינון חד⁴⁶⁹ ישורון אמאי אקרון ישראל בשמא דא אלא ישראל וישורון כלא חד ישורון כמה דאת אמר (איוב לג כז) ישור על אנשים בגין דנטיל שורה להאי סטרא ולהאי סטרא⁴⁷⁰ ובגין אינון תרין שורין אקרי ישורון ודא הוא ישראל⁴⁷¹ ישראל על דנטיל רבו ותוקפא מכלא⁴⁷² ישראל >נ"א ישורון< על אינון חולקי תרין סטרין תרין שורין כדקא אמרן וכלא חד ואינון שמהן כלהו סלקי לחד יעקב עבדי זמנין דאיהו עבד כעבדא דאית ליה פקודא דמאריה ולמעבד רעותיה וכן ישראל בחרתי בו לאשראה עליה וכלא ברוא עלאה

רבי חייא פתח ואמר, "ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו כה אמר ה' עושך ויוצרך מבטן יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישורון בחרתי בו". בא וראה כמה הבטיח להם הקדוש ברוך הוא לישראל בכמה מקומות (כדי) לזכותם לעולם הבא, שהרי לא רצה לחלקו לכל עם ולשון פרט לישראל לבדם. ולכן נתן להם תורת אמת, לזכות בה ולדעת דרכי הקדוש ברוך הוא כדי שיירשו ארץ הקדושה, שכל מי שזוכה בארץ הקדושה הזו, יש לו חלק לעולם הבא, כמו שנאמר "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ". והרי נתבאר. שלש דרגות כאן, בתחלה יעקב, אחר כך ישראל, ואחר כך ישורון.

בא וראה, יעקב הרי בארוהו. ישראל כמו כן, ואף על גב שדרגות אלו כאחת. ישורון, למה נקראו ישראל בשם זה, אלא ישראל וישורון הכל אחד, ישורון, כמו שנאמר "ישור על אנשים", משום שנטל שורה לצד זה ולצד זה, ומשום אותן שתי שורות נקרא ישורון, וזהו ישראל. ישראל על שנטל גדולה ותוקף מכל. ישראל (ישורון) על אותם חלקים שני צדדים שתי שורות, כמו שאמרנו, והכל אחד. וכל אותם שמות עולים לאחד. יעקב עבדי, לפעמים הוא עבד, כמו עבד שיש לו מצות אדונו ולעשות רצונו. וכן ישראל בחרתי בו, להשרות עליו, והכל הוא בסוד עליון. כתוב "בוראך יעקב ויוצרך ישראל", וכתוב

⁴⁶⁴ ירצה כל הבטחות שבתורה אינם גשמיות ח"ו אלא כולם הישרה אל עולם הבא (אור יקר).

⁴⁶⁵ כשבחרם מאברהם ועד יציאתם ממצרים מדרגה אחר מדרגה (אור יקר).

⁴⁶⁶ כל עוד היותם במדבר להדריכם בדרכי עבודת ה' שיהיו על ידי התורה במדרגת צדיקים שיזכו אל הארץ (אור יקר).

⁴⁶⁷ פי' פרצוף יעקב, שהוא מהחזה ולמטה מצד פני ז"א (מ"מ).

⁴⁶⁸ פי' פרצוף ז"א (מ"מ).

⁴⁶⁹ שכולם בת"ת אמנם יעקב ת"ת במלכות, ישראל ת"ת בג"ר בסוד הדעת (אור יקר).

⁴⁷⁰ פי' יעקב וישראל אע"פ שהם ב' פרצופים כולם אחדות אחד (מ"מ).

⁴⁷¹ מהחזה ולמטה דז"א נקרא ישורון כד"א ישור על אנשים, ואין שורה פחותה מג', והם ז"א באמצע ויעקב מצד פנים ורחל מצד אחור. ומהחזה ולמעלה נק' ישראל שיר אל, שיר משמאלא שהם נה"י דאימא שבתוכו, אל מימינא שהם מוחין דאבא שבתוכו. וז"ש ישורון כד"א ישור על אנשים, ר"ל שהם ג' פרצופים מהחזה ולמטה, ומש"כ בגין דנטיל שורה להאי סטרא ולהאי סטרא, פי' ז"א נטיל פרצוף א' מצד פנים ופרצוף א' מצד אחור, ומלת שורה שכתב הזהר הוא לשון חומה כד"א עלי שור, ור"ל נטיל חומה מכאן שהוא פרצוף יעקב וחומה מכאן שהוא פרצוף רחל (מ"מ).

⁴⁷¹ פי' שכולו פרצוף ז"א רק שמהחזה ולמעלה נקרא ישראל ומהחזה ולמטה נקרא ישורון (מ"מ).

⁴⁷² פי' שישראל הוא שיר אל שהם מוחין דא"א ומוחין דאבא נקראים רבו ומוחין דאימא נקראים תוקפא לפי שממנה דינים מתערין (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

אִיהוּ כְּתִיב (ישעיה מ"ג א) בּוֹרֵאךְ יַעֲקֹב וְיוֹצֵרְךָ יִשְׂרָאֵל וְכְתִיב (ישעיה מ"ד ב) כֹּה אָמַר יְהוָה עוֹשֵׁךְ כָּל אֲלֵיִן דְּרַגְיִן סִלְקִין לְחַד וְהָא אֲתַמְר בּוֹרֵא יוֹצֵר עוֹשֵׁה וְכִלְהוּ דְּרַגְיִן אֲלֵיִן עַל אֲלֵיִן וְכִלְהוּ חַד זְכָאָה חוֹלְקָהוֹן דִּישְׂרָאֵל דְּקַבֵּ"ה אֲתַרְעֵי בְּהוּ מְכַל עֵמִין עַעְכוּ"ם בְּגִין דְּבַכְלָהוּ כְּתִיב (ירמיה י טו) הִבֵּל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתוּעִים בַּעַת פְּקוּדַתְּם יֵאבְדוּ בְּשַׁעֲתָא דְּקַבֵּ"ה זְמִין לְבַעֲרָא לֹון מִן עֲלְמָא וְיִשְׁתַּאֲר הוּא בְּלַחְדוּי כִּמְה דַּאת אֲמַר (ישעיה ב יא) וְנִשְׁגַב יְהוָה לְבַדּוּ בְּיוֹם הַהוּא

רְבִי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר (שם מ"א יד) אֵל תִּירָאֵי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתֵּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךְ נָאִם יְהוָה וְגוֹאֲלֵךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תָּא חֲזִי כָּל עֵמִין עַעְכוּ"ם דְּעֲלְמָא קַבֵּ"ה יֵהֵב לֹון לְמַמְנָן שְׁלַטְנִין יְדִיעִין כִּמְה דַּאתְמַר וְכִלְהוּ אֲזִילֵי בְּתַר אֱלֹהֵהוֹן כִּמְה דְּכְתִיב (מִיכָה ד ה) כִּי כָּל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בִּשְׁם אֱלֹהֵי [וְכִלְהוּ] (וּמְנִיָּהוּ) אוֹשְׁדִין דְּמִין וּמְגִיחִין קַרְבָּא גְזֵלִין וְקַפְחִין וּמְנַאֲפִין וְאֲתַרְעֵי

קעח/א

בְּכִמְה עוֹבְדִין לְבִישׁ וְאֲתַתְּקֹפוּ בְּחִילָהוֹן לְאַבְאָשָׁא וְיִשְׂרָאֵל לִית לֹון תּוֹקְפָא וְחִילָא לְנַצְחָאָה לֹון בְּר בְּפּוֹמָהוֹן כְּתוֹלַעַתָּא דָּא דְּלִית לָהּ תּוֹקְפָא וְחִילָא אֲלָא בְּפּוֹמָא⁴⁷³ וּבְפּוֹמָא מִתְבַּר כְּלָא וְעַל דָּא אַקְרוּן יִשְׂרָאֵל תוֹלַעַת

תּו אֵל תִּירָאֵי תוֹלַעַת יַעֲקֹב (ישעיה מ"א יד) מַה תוֹלַעַת לִית (לִיָּה) לְבַרְיָה דְּעֲלְמָא כְּהַאי תוֹלַעַת דְּמִשִּׁי⁴⁷⁴ דְּסִיסְטְרָא דְּמִנְה נִפְקִי כָּל לְבוּשֵׁי יִקְרֵי⁴⁷⁵ [טִיסְטְרִין] (סִיסְטְרִין) דְּמַלְכִין לְבַתַּר זֶרַע זֶרַעִין וּמִית וּלְבַתַּר מַהֲהוּא זֶרַעַא דַּאֲשַׁתְּאֵר מְנִיָּה אֲתַקִּיִּים כְּמַלְקְדִמִין וְהָא אִיהוּ בְּקִיּוּמָא כִּךְ יִשְׂרָאֵל אֵינֹון כְּהַאי תוֹלַעַת דַּאֲף עַל גַּב דְּמַתִּין יִתְהַדְּרוּן וְיִתְקִיִּמוּן בְּעֲלְמָא כְּמַלְקְדִמִין וְהָא אֲתַמְר (דְּכְתִיב) (ירמיה יח ו) כִּי כַחֲמַר בִּיד הַיּוֹצֵר כֵּן אֲתַם בִּידֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל מַאי כַחֲמַר אֲלָא דָּא הוּא חֲמַר דְּהַהוּא זְכוּכִית דַּאֲף עַל גַּב דַּאתְבַּר אֲתַתְּקֹון וְאִית לִיָּה תְּקִנָּה כְּמַלְקְדִמִין מִתֵּי יִשְׂרָאֵל דָּא אֵילְנָא דְּחֵי דְּבְּגִין דִּישְׂרָאֵל אֵינֹון

"כֹּה אָמַר ה' עוֹשֵׁךְ", כָּל הַדְּרָגוֹת הַלְלוּ עוֹלוֹת לְאַחַד, וְהָרִי נֹאמַר, בּוֹרֵא, יוֹצֵר, עוֹשֵׁה, וְכָל הַדְּרָגוֹת אֱלֹהֵי עַל אֱלֹהֵי וְכוּלָּן אַחַד. אֲשֶׁרֵי חֲלַקְמָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בָהֶם מְכַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, מִשׁוּם שֶׁבְּכוּלָּם כְּתוּב "הִבֵּל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתוּעִים בַּעַת פְּקוּדַתְּם יֵאבְדוּ", בְּשַׁעֲתָא שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְבַעַר אוֹתָם מִן הָעוֹלָם וְיִשְׁאֵר הוּא לְבַדּוּ, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר "וְנִשְׁגַב ה' לְבַדּוּ בְּיוֹם הַהוּא".

רְבִי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר, "אֵל תִּירָאֵי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתֵּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךְ נָאִם ה' וְגוֹאֲלֵךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל". בָּא וְרָאָה, כָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן אוֹתָם לְמַמּוֹנִים שְׁלִיטִים יְדוּעִים כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר, וְכוּלָּם הוֹלְכִים אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "כִּי כָּל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בִּשְׁם אֱלֹהֵי". וְכוּלָּם שׁוֹפְכִים דַּמִּים וְעוֹרְכִים קַרְבוֹת, גּוֹזְלִים שׁוֹדְדִים וְנוֹאֲפִים, וּמְעוֹרְבִים

בְּכִמְה מַעֲשִׂים רְעִים, וּמִתְחַזְּקִים בְּכַחַם לְהַרְעֵי. וְלִישְׂרָאֵל אֵין תּוֹקְףָא וְכַח לְנַצַּח אוֹתָם פְּרַט בְּפַה שְׁלֵהֶם, כְּתוֹלַעַת הַזֹּו שְׁאִין לָהּ תּוֹקְףָא וְכַח אֲלָא בְּפִיָּה, וּבְפִיָּה הִיא שׁוֹבְרַת הַכָּל, וְלִכֵּן נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל תוֹלַעַת.

עוֹד, "אֵל תִּירָאֵי תוֹלַעַת יַעֲקֹב", מַה תוֹלַעַת אֵין בְּרִיָּה בְּעוֹלָם כְּמוֹ תוֹלַעַת הַמִּשִּׁי הַזֹּו שְׁטוּוִים בּוּ, שֶׁמִּמְנָה יוֹצְאִים כָּל לְבוּשֵׁי כְבוֹד, לְבוּשֵׁי הַמַּלְכִים, אַחַר כֵּךְ זֹרַעַת זֶרַעִים וּמִתָּה, וּמֵאוֹתוֹ הַזֶּרַע שֶׁנִּשְׁאֵר מִמְנָה מִתְקִיִּמַת כְּמוֹ מְקוּדָם, וְהָרִי הִיא בְּקִיּוּם. כִּךְ יִשְׂרָאֵל הֵם כְּמוֹ הַתּוֹלַעַת הַזֹּו, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁמַתִּים, יַחֲזְרוּ וְיִתְקִיִּמוּ בְּעוֹלָם כְּמוֹ מְקוּדָם. וְהָרִי נֹאמַר (שְׁכְּתוּב) "כִּי (הִנֵּה) כְּחוֹמֵר בִּיד הַיּוֹצֵר כֵּן אֲתַם בִּידֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל". מַה זֶה "כְּחוֹמֵר", אֲלָא זֶה חוֹמֵר שֶׁל אוֹתָהּ זְכוּכִית, שְׁאֵף עַל גַּב שֶׁנִּשְׁבַּר, נִתְקַן, וְיֵשׁ לוֹ תְּקִנָּה כְּמוֹ מְקוּדָם. "מִתֵּי יִשְׂרָאֵל" זֶה עֵץ הַחַיִּים, שֶׁמִּשׁוּם שִׁישְׂרָאֵל דְּבוֹקִים בְּעֵץ הַחַיִּים, לִכֵּן יֵהִיוּ לָהֶם חַיִּים וְיִקּוּמוּ מִן הָעֶפֶר וְיִתְקִיִּמוּ בְּעוֹלָם וְיֵהִיוּ

⁴⁷³ שהקדושה מתעוררת ומתגברת בסוד התורה והתפלה (אור יקר).

⁴⁷⁴ כתולעת הזה שעושה משי (ד"א).

⁴⁷⁵ שעושיין ממנו מלבושים נכבדים (ד"א). כלי מלת למלכים (הרשב"ב) (נ"א).

זהר פרשת וישלח

לעם אחד לעבוד את הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר "לקרא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד".

אתדבקו באילנא דחיי בגין כך יהא חיינ להון ויקומון מעפרא ויתקיימון בעלמא ויהון לעם חד למפלח ליה לקב"ה כמה דאת אמר (צפניה ג ט) לקרא כלם בשם יהו"ה לעבדו שכם אחד

רבי אלעזר ורבי יצחק הוו אזלי בארחה ומטא זמנא דקריאת שמע וקם רבי אלעזר וקרא ק"ש וצלי צלותיה לבתר אמר ליה רבי יצחק והא תנינן דעד לא יפוק בר נש לארחה⁴⁷⁶ אבעי ליה לנמלא רשו ממאריה ולצלי צלותיה אמר ליה בגין דכד נפיקנא לא הוה זמן צלותא⁴⁷⁷ ולא מטא זמנא דק"ש⁴⁷⁸ השתא דשמשא נהיר צלינא⁴⁷⁹ אבל עד לא נפקנא לארחה⁴⁸⁰ בעינא בעותא מניה⁴⁸¹ ואמלכנא ביה אבל צלותא⁴⁸² דא לא צלינא דהא אנא אשתדלנא⁴⁸³ באורייתא⁴⁸⁴ מפלגות ליליא וכד אתא צפרא עד כען לא הוה עדנא לצלי צלותא בגין דההיא שעתא דקדרותא דצפרא⁴⁸⁵ אשתכח אתתא משתעיא בבעלה⁴⁸⁶ ואינון ברזא כחדא דבעיא איהי⁴⁸⁷ למיהך למשכנא⁴⁸⁸ בעולמתהא⁴⁸⁹ דיתבי בהדה ובגין כך לא בעי ליה לבר נש⁴⁹⁰

רבי אלעזר ורבי יצחק היו הולכים בדרך, והגיע זמן קריאת שמע, וקם רבי אלעזר וקרא קריאת שמע והתפלל תפלתו. אחר כך אמר לו רבי יצחק, והרי שנינו, שטרם שיצא אדם לדרכו, צריך ליטול רשות מרבנו ולהתפלל תפלתו. אמר לו, משום שכשיצאתי לא היה זמן תפלה ולא הגיע זמן קריאת שמע. עכשיו שהשמש מאירה, התפללתי, אבל עד שלא יצאתי לדרך, ביקשתי בקשה ממנו ונמלכתי בו, אבל תפלה זו לא התפללתי. שהרי אני עוסק בתורה מחצות הלילה, וכאשר הגיע הבוקר, עד עכשיו לא היה הזמן להתפלל תפלה, משום שאותה שעה של קדרות השחר נמצאת אשה מדברת עם בעלה, והם בסוד כאחד, שהיא רוצה ללכת למשכנה עם ילדיה שיושבות עמה, ולכן לא צריך האדם להפסיק דבורם כשמחברים

⁴⁷⁶ ר' יצחק בא מעירו וכן ר' אלעזר בא מעירו, ונתחברו בדרך, ור"י לא יצא מעירו עד שהגיע זמן תפלה והתפלל בביתו, ולכן הקשה לר' אלעזר שהתפלל בדרך, שסבר שגם הוא יצא מעירו אחר שהגיע זמן תפילה (מ"מ).

⁴⁷⁷ אחר הנץ החמה (אור יקר).

⁴⁷⁸ ק"ש קודם הנץ החמה, השתא דשמשא נהיר הוא זמן תפלה, וקודם קרא ק"ש והשתא צלי (אור יקר).

⁴⁷⁹ פירוש שקרא ק"ש כותיקין וגמרה עם הנץ החמה וז"ש השתא דשמשא נהיר צלינא דוקא ומדוקדק כל הלשון ומ"ש דהא יראה בהדי שמשא אצטריך הדבר פשוט יראה מ' שמשא ת"ת יחוד קבה"ו (מא"ן) (נ"א).

⁴⁸⁰ קודם שיצאתי לדרך (ד"א).

⁴⁸¹ תפלת הדרך (אור יקר).

⁴⁸² תפילת שחרית (אור יקר).

⁴⁸³ אסתכלנא (אור יקר).

⁴⁸⁴ עיון תורה (אור יקר).

⁴⁸⁵ שאינו בוקר להתייחד שעדיין השחרות בה מצד דין הלילה (אור יקר).

⁴⁸⁶ דבור בעלמא דהיינו דברי צורך העולם, והיינו שכל א' מזמין עצמו להסמכה א' להתייחד (אור יקר). פ' זוג יעקב שהוא בקדרותא דצפרא כנודע (מ"מ).

⁴⁸⁷ המלכות (אור יקר).

⁴⁸⁸ בחינתה בתחתונים (אור יקר).

⁴⁸⁹ שהוא סוד ההיכלות וסלוקם בסוד ז' הנערות (אור יקר).

⁴⁹⁰ כתב המד"ל דמכאן שטועין המקדימין. ועוד הכריח הדבר מ"ש בסמוך בהדי שמשא אצטריך וכו'. ונלע"ד שאין זו ראייה דדוקא להקדים תפלת שחרית הוא דקאמר דאין מלכות נוגעת בחברתה, תדע דהא קאמר בהדיא והשתא דנהיר שמשא הוא עדן צלותא, משמע דדוקא בצלותא הוא (דקאמר) [דקא אסר] אבל לומר סליחות וזמירות ובקשות עפ"י הסוד ודאי דנאה ומשובח דאין זה הפסק (רמ"ז). כתב הרמד"ל מכאן שטועין המקדימין וכו' מ"ש בסמוך בהדי שמשא אצטריך וכו' ואין ראייה דדוקא להקדים תפלה קאמר

זהר פרשת וישלח

למפסק מלייהו⁴⁹¹ דמתחברין כחדא ולאעלא מלה אחרא בנייהו והשתא דנהיר שמשא הוא עדן צלותא לצלאה כמה דאוקמוה דכתיב (תהלים עב ה) ייראוך⁴⁹² עם שמש מהו עם שמש לנטרא נהורא דשמשא בהדן לאנהרא לה דהא יראה בהדי(ה) שמשא אצטריך⁴⁹³ ולא לאפרשא לון וכד לא נהיר יממא לאו הוא יראה בהדי שמשא וצריכא לחברא לון כחדא ודא הוא עם שמש

אזלו כד מטו חד בי חקל יתבו זקפו עינייהו וחמו ליה לטורא דהוו סלקי ברומיה בריין משניין דחיל רבי יצחק אמר ליה רבי אלעזר אמאי דחילת אמר ליה חמינא דהאי טורא איהו תקיף וחמינא אלין בריין דאינון משניין ודחילנא דלא יקטרגו לן א"ל מאן⁴⁹⁴ דדחיל⁴⁹⁵ מחטאוי דבידיה אית ליה למדחל תא חזי לאו אלין מאינון בריין תקיפין דהוו משתכחין בטוריא⁴⁹⁶

פתח ואמר ואלה בני צבעון ואיה וענה וגו' (בראשית לו כד) [הוא ענה אשר מצא את הימים וגו' (שם)] האי קרא אוקמוה אבל תא חזי לאו אלין אינון דכתיב בהו (דברים ב י) האימים⁴⁹⁷ לפנים ישבו בה וגו' ובני עשו יירשום וגו' אבל אלין דקאמר קרא אשר מצא את הימים במדבר ימם כתיב אלין הוו בריין משניין דכד הוה אתרך קין מעל אפי ארעא כדכתיב (בראשית ד יד) הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר וכתיב (שם טז) וישב בארץ נוד ואוקמוה

כאחד ולהכניס דבר אחר ביניהם. ועכשיו שהאיר השמש, הוא זמן התפלה להתפלל, כמו שבארוהו, שכתוב "ייראוך עם שמש". מהו "עם שמש", לשמור אור השמש עמנו להאיר לה, שהרי יראה עם השמש צריך, ולא להפרידם. וכשלא מאיר היום, הוא לא יראה עם השמש, וצריך לחבר אותם כאחד, וזהו "עם שמש".

הלכו. וכשהגיעו לבית שדה אחד ישבו. זקפו עיניהם וראו הר אחד שהיו עולים ברומו בריות משונות. פחד רבי יצחק. אמר לו רבי אלעזר, למה אתה פוחד. אמר לו, ראיתי שההר הזה הוא קשה, וראיתי את הבריות הללו שהן משונות, ופחדתי שלא יצרו לנו. אמר לו, מי שפוחד, מחטאים שבידיו יש לו לפחד. בא וראה, אין אלה מאותן בריות קשות שהיו נמצאות בהרים.

פתח ואמר, "ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים" וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל בא וראה, אין אלה אותם שכתוב בהם "האימים לפנים ישבו בה וגו' ובני עשו יירשום" וגו'. אבל אלה שאמר הכתוב "אשר מצא את הימים במדבר", כתוב ימם [חסר י'], אלו היו בריות משונות. שכאשר גורש קין מעל פני האדמה, ככתוב "הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר", וכתוב "וישב בארץ נוד", ובארוהו. מבני בניו בצד של

דאין מ' נוגעת בחבירתה וכ"נ ממ"ש והשתא דנהיר שמשא הוא עדן צלותא משמע דוקא צלותא אסור אבל לומר סליחות וזמירות ובקשות עד"ה אין זה הפסק (נ"א).

⁴⁹¹ אותו תיקון התורה שתקנו בחצות ונמשכו עד הבקר, שלא להפסיק בענייני העולם או בשינה וכיוצא, אלא לעסוק בתורה עד הגיע עת עונת ק"ש ותפלה, זמן יחודם, ומה שיצא לדרך ר' אלעזר אינו צורך העולם, כי לשם יחוד היו הולכי דרכים (אור יקר).

⁴⁹² מצד המלכות יראה תפלה מלכות עם שמש תפארת (אור יקר).

⁴⁹³ פי' זווג יעקב ורחל שנקראת יראה שהוא בשחרית דחול אחר שהאיר היום (אור יקר).

⁴⁹⁴ תמה הרמד"ל דהכתיב וינס משה מפניו. ולק"מ דאותו נחש היה בדרך נס ומזה נבהל משה ונס ועוד דגם שם היה ערעור עליו כמ"ש רז"ל הוכיחו שחשד ישראל שלא יאמינו בו (הרמ"ז כ"י). ורבינו האר"י זצ"ל גלה סודו בספר הכוונות דרוש שביעי של פסח והדברים עתיקים ואולם קשה דמפורש בהדיא בש"ר פ"ג למה נס מפני שחטא בדבריו שאלו לא חטא לא היה נס ע"ש והקולות יחדלון (מא"י) (נ"א).

⁴⁹⁵ גם בכאן תמה הרמד"ל דהא כתיב (שמות ד ג) וינס משה מפניו, ולא תירץ. ומעיקרא קושיא ליתא. חדא דאותו נחש היה בדרך נס ומזה נבהל משה ונס. ועוד דגם שם היה ערעור עליו, כמו שאמר רז"ל והזכירו רש"י בפרשת שמות, שה' רצה להוכיח את משה רבינו ע"ה על שחשד את ישראל שלא יאמינו בו (רמ"ז).

⁴⁹⁶ הם משתלשלים ממדרגות שיעור קומת החצונים שאלו הם השעירים חלק עשו (אור יקר).

⁴⁹⁷ בעלי אימה (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

מבני בניו בסטרא דרוחין⁴⁹⁸ ועלעולין ומזיקין ואלין קיימו⁴⁹⁹ דהא כד בעא לאתקדשא יומא דשבתא אתברון מההוא סטרא רוחין קיימין מסירין (נ"א טהירין) בלא גופא⁵⁰⁰ ואלין לאו אינון מיומא דשבתא ולא מיומא שתיתאה ואשתארו אלין תריין יומין בהו בספקא ובגין כך לא אתקיימו לא

קעח/ב

מהאי ולא מהאי ואזלו ואתפשטו בההוא סטרא דקין ואגלימו בההוא סטרא⁵⁰¹ ולא אתגלימו לאתקיימא ואקרון ימ"ם⁵⁰² חסר דלא <אתקיימו> (יתקיימו) לא ביומא דא ולא ביומא דא ואתחזון לבני נשא ואיהו אשכח לון⁵⁰³ ואולפי ליה לאייתאה ממזרין לעלמא ואינון אזלי בניי טוריא וקיימין בגופא זמנא דהא ביומא ולבתר מתפשטי מניה

תא חזי ענה דא איהו ממזרא הוה דאתא צבעון על אמיה ואוליד ממזרא ודא אתא מסטרא דרוח מסאבא דאתדבק ביה ובגין כך אשכח לון והוה אולפי ליה כל זניין דסטר מסאבא⁵⁰⁴ בגין דא ותא חזי אלין אינון וכמה אחרנין מתפרשין⁵⁰⁵ אלין מאלין כלהו אתיין מההוא סטרא ואזלי במדברא ואתחזון תמן בגין דמדברא אתר הרוב ואיהו בי מותבא דלהון

רוחות וסערות ומזיקים ואלה עמדו, שהרי כשרצה להתקדש יום השבת, נבראו מאותו צד רוחות קיימות מעופפות (מאירות) בלי גוף, ואלה אינם לא מיום שבת ולא מיום ששי, ונשארו אלו יומיים בהם בספק, ולכן לא התקיימו לא

מזה ולא מזה. והלכו והתפשטו באותו צד של קין, והתלבשו באותו צד, ולא התלבשו להתקיים, ונקראו ימ"ם חסר, שלא התקיימו לא ביום זה ולא ביום זה, ונראים לבני אדם, והוא מצא אותם, ולמדו אותו להביא ממזרים לעולם, והם הולכים בין ההרים ועומדים בגוף פעם אחת ביום, ואחר כך מתפשטים ממנו.

בא וראה, הענה הזה היה ממזר, שבא צבעון על אמו והוליד ממזר, וזה בא מצד רוח הטומאה שנדבק בו, ולכן מצא אותם ולמדו אותו כל מיני צד הטומאה בשביל זה. ובא וראה, אלה הם, וכמה אחרים נפרדים אלה מאלה, כולם באים מאותו צד והולכים במדבר ונראים שם, משום שהמדבר הוא מקום חרב, והוא בית מושבם. ועם כל זה, כל אדם שהולך בדרכי הקדוש ברוך הוא, וירא מהקדוש ברוך הוא,

⁴⁹⁸ שבריות אלו הם מבני קין עם הרוחות שהם המזיקים (אור יקר). ויקרא עו ע"ב (הערת הזוהר).

⁴⁹⁹ פי' לפי שעה וכמ"ש לקמן וקיימין בגופא זמנא דהא ביומא דקב"ה בההיא שעתא אתער בג"ע וכו' פי' קב"ה שהוא יעקב מזדווג עם לאה שהיא ג"ע שהנשמות עולים ביסוד דידה בסוד מ"ן א"נ קב"ה היא רחל שירדת לבריאה שנק' ג"ע העליון, ויש לה נחת רוח בתורת הצדיקים (מ"מ).

⁵⁰⁰ רוחות בלא גוף (ד"א). ערומות באוצר (הרש"ב) (נ"א).

⁵⁰¹ ולא שנטלו גוף שיהיה להם קיום, אלא גוף לפי שעה ומתבטלין בכחות (אור יקר).

⁵⁰² שאינם יודעים לברר מאיזה יום הם כדפי' (אור יקר).

⁵⁰³ ענה מצא ממזרים אלו ג' פעמים הזרות: הא', שאינם יודעים יום בריאתם. הב', מצד קין אינם יודעים אם אדם אם נחש הקדמוני. הג', זרות הרכבתם בקין בעצמן לכך ענה היה ממזר ממינם ולמדונו לעשות ממזרות להרכיב חיות ובהמות כנודע (אור יקר).

⁵⁰⁴ בטומאתם (אור יקר).

⁵⁰⁵ משפחות משפחות, מפני שנטפלו לקין מינים שונים רוחין עלעולין ומזיקין והולידו מין ראשון אח"כ הם מזדקקין אלו לאול והולידו מן ב', וכמו שאינם מכירים ישובם וגופם, כך הם שוכנים במדברות מקום החרבן והקלי' כנודע. ושם יש להם כח להגלם ולהראות. אמנם אינם מקטרגין, ולא יש בהם כח להזיק לצדיקי עולם, ומה גם לעוסקי תורה. ולשמירה אמר פסוק זה ה' שומרך וכו' שיש בו ה' שמות וה' שמירות כנגד ה' ספרי תורה, שהם נגד ה' ספירות שהזכר שבכולם מתייחד עם הנקבה. שהזכר הו"ה והנקבה שמירה, ועוסקי תורה מייחדים אותה בה' בחי' אלו הנזכרות. ונקודת ההיות מהתיבות אשר לפניהם, יהו"ה שְׁמֵרְךָ, יהו"ה יְשַׁמְרֶךָ את נפשך, יהו"ה יְשַׁמְרֶךָ מִכָּל רָע, יהו"ה יְשַׁמְרֶךָ צִאתְךָ וּבֹאֲךָ מֵעַתָּה. והטעם, שלבוש ההיות בנקודתם, וסוד לבושם בשמירות הנזכרות, ומשם יתפשטו למטה בסוד וע"ד עול"ם, דהיינו בכסא, ובתוך הכסא וע"ד, דהיינו הז' היכלות כמבואר בפסוק לעולם ועד, מתעלה בכסא דהיינו עולם ובשמירה זו עאלו בטורא (אור יקר).

זהר פרשת וישלח

[ועם כל] (ועל) דא כל בר נש דאזיל באורחוי דקב"ה ודחיל ליה לקב"ה לא מסתפי מנייהו אזלו ואעלו בטורא אמר רבי יצחק כנוונא דא כל אינון טורין הרובין אתר בי מותבא דלהון א"ל הכי הוא וכל אינון דמשתדלי באורייתא עליהו כתיב (תהלים קכא ז) יהו"ה ישמרך מכל רע ישמר את נפשך יהו"ה ישמר צאתך ובאך מעתה ועד עולם

פתח רבי אלעזר ואמר (שם קיא א) הללויה אודה יהו"ה בכל לבב בסוד ישרים ועדה האי קרא אוקמוה אבל תא חזי דוד מלכא כל יומי הוה משתדל בפולחנא דקב"ה⁵⁰⁶ והוה קם בפלגות ליליא ומשבח ומודה בשירין ותושבתן בגין לאתתקנא דוכתיה⁵⁰⁷ במלכו דלעילא⁵⁰⁸ דכר אתער רוח צפון⁵⁰⁹ בפלגות ליליא⁵¹⁰ הוה ידע דקב"ה⁵¹¹ בההיא שעתא יתער בנגתא דעדן⁵¹² לאשתעשע⁵¹³ עם צדיקיא⁵¹⁴ ואיהו הוה קם בההיא שעתא ואתגבר⁵¹⁵ בשירין ותושבתן עד דסליק צפרא בגין דכר קב"ה אשתכח בנגתא דעדן הא אוקימנא דאיהו וכל צדיקיא דבנגתא כלהו צייתין לקליה⁵¹⁶ כדכתיב (שיר ח יג) חברים מקשיבים לקולך השמיעני ולא עוד אלא דחוטא דחסד משיך עליה ביממא כמה דאתמר דכתיב (תהלים מב ט) יומם יצוה יהו"ה

לא פוחד מהם. הלכו ונכנסו בהר. אמר רבי יצחק, כדוגמא זו כל אותם הרים חרבים, מקום מושב שלהם הוא. אמר לו, כך זה, וכל אותם שעוסקים בתורה, כתוב עליהם "ה' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם".

פתח רבי אלעזר ואמר, "הללויה אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, פסוק זה פרשוהו, אבל בא וראה, דוד המלך כל ימיו היה עוסק בעבודת הקדוש ברוך הוא, והיה קם בחצות הלילה ומשבח ומודה בשירות ותשבחות כדי לתקן מקומו במלכות של מעלה. שכאשר מתעורר רוח צפון בחצות הלילה, היה יודע שהקדוש ברוך הוא באותה שעה מתעורר בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, והוא היה קם באותה שעה ומתגבר בשירים ותשבחות עד שעולה השחר. משום שכאשר הקדוש ברוך הוא נמצא בגן עדן, הרי בארנו שהוא וכל הצדיקים שבגן, כולם מקשיבים לקולו, ככתוב "חברים מקשיבים לקולך השמיעני", ולא עוד, אלא חוט של חסד משוך עליו ביום, כמו שנאמר, שכתוב "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי". ולא עוד, אלא שאותם דברי תורה שהוא אומר, כולם

⁵⁰⁶ כלומר לתקון השכינה דהיינו לשמה, ובחצות לילה לא היה עוסק בתורה, מפני שהוא השעה המובחרת לעבודת ה', שהדעת פנוי, היה פונה עצמו לרוח הקדש, ולכך משבח ומודה בשירים וכו' (אור יקר).

⁵⁰⁷ מלכות ארציית דהיינו שכינה בתחתונים (אור יקר).

⁵⁰⁸ שכינה בצדיקי עולם בג"ע דהיינו בעליונים (אור יקר).

⁵⁰⁹ מצד הגבורה הנמתקת המעוררת אהבה (אור יקר).

⁵¹⁰ שעד חצות המלכות מתגוללת בדיני הגבורה החזקה, ובחצות הלילה היא נחצת ממש, שחציה נעשת

מתוקה גבורה נמתקת (אור יקר).

⁵¹¹ ת"ת (אור יקר).

⁵¹² מלכות (אור יקר).

⁵¹³ הזווג (אור יקר).

⁵¹⁴ שהם מ"ן להתעוררות הזווג בחצות לילה (אור יקר).

⁵¹⁵ לתת חלק התעוררותו שם עמהם, והתעוררות התחתונים חשוב יותר ויותר מכל התעוררות הצדיקים, מפני שמה שהצדיקים מעוררים שם אינו התעוררות המתעורר מחמת יצר הרע, שהם כמלאכים. אמנם התעוררות תחתון, הוא התעוררות המצויים ועושים, ויש בהם יצר הרע, והיא עבודה חשובה, שהיא מתעוררת מעולם שיש בו יצר הרע ומכניע החצונים ומושך שפע לכל העולמות (אור יקר).

⁵¹⁶ שהיא פועל יותר ויותר, ואז לו חלק עמהם, ולא עוד אלא מזדמן לחלק נוסף שיתנו לו כשיאיר היום והיינו יום יצוה משום דבלילה שירה וכו', ולא עוד אלא דבריו שעשה התעוררות בלילה הם חיים וקיימים ועולת בספירות העליונות (אור יקר). זה ודאי קאי על רחל שבבריא שהיא מקשבת לתורת הצדיקים שבעולם הזה ויש לה נחת רוח (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

חסדו ובלילה שירה עמי ולא עוד אלא דאינון מלין דאורייתא דאיהו אמר כלהו סלקין ומתעטרין קמי קב"ה ובגין כך דוד מלכא הוה משתדל בליליא בפולחנא דמאריה

תא הוי הללויה בכל אינון שירין ותושבתן דקאמר דוד הא תנינן דלעילא מכלהון הוא הללויה ואוקמוה מאי טעמא בגין דכליל שמא ושבתא כחדא מאי שמא ושבתא שמא דא י"ה⁵¹⁸⁵¹⁷ שבתא מאן איהו אלא דא כנסת ישראל דאיהי (הלל בגימ' ה"ס שהוא אדני) מתקנא שבתא תדיר לקב"ה ולא אשתככת כמה דאת אמר⁵¹⁹ (שם פג ב) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל בגין דסדורא דשבתא איהי מסדרת ומשבחת תדיר לגביה ובגין כך שמא ושבתא כחדא אודה יהו"ה בכל לבב כמה דאוקמוה ביצר הטוב וביצר הרע בגין דאינון משתכחי תדיר לגביה דבר נש כמה דאת אמר (דברים ו ה) בכל לבבך ואוקמוה בסוד ישרים⁵²⁰ (ועדה) אלין אינון ישראל דכל דרגין בהו מתעטרן כהני וליואי⁵²¹ צדיקי וחסידים ישרים ועדה⁵²² כמה דאת אמר (תהלים פג ב) נצב בעדת אל ואינון רזא דקב"ה אתעטר בהו ובגין כך בעי בר נש לשבתא ליה לקב"ה תדיר בגין דאיהו אתרעי בשירין ותושבתן ומאן דידע לשבתא ליה לקב"ה כדקא יאות קב"ה קביל צלותיה ושזיב ליה הדא הוא דכתיב (שם צא יד טז) אשגבהו כי ידע שמי וגו' ארך ימים וגו'

פתח רבי יוסי ואמר (שם לב ז) אתה סתר לי מצר תצרני⁵²³ רני פלט תסובבני סלה אתה סתר

עולים ומתעטרים לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן דוד המלך היה עוסק בלילה בעבודת אדונו.

בא וראה, "הללויה", בכל אותן שירות ותשבחות שדוד אמר, הרי שנינו שלמעלה מכולם הוא הללויה, ובארוהו, למה, משום שכולל השם והשבח כאחד. מה שם ומה שבח. שם זה י"ה, השבח מהו, אלא זו כנסת ישראל שהיא (הלל בגימטריא ה"ס, שהוא אדני) מתקנת שבח תמיד לקדוש ברוך הוא ולא שוקטת, כמו שנאמר "אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל", משום שסדור השבח היא מסודרת ומשובחת תמיד אליו, ולכן שם ושבח כאחד. "אודה ה' בכל לבב", כמו שבארוהו, ביצר הטוב וביצר הרע, משום שהם נמצאים תמיד אצל האדם, כמו שנאמר "בכל לבבך", ובארוהו. "בסוד ישרים" (ועדה), אלו הם ישראל שכל הדרגות מתעטרות בהם, כהנים ולוים, צדיקים וחסידים, "ישרים". "ועדה", כמו שנאמר "נצב בעדת אל", והם סוד שהקדוש ברוך הוא מתעטר בהם. ולכן צריך האדם לשבח את הקדוש ברוך הוא תמיד, משום שהוא רוצה בשירים ותשבחות, ומי שיודע לשבח לו להקדוש ברוך הוא כראוי, הקדוש ברוך הוא מקבל תפלתו ומצילו. זהו שכתוב "אשגבהו כי ידע שמי וגו', אורך ימים" וגו'.

פתח רבי יוסי ואמר, "אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה". "אתה סתר

⁵¹⁷ יו"ה (אור יקר).

⁵¹⁸ שבחא היינו המלכות לבוש לאותיות ובחי' זו במלכות המעוררת הלל לת"ת והלל לשון בהלו נרו והיינו שעל ידי הלולא היא מעוררת למעלה הבינה והחכמה להתייחד להאיר למטה בת"ת ומהת"ת אליה (אור יקר). פירוש הללויה הל"ל יה"ו הלל היא המ' ע"ש שמהללת ומשבחת לת"ת שהוא יה"ו. ז"ח. ויותר נכון לומר הלל גימטריא אדני' שמשבחת לת"ת ו' ונמשכין מוחין דאור"א וז"ש מאי שמא דא י"ה ובא בסדר הללויה ויש ליישב דברי מז"ה ואכמ"ל. (מא"ן) (נ"א).

⁵¹⁹ אתה אלהים מ' אל תתנו דמי לך אלא לעולם תהיה משוררת ומשבחת וכן אתה הנקרא אל כאומר מה אקוב לא קבה אל (נ"א).

⁵²⁰ נגד ג' אבות (אור יקר).

⁵²¹ חסד וגבורה (אור יקר).

⁵²² ר"ל כהני חסד ליואי דין צדיקי יסוד חסידי נ"ה שנקרא חסדי דוד א"נ מצד היסוד כנזכר בפ' פינחס דף ר"ג ישרים מצד הת"ת ועדה מצד מ' כדאיתא בפ' ויצא (נ"א).

⁵²³ כתב הרב כי ר"ת אתה סתר לי מצר הוא סמאל, וג"כ סא"ל הוא ר"ת אתה סתר לי, והוא גימ' הו"ה אדני' לרמוז בכח שמות אלו תצילני מיצר הרע שמקטרג למעלה ולמטה וז"ש מעילא ומתתא (מ"מ).

זהר פרשת וישלח

לי דא קב"ה⁵²⁴ דאיהו סתרא ומגן לבר נש דאזיל בארחי דאורייתא ואיהו אסתתר בצלא דגדפוי דלא יכלין לאבאשא ליה מצר תצרני מעילא ומתתא לעילא אית ליה לבר נש מארי דבבו לתתא אוף הכי נמי ומאן איהו דא יצר הרע

קעט/א

דאיהו צר לעילא וצר לתתא ואלמלא יצר הרע לא אשתכח מארי דבבו לבר נש בעלמא בגין כך מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה (תהלים לב ז) יסובבני סלה מבעי ליה⁵²⁵ מאי תסובבני אלין אינון שירין דאית בהו דרגין⁵²⁶ להצלה תסובבני בהו לשזבא לי בארחה והאי קרא איהו כסדרא ואיהו למפרע⁵²⁷ מהאי גיסא ומהאי גיסא⁵²⁸

תא חזי באלין שירין ותושבתן דקאמר דוד אית בהון רזין ומלין עלאין ברזי דחכמתא בגין דכלהו ברוח קודשא אתאמרו דהוה שרא רוח קודשא עליה דדוד והוה אמר שירתא ובגין כך כללו ברזי דחכמתא אתאמרו

פתח ר' אלעזר ואמר (שם קיח יג) דחה דחיתני לנפול ויהו"ה עורני דחה דחיתני דחה דחוני מבעי ליה מאי דחה דחיתני אלא דא סטרא אחרא דדחייא ליה לבר נש תדיר ובעי לדחייא ליה ולאסטאה ליה מעם קב"ה ודא הוא יצה"ר דאשתכח לגביה דבר נש תדיר ולקבליה אהדר דוד ואמר דחה דחיתני לנפול בגין דאיהו הוה אשתדל לגביה בכל אינון עקתיין לאסטאה ליה מעם קב"ה ועליה אמר דוד דחה דחיתני לנפול בגיהנם ויהו"ה עורני דלא אתמסרנא בידך ועל דא אית ליה לבר נש לאזדהרא מניה

לי", זה הקדוש ברוך הוא שהוא סתר ומגן לאדם שהולך בדרכי התורה, והוא מסתתר בצל כנפיו, שלא יכולים להרע לו. "מצר תצרני", מלמעלה ומלמטה. למעלה יש לאדם יריבים, כמו כן למטה. ומיהו, זהו יצר הרע

שהוא צר למעלה וצר למטה, ואלמלא יצר הרע, לא נמצא בעל ריב לאדם בעולם, בשביל כך "מצר תצרני". "רני פלט תסובבני סלה". היה צריך לכתוב יסובבני סלה, מה זה תסובבני, אלו שירים שיש בהם דרגות להצלה, תסובבני בהם להצילני בדרך. ופסוק זה הוא כסדר והוא גם למפרע, מצד זה ומצד זה.

בא וראה, בשירות ותשבחות הללו שאמר דוד יש בה סודות ודברים עליונים בסודות החכמה, משום שכולם נאמרו ברוח הקודש, שהיה שורה רוח הקודש על דוד והיה אומר שירה. ולכן כולם נאמרו בסודות החכמה.

פתח רבי אלעזר ואמר, "דחה דחיתני לנפול וה' עזרני". "דחה דחיתני", היה צריך לכתוב דחה דחוני, מה זה "דחה דחיתני". אלא זה צד האחר שדוחה את האדם תמיד ורוצה לדחות אותו ולהסטותו מעם הקדוש ברוך הוא, וזהו יצר הרע שנמצא תמיד אצל האדם. וכנגדו חזר דוד ואמר "דחה דחיתני לנפול", משום שהוא היה משתדל אליו בכל אותן צרות להסטותו מעם הקדוש ברוך הוא. ועליו אמר דוד "דחה דחיתני לנפול", בגיהנם, "וה' עזרני", שלא נמסרתי לידך. ועל זה יש לאדם להזהר ממנו כדי שלא ישלוט עליו, ואז

⁵²⁴ מפרש אתה דאיהו קב"ה דהיינו המ' וז"ש בסמוך ואיהו אסתתר בצלא דגדפוי וכו' דמלת גדפוי במ' (ז"ח) (נ"א).

⁵²⁵ ופי' אי קאי על הרננות שאומר דוד הול"ל יסובבני והתירוץ מבואר (מ"מ).

⁵²⁶ שממש השיר הוא סוד המדרגות העליונות כחות המלאכים המשוררים תדיר, שהם מסודרים והם טובים להצלה למטה יסובבו הנשמר כאומרו חונ המלאך ה' סביב וכו' (אור יקר). פירוש רנות הפלטה שאני מרנן יסובבני מכל צד שלא אהיה נזוק. ותיריך שירין דאית בהו דרגין וכו' פי' תסובבני חוזר לאתה שהיא השכינה ר"ל שסגולתם להציל תסובבני אתה בהם לשיזבא לי (נ"א).

⁵²⁷ שיש בו הבנה למפרע כעין ממש שהיא ביושר, והוא סגולתו לשמירה קריאתו בישור ולמפרע (אור יקר).

⁵²⁸ פי' בין שתקראנה כסדר או למפרע מורה על הצלה בכל ענין וטוב להזכירו בדרך וכן קבלת ב'פ' אחישה מלפט לי וכן כיוצא בזה הווא בסוד ענג נג"ע ואם הוא למפרע טוב בהבנת הכתוב זה כי הוא מורה שהשמאל מסכים עם הימין (זהר הרקיע). פירוש נדרש מסופו לראשו ומראשו לסופו והמשמעות א' ומסוגל שלא ישלוט בו מגפה האומר ג"פ ישר וג"פ למפרע וז"ש דאית בהו דרגין להצלה וכו' (נ"א).

זהר פרשת וישלח

בגין דלא ישלוט עליה וקב"ה כדין נטיר ליה בכל ארחוי דכתיב (משלי ג כג) אז תלך לבטח דרכך ורגלך לא תגוף (שם ד יב) בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל וכתיב (שם יח) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום אמר רבי יהודה זכאין אינון ישראל דקב"ה נטיר לון בעלמא דין ובעלמא דאתי דכתיב (ישעיה ס כא) ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ ברוך ה' לעולם אמן ואמן

הקדוש ברוך הוא שומר אותו בכל דרכיו, שכתוב "אז תלך לבטח דרכך ורגלך לא תגוף", "בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל", וכתוב "וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום". אמר רבי יהודה, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא שומר אותם בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב "ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ".